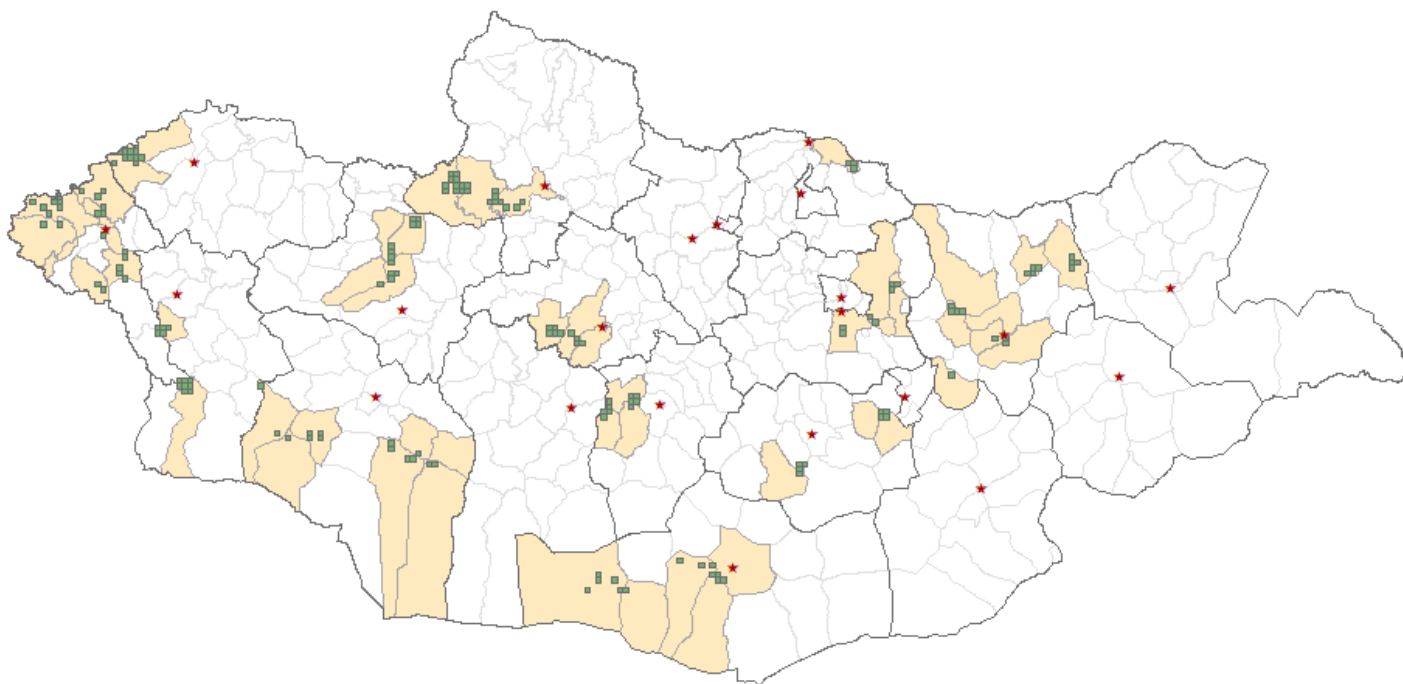

ЭРҮҮЛ
МЭНДИЙН ЯАМ

ЗООНОЗЫН
ӨВЧИН СУДАЛГААНЫ ҮНДЭСНИЙ ТӨВ

Зоонозын өвчний эрүүл мэндийн үзүүлэлт №18

Улаан баатар хот

2023 он

Өмнөх үг

*Зоонозын өвчин судлалын
үндэсний төвийн ерөнхий
захирал, Хүний гавьяат
эмч, дэд профессор, анагаах
ухааны доктор
Н.Цогбадрах*

Зоонозын Өвчин Судлалын Үндэсний Төвийн болон Аймаг, Нийслэлийн Зоонозын Өвчин Судлалын Төвүүдийн мэдээ, тайланд үндэслэн Зоонозын өвчний статистик мэдээллийн 18 дах удаагийн эмхэтгэлийн дугаарыг та бүхэнд хүргэж байна.

Коронавируст (КОВИД-19) халдвар нь дэлхийн өнцөг булан бүрт тархаж хүн амын эрүүл мэнд, улс орны нийгэм, эдийн засагт асар том хохирол учруулсан билээ. Бид энэхүү цар тахлын дараа дэлхий нийтээрээ хэвийн амьдралдаа эргэн орохыг эрэлхийлэхийн зэрэгцээ цар тахлын эсрэг авч хэрэгжүүлсэн хариу арга хэмжээ, түршлага, сургамж дээрээ суурилан зоонозын халдварын хүний эрүүл мэндэд учруулж буй аюул занал, эрсдэлийг хэрхэн бууруулах талаар бүрэн ойлголт мэдлэг, дадалтай болох зайлшгүй хэрэгтэй. Мөн ирээдүйд дахин цар тахал гарахаас урьдчилан сэргийлэх үр дүнтэй стратеги, бодлогын түвшинд хариу арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллахад нөлөөлөх хүчин зүйлсийг ойлгох нь чухал юм. Цаашид хүн ам, ан амьтан, орчны эрүүл мэндийг сайжруулж, тодорхой үр дүнд хүрэхийн тулд нийгмийн эрүүл мэнд, амьтны эрүүл мэнд, ургамлын эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчин зэрэг олон салбарын мэргэжилтнүүдийг нэгтгэсэн “Нэг эрүүл мэнд”-ийн хандлагад суурилж хамтарч ажиллах нь чухал байна.

Хүн төрөлхтний дунд бүртгэгдэж буй халдварт өвчний 60 хувь, шинээр гарч буй бүх халдварт өвчний 75 хувь нь зоонозын гаралтай халдварт өвчин байна. Эбола, SARS, зика вирус, шувууны томүү гэсэн өвчнүүд амьтдаас хүнд халдварлаж ирсэн байдаг. Ирээдүйд зоонозын гаралтай шинэ өвчний дэгдэлтүүдээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд тэдгээрийн үүсэх үндсэн шалтгааныг тодорхойлж, арилгах хэрэгтэй. Үүний тулд бидэнд салбар хоорондын хамтын ажиллагаа нэн чухал бөгөөд хариуцлага, зохион байгуулалтын тогтолцоог задлах, нийгмийн эрүүл мэндийн хөтөлбөрүүдэд хөрөнгө оруулалт хийх, зэрлэг амьтдын ан агнуурыг зогсоохын тулд тогтвортой газар тариалан эрхлэх, газар нутаг, экосистемийн эрүүл мэндийг сэргээх, үүр амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулах зэрэг бодлогын чанартай арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Монгол орны хувьд нүүдлийн амьдралтай ард түмэн бөгөөд мал, аж ахуй эрхэлж аж амьдралаа залгуулж амьдардаг уламжлалтай. Энэхүү замаар зоонозын өвчний халдвар авч өвчлөх, мөн гадаадын улс орнуудаас халдвар зөөвөрлөгдөн орж ирж халдвар тархах эрсдэл өндөр байдаг.

Монгол улсад 30 гаруй зоонозын халдварыг оношилж, бүртгэж байгаагаас 10 гаруй өвчин жил бүр тогтмол бүртгэгдэж байна. 2022 онд зоонозын хүний өвчлөлийн сэжигтэй 685, амьтны 206 дуудлага бүртгэгдсэн байна. Хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдол 685 бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 1.2 дахин нэмэгдэж, сүүлийн 5 жилийн дунджаас 35 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Нийт бүртгэгдсэн зоонозын өвчний сэжигтэй тохиолдлын

дуудлагын 153 буюу 22% нь лаборатори болон тархвар судлалаар онош батлагдсан байна. Энэ онд нийт 7 төрлийн өвчин батлагдсан бөгөөд нийт өвчлөлийн 80 хувийг хачигт риккетсиоз, 11 хувийг хачигт боррелиоз, 5 хувийг хачигт энцефалит, тарваган тахал, боом, хумхаа, ям өвчнүүд тус тус эзэлж байна.

Энэхүү эмхэтгэлийг бид жил бүр эрхлэн гаргадаг бөгөөд энэ удаагийн эмхэтгэл нь нийт 3 бүлэг 33 хүснэгт, 45 зургаар илэрхийлэн зоонозын халдварт өвчний статистик мэдээллийг агуулсан. Тус эмхэтгэл нь зоонозын салбарын мэргэжилтэн, судлаачид эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил эрхлэх, зоонозын халдварт өвчний үеийн хариу арга хэмжээг зохион байгуулах зэрэгт нотолгоонд суурилсан шинжлэх ухаанч дүгнэлт гаргахад үндсэн суурь мэдээлэл болгон ашиглагдах ач холбогдол бүхий мэдээлэл болно гэдэгт итгэж байна.

Энэхүү эмхэтгэлийг хамтран боловсруулсан Зоонозын өвчин судлалын нийт хамт олондоо талархал илэрхийлье.

ЕРӨНХИЙ РЕДАКТОР

Н.Цогбадрах, Ерөнхий захирал, МУ-ын Хүний гавьяат эмч, Дэд профессор, Анагаах ухааны доктор

ХЯНАН ТОХИОЛДУУЛАСАН

Д.Алтантогтох, ЭШСМТА-ны дарга, Биологын ухааны магистр

ЭМХЭТГЭСЭН

О.Даариймаа, Статистикч, магистрант

МЭДЭЭЛЛИЙГ БЭЛТГЭСЭН

1. Э.Пагмадулам, А.Эрдэнэцэцэг Хүний нөөцийн мэдээлэл
2. О.Даариймаа Зоонозын хүний өвчний мэдээлэл, статистик боловсруулалт
3. Б.Байгалмаа, Ч.Буянхишиг Нэгдсэн лабораторийн үйл ажиллагаа
4. Х.Цэрэнсүрэн, Д.Мөнх-Эрдэнэ Ариутгал халдваргүйжүүлэлтийн үйл ажиллагаа
5. Л.Роломжав, Зоонозын өвчний дархлаажуулалт
7. Ц.Отгонцэцэг, Холер өвчний хяналт шинжилгээний мэдээлэл
8. Ц.Ганхуяг, Д.Батжав Тарваган тахал өвчний байгалийн голомтын мэдээлэл
9. Х.Бурмаа, Боомын өвчлөл, голомт, хяналтын мэдээлэл
10. Ж.Батцэцэг, Хачгаар дамжих халдварын байгалийн голомтын мэдээлэл
11. Б.Болор, Шумуулаар дамжих халдварын мэдээлэл
12. С.Мөнгөнбагана, Шувууны томуугийн мэдээлэл
13. Б.Чимэдциеэ, Сургалт, сурталчилгааны мэдээлэл
14. Ш.Сувд-эрдэнэ, Галзуу өвчний мэдээлэл
15. П.Алтангэрэл, Сургалтын мэдээлэл
16. Ц.Баяр, Эрдэм шинжилгээний мэдээлэл
17. Д.Алтантогтох, Тархалтын зураг
18. Б.Болорчимэг, Галзуугийн малын өвчлөл, мэрэгчийн дуудлагын мэдээлэл
19. Б.Өлзийжаргал, Цахим хуудасны мэдээлэл

Энэхүү эмхэтгэлийн талаар саналыг дараах хаягаар ирүүлнэ үү.

ЗООНОЗЫН ӨВЧИН СУДЛАЛЫН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ

Монгол улс, Улаанбаатар хот, Сонгино хайрхан дүүрэг 20 дугаар хороо

Шуудангийн хаяг: 18131

Факс +976 70282859

Утас +976 70282859

ГАРЧИГ

БҮЛЭГ НЭГ. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	4
1.1. МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМ ЗҮЙН МЭДЭЭЛЭЛ; 2022.....	4
1.2. МОНГОЛ УЛСЫН МАЛЫН ТОО; 2022	5
1.3. ЗООНОЗЫН ӨВЧИН СУДЛАХ БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮНИЙ НӨӨЦ; 2022	6
БҮЛЭГ ХОЁР. ЗООНОЗЫН ӨВЧНИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	11
2.1. ЗООНОЗЫН ХАЛДВАРЫН ХҮНИЙ ӨВЧЛӨЛИЙН ДУУДЛАГА; 2022.....	11
2.1.1. Халдварт өвчин.....	12
2.1.2. Зоонозын халдварын хүний өвчлөлийн дуудлага	13
2.2. МЭРЭГЧ АМЬТНЫ ДУУДЛАГА; 2022	15
2.3. ЗООНОЗЫН ӨВЧНИЙ ХҮНИЙ ӨВЧЛӨЛИЙН МЭДЭЭЛЭЛ; 2022	16
2.3.1. Зоонозын халдварын хүний өвчлөлийн мэдээлэл	16
2.3.2. Тарваган тахал	20
2.3.3. Боом	25
2.3.4. Хачгаар дамжих халдвар	29
2.3.5. Галзуу өвчний мэдээлэл	36
2.3.6. Хумхаа	39
2.3.7. Холер	40
2.3.8. Бэтэг.....	43
2.3.9. Коронавируст халдвар	44
2.3.10. Бруцёллоз	45
2.3.11. Ям.....	46
2.3.12. Шувууны томуу	47
2.3.13. Шумуулаар дамжих халдвар.....	52
БҮЛЭГ ГУРАВ. ЛАБОРАТОРИЙН ТУСЛАМЖ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ	54
3.1. ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЕРӨНХИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ; 2022	54
3.2. АРИУТГАЛ ХАЛДВАРГУЙЖҮҮЛЭЛТИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА; 2022.....	57
БҮЛЭГ ДӨРӨВ. СУРГАЛТ, СУРТАЛЧИЛГАА	60
4.1. СУРГАЛТ СУРТАЛЧИЛГААНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА; 2022	60
4.1.1. Эмнэлгийн мэргэжилтний сургалт	60
4.1.2. Олон нийтэд чиглэсэн сургалт сурталчилгаа	62
4.1.3. Фэйсбүүк пэйж хуудасны мэдээ, мэдээлэл.....	64
4.1.4. Эрүүл мэндийн байгууллагуудад зохион байгуулсан сургалт	64

ЗУРГИЙН ТАЙЛБАР

Зураг 1. Нийслэл, аймгийн зоонозын өвчин судлалын төвүүд байгуулагдсан оноор	6
Зураг 2. Зоонозын өвчин судлах байгууллагуудын хүний нөөц 2022 он	7
Зураг 3. Зоонозын өвчин судлах байгууллагын ажиллах хүч насны ангиллаар	9
Зураг 4. ЗӨСҮТ-ийн эрдмийн зэргийн үзүүлэлт сүүлийн таван жилийн байдлаар	9
Зураг 5. Эрдэм шинжилгээний ажлын тоон үзүүлэлт /сүүлийн 5 жилээр/.....	10
Зураг 6. Халдварт өвчний нас баралт, төрлөөр.....	12
Зураг 7. Зоонозын халдварын хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдол, 2022 он	13
Зураг 8. Мэрэгчийн дуудлага, нэгж материал (Сүүлийн 5 жилээр).....	15
Зураг 9. Мэрэгчийн дуудлага, аймгаар, 2022 он.....	15
Зураг 10. Зоонозын өвчний сэжигтэй тохиолдол, өвчлөл, нас баралт (сүүлийн 5 жилээр)	18
Зураг 11. Зоонозын өвчний сэжигтэй батлагдсан тохиолдол 10 000 хүн амд аймгаар.....	18
Зураг 12. Тарваган тахлын хүний өвчлөл (сүүлийн 10 жилийн байдлаар)	20
Зураг 13. Тарваган тахлын байгалийн голомт хяналтын шинжилгээнд хамрагдсан аймаг, сумдаар	22
Зураг 14. Тарваган тахлын байгалийн голомт хяналтын шинжилгээ	22
Зураг 15. Мэрэгч амьтдын нягтшил 1 га-д.....	23
Зураг 16. Шинжилсэн гадны шимэгч.....	23
Зураг 17. Шинжилсэн мэрэгч	23
Зураг 18. Тарваган тахлын өсгөвөр илэрэлт (сүүлийн 10 жилээр).....	24
Зураг 19. Тарваган тахлын дархлаажуулалт 2012-2022 он.....	24
Зураг 20. Малын боом өвчний гаралт 2022 он эхний хагас жилээр.....	25
Зураг 21. Монгол улсад малын боом өвчний дархлаажуулалт 2022 он.....	25
Зураг 22. Хүний өвчлөлийн тохиолдол, нас баралт сэжигтэй дуудлагын тоо (2018-2022).....	26
Зураг 23. Боомын хүний өвчлөлийн тохиолдол, нас баралт сэжигтэй дуудлагын тоо(2000-2022)	26
Зураг 24. Боомын хүн, малын өвчлөлийн тохиолдол (Сүүлийн 10 жилээр).....	27
Зураг 25. Шинжилгээнд дээжилтсэн сорьцын тоо аймгаар.....	27
Зураг 26. Тандалт судалгаанд хамрагдсан газрууд 2022 он	29
Зураг 27. Хачигт халдварын эпидемиологийн 7 хоног	30
Зураг 28. Хачигт энцефалитийн хүний өвчлөлийн тархалт 2022 он	31
Зураг 29. Хачигт энцефалитын дархлаажуулалт 2005-2022 он.....	33
Зураг 30. Галзүү өвчний мал, амьтны өвчлөлийн тархалт 2022 он	36
Зураг 31. Галзүү өвчний гаралт малын төрлөө (2022 оны МЭЭГ-ын мэдээгээр)	36
Зураг 32. Галзүүгийн хүний өвчлөл эпидемиологийн долоо хоногоор	37
Зураг 33. Галзүүгийн вакцинд хамрагдсан 2005-2022 он.....	38
Зураг 34. Холерын хяналтын шинжилгээнд цуглуулсан материал (төрлөөр)	41
Зураг 35. Шумуулын тандалтын 5 жилийн дунджийг 2022 оны тандалттай харьцуулсан байдал	53
Зураг 36. 3 Лабораторийн оношилгоо, шинжилгээний тоон үзүүлэл (Сүүлийн 10 жилээр).....	54
Зураг 37. Ариутгал халдваргүйтгэл, цэвэрлэгээ үйлчилгээний ажлыг өмнөх 5 жилийн үзүүлэлттэй харьцуулсан байдал	58
Зураг 38. ЗӨСТ-үүдэд нийлүүлсэн тэжээлт орчин 2022 он	59
Зураг 39. Сүүлийн 5 жилд үйлдвэрлэсэн үндсэн, ялган оношлох, будаг, урвалж, уусмалын хэмжээг харьцуулсан үзүүлэлт	59
Зураг 40. Эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийн сургалт (2022 он)	60
Зураг 41. Эмч эмнэлгийн сургалт төрлөөр /Сүүлийн 3 жил/	61
Зураг 42. Үндсэн мэргэшилээр суралцагчдын тоо ЗӨСТ-тэй аймгаар /Сүүлийн 5 жил/.....	61
Зураг 43. Үндсэн мэргэшилээр суралцагчдын тоо ЗӨСТ-гүй аймгаар	62
Зураг 44. Аймаг, нийслэлийн ЗӨСТ-ийн мэдээ нийтлүүлсэн байдал	62
Зураг 45. ЗӨСҮТ-ийн нийтэдсэн мэдээ алба, тасгаар	63

ХҮСНЭГИЙН ТАЙЛБАР

Хүснэгт 1. Монгол улсын хүн амын тоо сүүлийн 5 жилийн байдлаар	4
Хүснэгт 2. Монгол улсын малын тоо сүүлийн таван жилийн байдлаар	5
Хүснэгт 3. Хүний нөөцийн тоон үзүүлэлт аймаг, албан тушаалаар /2022/	8
Хүснэгт 4. Халдварт өвчний тохиолдол нас баралт, төрлөөр	12
Хүснэгт 5. Зоонозын халдварт өвчний хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдлын тоог харьцуулсан үзүүлэлт сүүлийн 5 жилээр	14
Хүснэгт 6. 2022 онд бүртгэгдсэн зоонозын өвчний төрлөөр, аймгаар	17
Хүснэгт 7. Зоонозын өвчлөл 10 000 хүн амд (Сүүлийн 5 жилээр)	19
Хүснэгт 8. Тарваган тахлын батлагдсан тохиолдол, нас баралт, нас баралтын хувь (1970-2022 он)	20
Хүснэгт 9. Тарваган тахал өвчний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/	21
Хүснэгт 10. Боомын хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/	28
Хүснэгт 11. Хачгаар дамжих өвчний тандалт шинжилгээнд хамрагдсан байдал	29
Хүснэгт 12. Хачгаар дамжих халдварт өвчний сэжигтэй дуудлага (төрлөөр)	30
Хүснэгт 13. Хачигт энцефалит өвчний хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин/2021-2022/	32
Хүснэгт 14. Хачигт риккетсиоз өвчний хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/	34
Хүснэгт 15. Хачигт боррелиоз өвчний хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин/2021-2022/	35
Хүснэгт 16. Галзуу өвчний өвчлөл, нас баралт 10 000 хүн тутамд /2021-2022/	37
Хүснэгт 17. Хумхаа өвчний өвчлөл нас баралтын түвшин, 10 000 хүн тутамд /2021-2022/	39
Хүснэгт 18. Холер өвчний өвчлөл нас баралтын түвшин /2021-2022/	40
Хүснэгт 19. Холерын хяналтын шинжилгээнд цуглуулан шинжилсэн сорьцын мэдээлэл	41
Хүснэгт 20. Холерийн хяналтын шинжилгээний харьцуулсан үзүүлэлт	42
Хүснэгт 21. Бэтгийн хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/	43
Хүснэгт 22. COVID-19 Коронавируст халдварын өвчлөл, нас баралтын түвшин /2020-2021/	44
Хүснэгт 23. Бруцеллёзийн хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/	45
Хүснэгт 24. Ямийн өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/	46
Хүснэгт 25. Шувууны томуугаар үүсгэгдсэн хүний өвчлөлийн мэдээлэл	47
Хүснэгт 26. Шувууны томуугийн тандалт судалгааны нэгдсэн дүн	49
Хүснэгт 27. Шувууны томуугаар Монгол орны хэмжээнд хэрэгжсэн төслүүд 2022 он	50
Хүснэгт 28. Шумуулын тандалт сүүлийн 5 жилээр	52
Хүснэгт 29. Зоонозын өвчний нэр төрөл сорьцын тоо (2022)	55
Хүснэгт 30. Лабораторийн шинжилгээ хийсэн арга /сүүлийн 3 жилээр/	56
Хүснэгт 31. Ариутгал халдваргүйтгэл, цэвэрлэгээ үйлчилгээний ажлыг өмнөх 5 жилийн дундажтай харьцуулсан байдал	57
Хүснэгт 32. 2017-2022 оны биоүйлдвэрлэлийн лабораторид үйлдвэрлэсэн биобэлдмэлийн тоон үзүүлэлт	58
Хүснэгт 33. Сургалт, сурталчилгааны үйл ажиллагаа 2022 он	65

БҮЛЭГ НЭГ. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

1.1. МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМ ЗҮЙН МЭДЭЭЛЭЛ; 2022

Монгол улсад 2022 оны байдлаар 3,457,548 хүн амтай байгаа нь байгаа нь өмнөх оны үзүүлэлтээс 1.4 хувиар өссөн байна. Мөн нийт хүн амын 1,696,148 буюу 49 хувь нь эрэгтэй 1,761,400 буюу 51 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж, хүйсийн харьцаа тэнцүү байна.

Хүн амын тоог бүс нутгаар харьцуулж үзэхэд хангайн бүс хамгийн өндөр 603,427 байгаа бол аймгуудаар харьцуулж үзэхэд 7.7 хувь буюу 136,633 хамгийн өндөр, 1 хувь 18,007 хамгийн бага хүн амтай байна. (Хүснэгт 1).

Хүснэгт 1. Монгол улсын хүн амын тоо сүүлийн 5 жилийн байдлаар

Аймаг Улсын дүн	2018	2019	2020	2021	2022
Баруун бүс	408,979.	412,036.	415,091.	418,607	418,607
Баян-Өлгий	105,090.	108,530.	110,597.	112,836	114,776
Говь-Алтай	58,471.	57,748.	57,674.	57,818	57,098
Завхан	72,779.	72,823.	72,763.	72,731	71,798
Увс	84,309.	83,223.	83,524.	84,095	83,964
Ховд	88,330.	89,712.	90,533.	91,127	91,071
Хангайн бүс	604,353.	605,216.	604,200.	606,430	603,427
Архангай	96,720.	94,994.	94,088.	94,205	93,149
Баянхонгор	88,356.	88,672.	88,955.	89,043	88,397
Булган	62,214.	62,089.	61,955.	61,943	61,161
Орхон	105,987.	107,634.	107,765.	108,713	109,125
Өвөрхангай	117,112.	116,732.	115,732.	115,732	114,962
Хөвсгөл	133,964.	135,095.	135,705.	136,794	136,633
Төвийн бүс	513,438.	516,611.	515,880.	518,344	515,771
Говьсүмбэр	17,796.	17,928.	17,965.	18,150	18,007
Дархан-Уул	105,923.	107,018.	106,909.	107,751	107,932
Дорноговь	69,304.	71,014.	71,207.	71,720	71,129
Дундговь	46,628.	47,104.	46,981.	46,920	46,387
Өмнөговь	66,722.	69,187.	70,371.	71,720	72,937
Сэлэнгэ	111,403.	110,110.	109,285.	108,878	107,341
Төв	95,662.	94,250.	93,162.	93,468	92,038
Зүүн бүс	220,334.	223,193.	225,081.	227,386	227,877
Дорнод	80,984.	82,054.	83,087.	83,757	83,704
Сүхбаатар	62,322.	63,182.	63,822.	64,662	65,214
Хэнтий	77,028.	77,957.	78,172.	78,967	78,959
Улаанбаатар	1,491,375.	1,539,810.	1,597,290.	1,639,172	1,691,766

1.2. МОНГОЛ УЛСЫН МАЛЫН ТОО; 2022

Монгол улсад 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар малын тоо 71,120.43 мянган толгой болж, өмнөх оныхоос 3.8 сая толгой буюу 5.9 хувиар өссөн байна. Үүнээс адуу 6.7% буюу 4.8 сая, үхэр 7.7% буюу 5.5 сая, тэмээ 0.7 хувь буюу 470.4 мянга, хонь 46% буюу 32.7 сая, ямаа 39% буюу 27.5 сая тоо толгойг тус тус эзэлж байна (Хүснэгт 2).

Хүснэгт 2. Монгол улсын малын тоо сүүлийн таван жилийн байдлаар

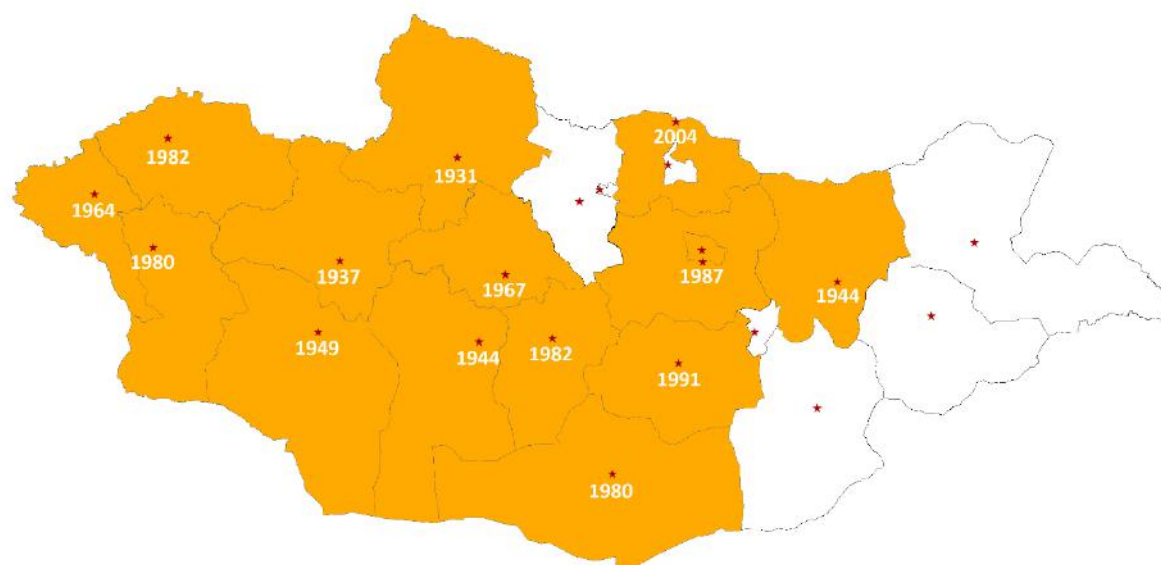
Нэгж	2018	2019	2020	2021	2022
Улсын дүн	66,460,180	70,949,315	67,068.49	67,343.76	71,120.43
Баруун бүс	15,557,380	16,004,300	15,845.18	16,448.05	16,131.03
Завхан	3,555,410	3,849,910	3,607.84	3,755.16	3,721.06
Говь-Алтай	3,513,370	3,597,700	3,310.83	2,990.51	3,167.47
Баян-Өлгий	2,166,920	2,192,760	2,224.68	2,379.01	2,255.81
Ховд	3,146,410	3,084,330	3,292.58	3,596.97	3,472.85
Увс	3,175,280	3,279,600	3,409.25	3,726.4	3,513.85
Хангайн бүс	24,323,006	26,246,450	22,752.39	22,432.04	24,511.95
Орхон	114,350	126,950	136.99	154.58	169.94
Өвөрхангай	5,461,350	5,625,460	4,479.06	4,022.69	4,589.39
Булган	3,305,50	3,644,610	3,395.98	3,622.25	3,892.84
Баянхонгор	4,249,470	4,644,870	3,839.88	3,127.12	3,719.59
Архангай	5,482,030	6,167,040	5,399.93	5,562.17	5,886.09
Хөвсгөл	5,710,370	6,040,430	5,500.55	5,943.21	6,254.1
Төвийн бүс	15,428,46	16,958,68	16,691.04	15,811.38	16,970.94
Төв	4,582.44	4,979.16	4,887.52	4,746.04	5,107.7
Говьсүмбэр	427,46	452	451	432.2	464.29
Сэлэнгэ	1,540,04	1,682.49	1,818.52	1,886.74	1,912.34
Дорноговь	2,148,13	2,404,25	2,551.55	2,706.8	2,909.7
Дархан-Уул	306,01	347,35	360.57	335.33	313.21
Өмнөговь	2,598.44	3,000.3	2,880.77	2,513.81	2,637.33
Дундговь	3,825.94	4,093.12	3,741.11	3,170.48	3,626.37
Зүүн бүс	10,739.5	11,314.99	11,311.19	12,208.97	13,063.67
Дорнод	2,377,78	2,629,62	2,749.68	3,051.07	3,342.32
Сүхбаатар	3,716.81	3,817.01	3,893.63	4,202.94	4,664.8
Хэнтий	4,644,91	4,868,36	4,667.89	4,954.96	5,076.55
Улаанбаатар	411.78	444.89	468.69	443.32	442.84

1.3. ЗООНОЗЫН ӨВЧИН СУДЛАХ БАЙГУУЛЛАГЫН ХҮНИЙ НӨӨЦ; 2022

Улсын хэмжээнд зоонозын өвчин судлах чиглэлээр 15 байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байна. Зоонозын өвчин судлалын үндэсний төв нь Улаанбаатар хотод 1931 оноос хойш үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа бол орон нутагт хамгийн анх 1937 онд Завхан аймагт, хамгийн сүүлд 2004 онд Сэлэнгэ аймагт тус тус Зоонозын өвчин судлалын төв байгуулагдаж байжээ.

Монгол улс нь нүүдлийн аж амьдралтай бөгөөд өдөр тутамдаа мал, амьтантай харьцах замаар орон нутгийн иргэд зоонозын халдвараар өвчлөх өндөр эрсдэлтэй хүн амд хамаардаг. Иймээс цаашид зоонозын өвчин судлах байгууллагагүй Булган, Дорнод, Сүхбаатар, Дорноговь аймгуудад зоонозын өвчин судлалын төвийг шинээр байгуулах хэрэгцээ шаардлага өндөр байна (Зураг 1).

Зураг 1. Нийслэл, аймгийн зоонозын өвчин судлалын төвүүд байгуулагдсан оноор

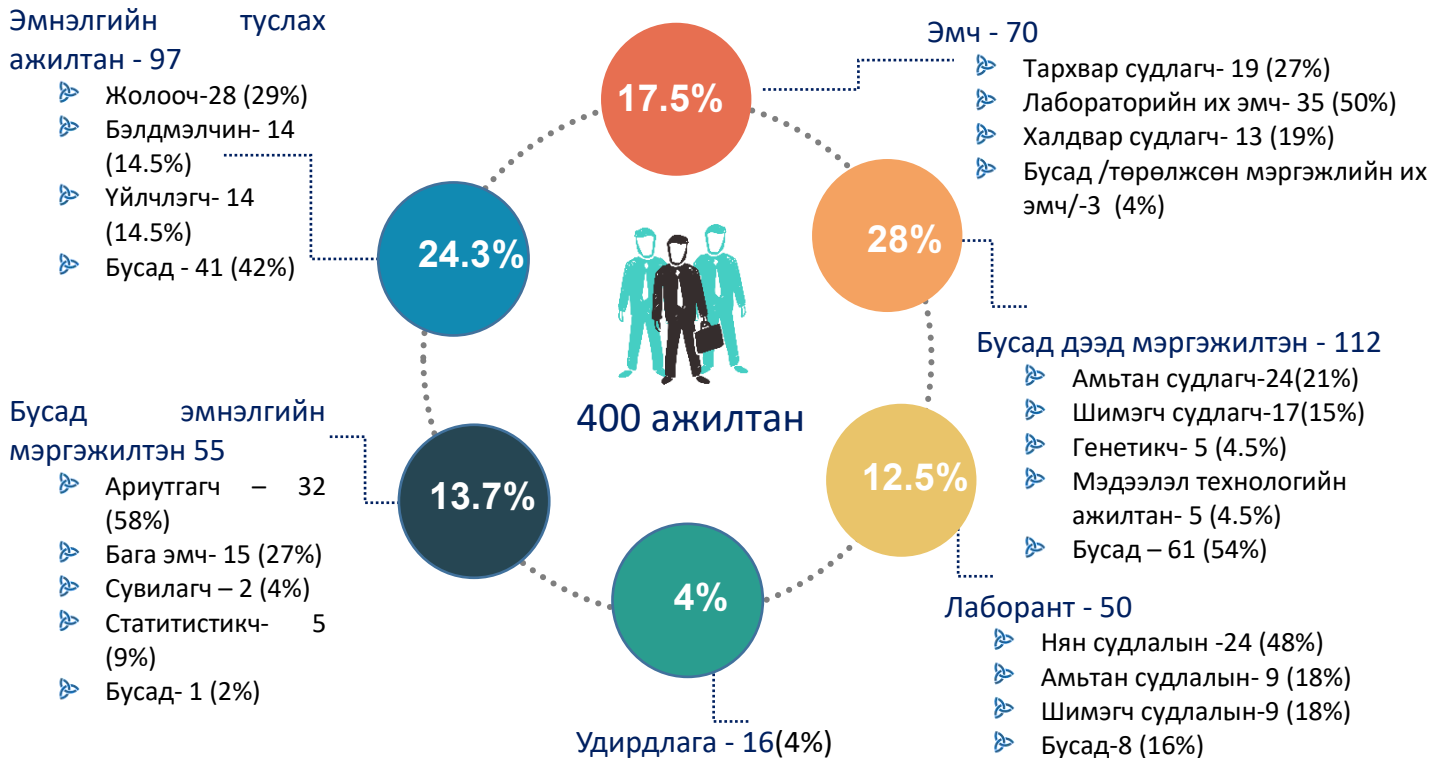
Зоонозын өвчин судлалын үндэсний төв, аймаг нийслэлийн зоонозын өвчин судлалын төвүүдийн батлагдсан эрх зүйн баримт бичгийн дагуу алба, тасгийн зохион байгуулалттайгаар хүний нөөцийн

үйл ажиллаг зохион байгуулан ажиллаж байна. Зоонозын өвчин судлах байгууллагад нийтдээ 409 албан хаагч батлагдсан орон тооноос 2022 оны байдлаар 400 буюу 98 хувь нь ажиллаж байна.

Зоонозын салбарт ажиллаж буй мэргэжилтнүүдийн албан тушаалаар харьцуулж үзэхэд 17.5 хувь нь эмч, 28 хувь нь бусад дээд мэргэжилтэн, 24.3 хувь нь эмнэлгийн туслах ажилтан, 12.5 хувь нь лаборант, 13.7 хувь нь бусад эмнэлгийн мэргэжилтэн, удирдлага 4

хувийг тус тус эзэлж байна. Үүнээс харахад зоонозын өвчин судлах байгууллагуудад эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнээс гадна бусад салбарын дээд мэргэжилтнүүд ажиллаж байдаг нь бусад эрүүл мэндийн салбаруудаас онцлогтой байна (Зураг 2).

Зураг 2. Зоонозын өвчин судлах байгууллагуудын хүний нөөц 2022 он

Зоонозын өвчин судлах байгууллагын хүний нөөцийн мэдээллийг аймгаар харьцуулж үзэхэд орон нутгууд 93.3 хувьтайгаар орон тоогоороо ажиллаж байна. Үүнээс хамгийн өндөр орон

тоогоор Хэнтий аймаг ажиллаж байгаа бол хамгийн бага орон тоогоор Төв аймаг ажиллаж байна (Хүснэгт 3).

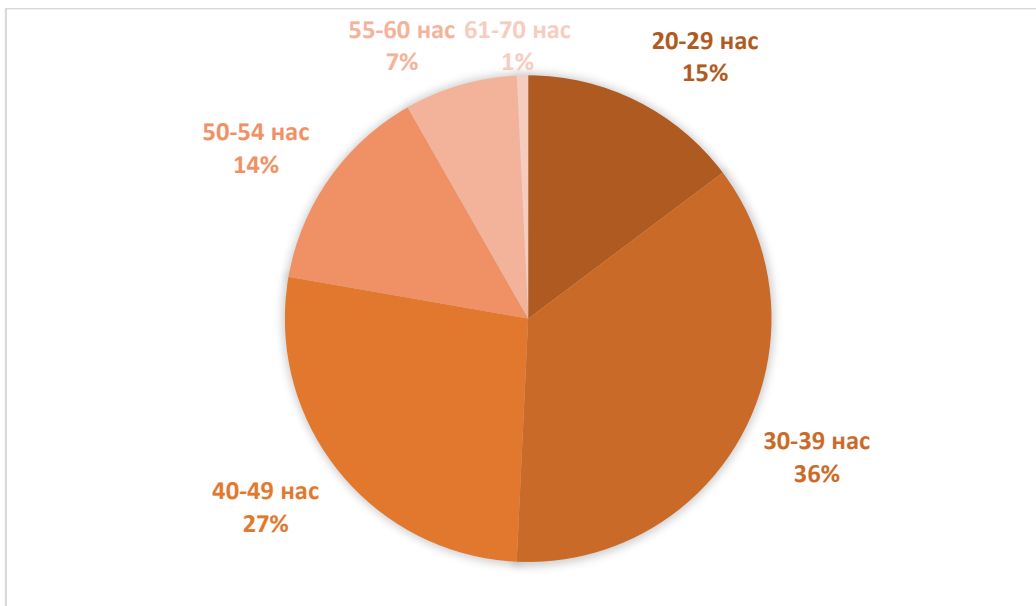
Хүснэгт 3. Хүний нөөцийн тоон үзүүлэлт аймаг, албан тушаалаар /2022/

Үзүүлэлт		Баян-Өлгий	Хөвсгөл	Сэлэнгэ	Увс	Өвөрхангай	Завхан	Багануур	Архангай	Говь-Алтай	Хэнтий	Ховд	Баянхонгор	Өмнөговь	Дундговь	Төв аймаг	ЗӨСҮТ
Эмч	Удирдлага	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
	Халдвар судлагч	2	2	0	2	0	1	0	0	0	0	2	2	1	0	1	0
	Тархвар судлагч	0	0	1	0	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	2	12
	Нян судлагч	2	1	1	1	1	1	0	0	2	2	2	3	2	0	0	10
	Лабораторийн	0	0	0	1	0	0	1	2	0	2	0	0	0	1	0	0
	Вирус судлагч	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Бусад /төрөлжсөн мэргэжлээр нэмж болно/	4	3	2	5	3	2	1	4	3	4	4	5	3	1	3	23
Бусад дээд мэргэжилтэн	Амьтан судлагч	2	3	1	2	1	1	1	1	1	1	3	1	1	0	0	5
	Шимэгч судлагч	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	0	0	3
	Нянгийн генетикч	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	3
	Мэдээлэл технологийн ажилтан	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	2
	Бусад /мэргэжлээр нэмж болно/	2	1	1	2	4	2	6	2	1	3	3	4	1	1	2	26
	Амьтан судлагч	5	5	3	5	6	4	9	5	3	6	9	7	3	1	2	39
Лаборант	Нян судлал	1	1	1	2	2	2	0	1	2	1	4	2	0	0	0	5
	Амьтан судлал	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	0	0
	Шимэгч судлал	1	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1
	Ийлдэс судлал	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
	Бусад /төрөлжсөн мэргэжлээр нэмж болно/	4	4	2	3	2	4	0	2	4	3	3	4	2	2	0	10
	Бусад	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	Бүгд	4	4	2	3	3	4	0	2	4	3	4	4	2	1	0	10
Бусад эмнэлгийн мэргэжилтэн	6	5	3	3	3	2	3	2	5	3	1	4	1	1	1	12	
Эмнэлгийн туслах ажилтан	7	8	3	5	2	5	7	8	5	10	5	8	3	3	1	17	
2022 онд ажиллсан орон тоо	27	26	14	22	18	18	21	22	21	27	24	29	13	8	7	103	
Батлагдсан орон тоо	27	26	14	22	18	18	21	22	21	31	24	29	13	8	7	108	

Нийт Зоонозын өвчин судлах байгууллагын хүний нөөцийг хүйсээр нь харьцуулж үзэхэд 68 хувь нь эмэгтэй, 32 хувь эрэгтэйчүүд буюу хүйсийн харьцаа 3:1 байна. Зоонозын өвчин судлалын салбарт 30-39 насны хүмүүс хамгийн өндөр буюу 36 хувийг эзэлж байгаа бол 61-ээс

дээш буюу тэтгэврийн насны хүмүүс 1 хувь буюу харьцангуй цөөн тоогоор ажиллаж байгаа нь энэ салбарт түлхүү залуу боловсон хүчний бүрэлдэхүүнтэй байгаа нь харагдаж байна (Зураг 3).

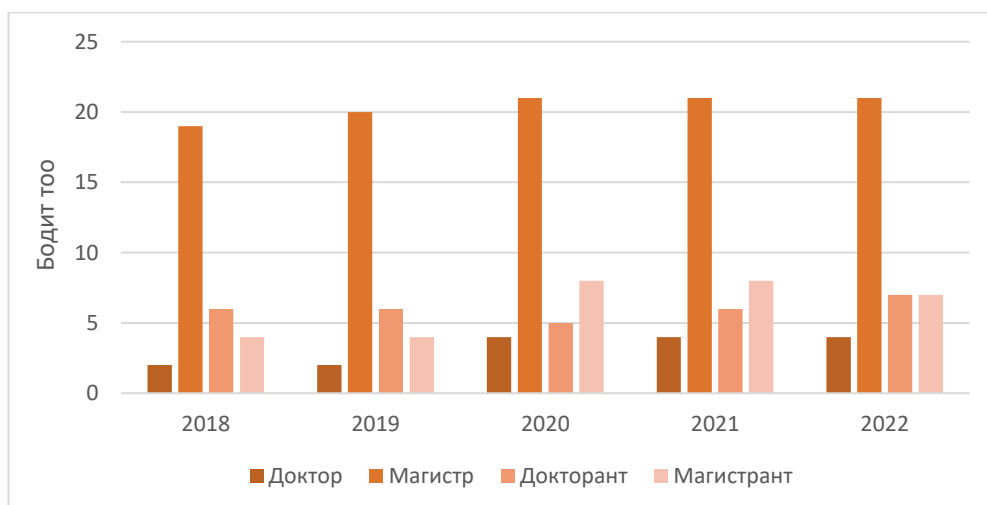
Зураг 3. Зоонозын өвчин судлах байгууллагын ажиллах хүч насны ангиллаар

Тус төвд 2022 оны байдлаар Анагаах ухааны доктор, дэд профессор 1, Анагаах ухааны доктор 1, Биологийн ухааны доктор 1, Мал эмнэлгийн ухааны доктор 1, анагаахын болон биологийн шинжлэх ухааны магистр 21 тус тус ажиллаж байна. Докторантурт 7, магистрантурт 7 эмч,

эмнэлгийн мэргэжилтэн тус тус суралцаж байна. Энэ онд үндэсний төвийн хэмжээнд шинээр шинжлэх ухааны магистр 1, Био-анагаах ухааны магистр 1 нийт 2 мэргэжилтэн магистрийн зэрэг хамгаалсан байна (Зураг 4).

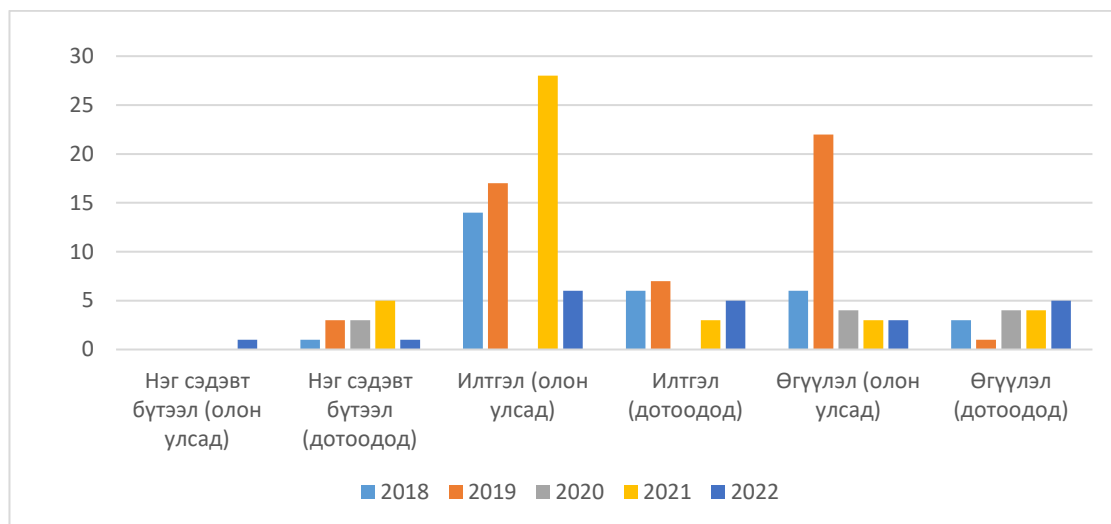
Зураг 4. ЗӨСҮТ-ийн эрдмийн зэргийн үзүүлэлт сүүлийн таван жилийн байдлаар

2022 онд Зоонозын өвчин судлалын байгууллагаас эрдэм шинжилгээний илтгэл дотоодод 5, олон улсад 6, эрдэм шинжилгээний

өгүүлэл гадаадад 3, дотоодод 5-ыг тус тус хэлэлцүүлэв (Зураг 5).

Зураг 5. Эрдэм шинжилгээний ажлын тоон үзүүлэлт /сүүлийн 5 жилээр/

БҮЛЭГ ХОЁР. ЗООНОЗЫН ӨВЧНИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

2.1. ЗООНОЗЫН ХАЛДВАРЫН ХҮНИЙ ӨВЧЛӨЛИЙН ДУУДЛАГА; 2022

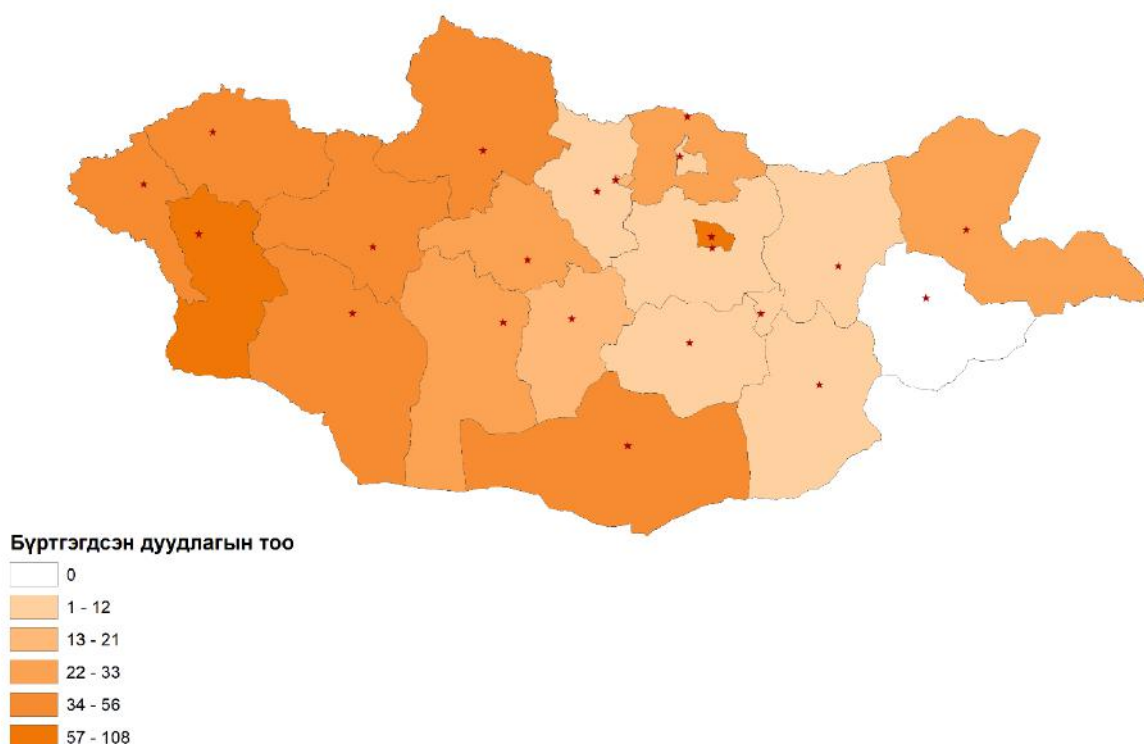
Улсын хэмжээнд зоонозын 12 төрлийн өвчин 20 аймаг, Улаанбаатар хотод бүртгэгдэж, нийт 685 хүлээн авч хариу арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллаа. Нийт бүртгэгдсэн дуудлагыг аймгаар харьцуулж үзэхэд баруун бүс, хангайн бүсүүдэд өндөр тархалттай, Төвийн бүсэд өвчлөл

харьцангуй бага, Зүүн бүсээс Дорнод аймагт тархалт өндөртэй байна. Нийт бүртгэгдсэн дуудлага Улаанбаатар хот болон Ховд аймагт өндөр 51-108 дуудлага бүртгэгдсэн бол Сүхбаатар аймагт дуудлага бүртгэгдээгүй байна.

2022 January

2022 December

2.1.1. ХАЛДВАРТ ӨВЧИН

Улсын хэмжээнд 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 28 төрлийн 325,343 халдварт өвчний тохиолдол бүртгэгдэж, 10 000 хүн амд 954.1 ногдож байна. Өмнөх оны мөн үеэс 250646 тохиолдлоор буюу 10 000 хүн амд ногдох өвчлөл 761.4-оор буурсан байна. 10 000 хүн амд ногдох

халдварт өвчнийг аймгуудаар харьцуулбал: Өмнөговь (2793.9), Говь-сүмбэр (1443.0), Дорноговь (1291.8), Говь-Алтай (1160.9), Дорнод (1039.9) аймгууд болон Улаанбаатар хотод (1153.5) байгаа нь улсын дундаж үзүүлэлтээс 85.8-1839.8 өндөр байна (Хүснэгт 4).

Хүснэгт 4. Халдварт өвчний тохиолдол нас баралт, төрлөөр

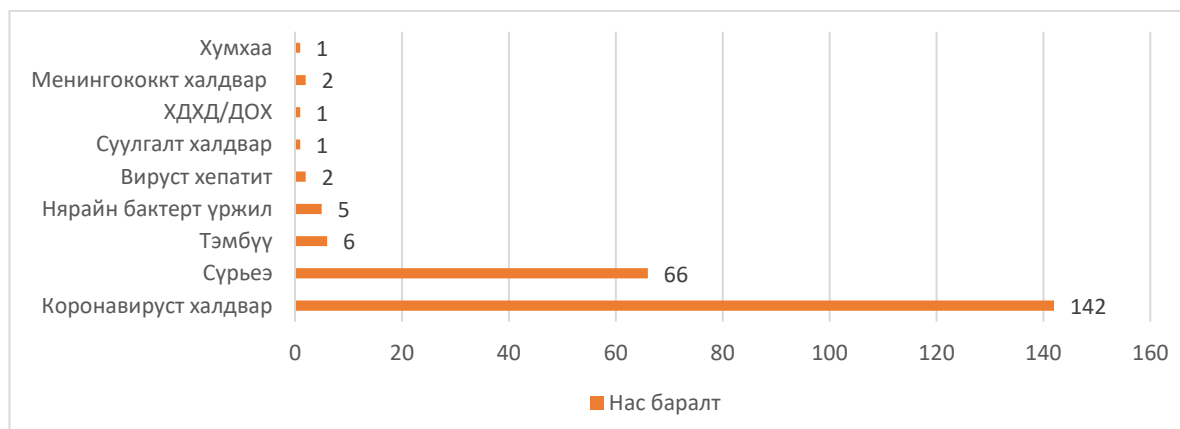
№	Халдварт өвчний төрөл	Өвчлөл			Нас баралт		
		2021 он	2022 он	Өсөлт/Бууралт	2021 он	2022 он	Өсөлт/Бууралт
1	Амьсгалын замын халдварт өвчин	2729	6142	3413	59	68	9
2	Бэлгийн замаар дамжих халдварт өвчин	9340	10718	1378	9	7	-2
3	Гэдэсний халдварт өвчин	1063	3962	2899	0	1	1
4	Зоонозын халдварт өвчин	106	217	111	1	1	-
5	Цусаар дамжих халдварт өвчин	99	1991	92	0	2	2
6	Бусад халдварт өвчин	562652	304113	-258539	1998	147	-1851
7	Нийт	575989	325343	-250646	2068	225	-1842

Эх сурвалж: Эрүүл мэндийн хөгжлийн төвийн 2022 оны 12 сарын тоон мэдээлэл, ЗӨСҮТ-д бүртгэгдээгүй бусад зоонозын халдвар орсон тоогоор

Халдварт өвчний нас баралт

Улсын хэмжээнд 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар халдварт өвчний нас баралтын нийт 226 тохиолдол бүртгэгдсэнээс коронавируст халдвар (142), сүрьеэ (66), төрөлхийн тэмбүү (6), нярайн бактерт үжил (5), вируст гепатит (2), суулгалт халдвар (1), ХДХВ/ДОХ (1), менингококкт халдвар (2) хүмхаа (1) тохиолдол тус тус бүртгэгдсэн байна (Зураг 6).

Зураг 6. Халдварт өвчний нас баралт, төрлөөр

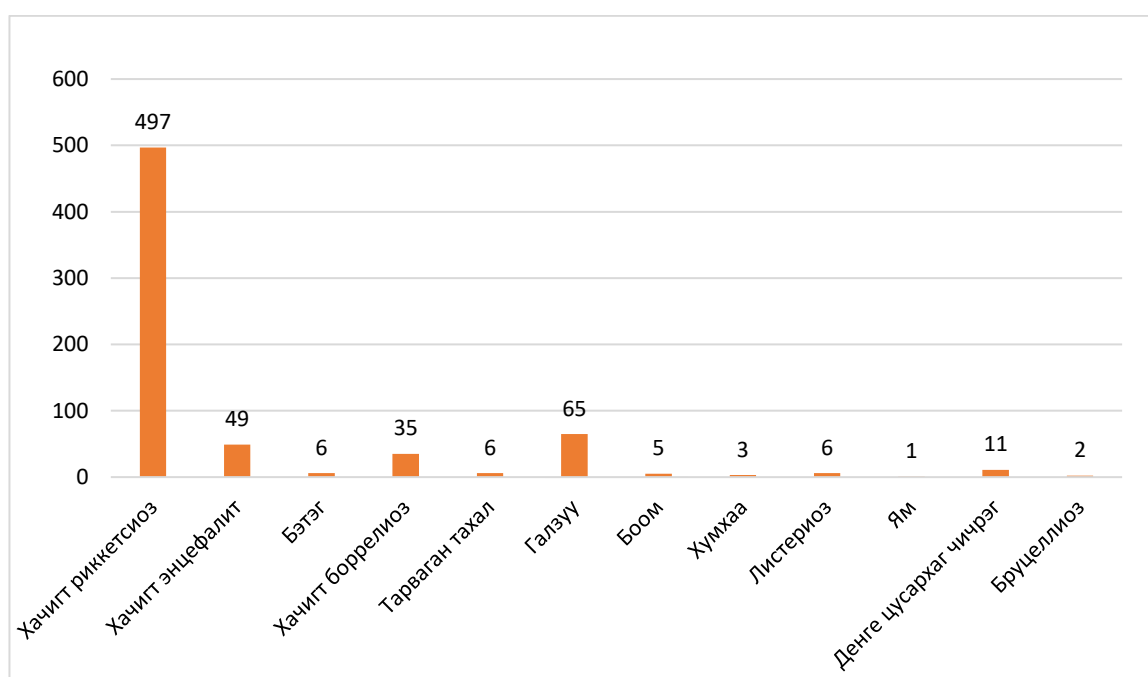

2.1.2. ЗООНОЗЫН ХАЛДВАРЫН ХҮНИЙ ӨВЧЛӨЛИЙН ДУУДЛАГА

Улсын хэмжээнд 2022 онд зоонозын өвчний 685 дуудлага хүлээн авснаас хачигт риккетсиоз 497 (72.6%), галзүүгийн эрсдэлд өртсөн 65 (9.5%), хачигт энцефалит 49 (7.2%), хачигт боррелиоз 35 (5.1%), денге цусархаг чичрэг 11 (1.6%),

тарваган тахал 6 (0.9%), бэтэг 6 (0.9%), листериоз 6 (0.9%), боом 5 (0.7%), хумхаа 3 (0.4%), бруцеллиоз 2 (0.3%), ям 1 (0.1%)-ийг тус тус эзэлж байна (Зураг 7).

Зураг 7. Зоонозын халдварын хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдол, 2022 он

Зоонозын өвчний сэжигтэй тохиолдол өмнөх оноос 1.2 дахин нэмэгдэж, сүүлийн 5 жилийн дунджаас 35 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Энэ онд өмнөх онуудтай мөн адил хачгаар

дамжих халдварын дуудлага 85 хувийг эзэлж байна. Харин токсоплазмоз, ку чичрэг, татран, бабезиоз зэрэг өвчний сэжигтэй тохиолдлын дуудлага бүртгэгдээгүй байна (Хүснэгт 5).

Хүснэгт 5. Зоонозын халдварт өвчний хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдлын тоог харьцуулсан үзүүлэлт сүүлийн 5 жилээр

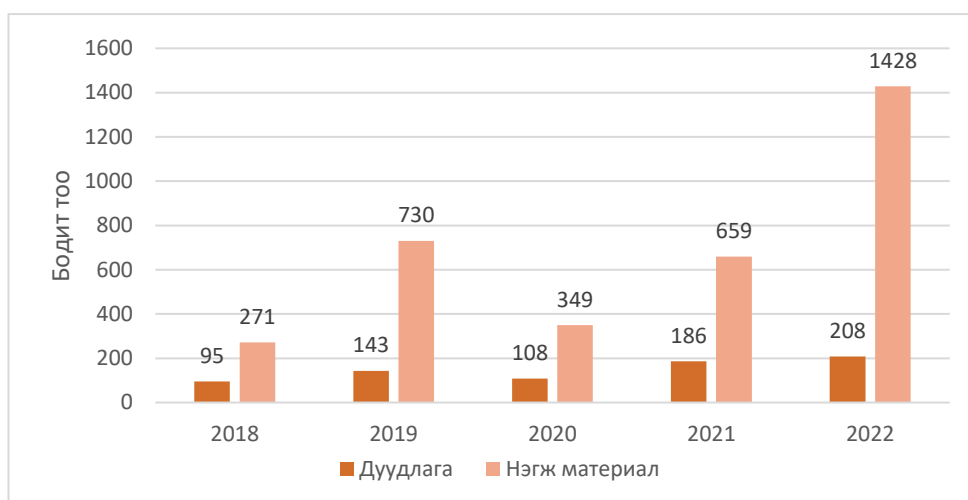
Зоонозын өвчин	2017	2018	2019	2020	2021	2022	5 жил дундаж
Тарваган тахал	8	7	7	22	4	6	9.6
Боом	12	10	9	4	5	5	8
Хачигт энцефалит	230	181	88	85	29	49	122.6
Хачигт боррелиоз	116	96	77	83	4	35	75.2
Хачигт риккетсиоз	929	822	676	860	218	497	701
Хумхаа	4	2	5	4	4	3	3.8
Галзуугийн эрсдэлд өртсөн	169	121	132	95	39	65	111.2
Денге чичрэг	3	1	5	0	-	11	1.8
Бэтэг	17	25	18	25	6	6	18.2
Токсоплазмоз	1	1	-	-	-	-	0.4
Ку чичрэг	-	1	1	-	-	-	0.4
Татран	-	1	-	-	-	-	0.2
Бруцеллёз	-	-	3	3	-	2	1.2
Ям	-	-	1	-	-	1	0.2
Бабезиоз	-	-	-	-	1	-	0.2
Листерииоз	-	-	-	-	-	6	0
Нийт	1489	1267	1022	1181	310	685	1053.8

2.2. МЭРЭГЧ АМЬТНЫ ДУУДЛАГА; 2022

2022 онд байдлаар хот орчмын зоонозын халдварт өвчний сэжигтэй амьтны дуудлага 208 удаа хүлээн авч 1428 нэгж материалын гарал үүслийг тодорхойлж лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, тархвар судлалын холбогдолгүй болохыг тогтоож, хариуг утсаар болон албан бичгээр хүргүүлж ажиллалаа.

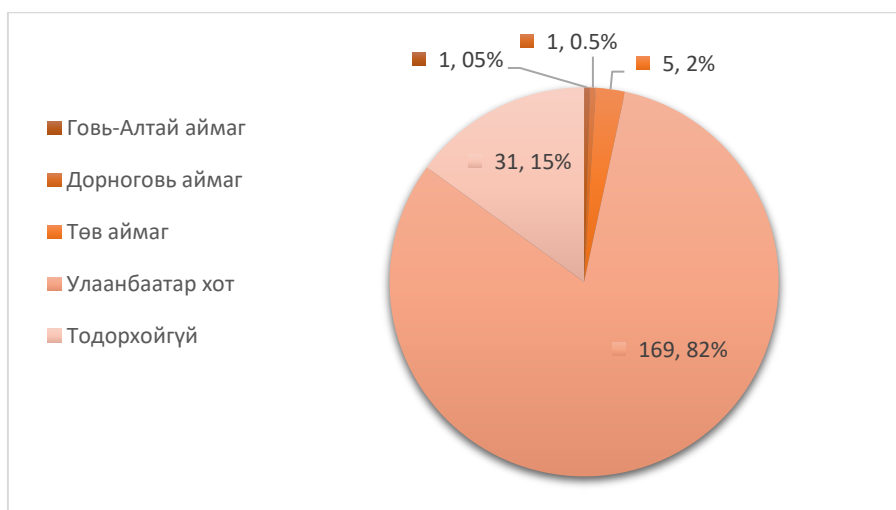
Өмнөх жилтэй харьцуулахад зоонозын халдварт өвчний сэжигтэй амьтны дуудлага 1.1 дахин өсөж, дуудлагаар шинжилсэн нэгж материал 2.2 дахин өссөн байна. Ковид-19 цар тахлын үед хязгаарлалтын дэглэмийн үед буюу 2020-2021 онд зорчих хөдөлгөөн бага байсан нь зоонозын халдварт өвчний сэжигтэй амьтны дуудлага буурахад нөлөөлсөн (Зураг 8).

Зураг 8. Мэрэгчийн дуудлага, нэгж материал (Сүүлийн 5 жилээр)

Зоонозын шалтгаант мэрэгч амьтны дуудлагын аймагтаар 0.5 хувь тус тус бүртгэгдсэн байна. Улаанбаатар хотод 82 хувь, тодорхойгүй 15 хувь, (Зураг 9). Төв аймагт 2 хувь, Говь-Алтай, Дорноговь

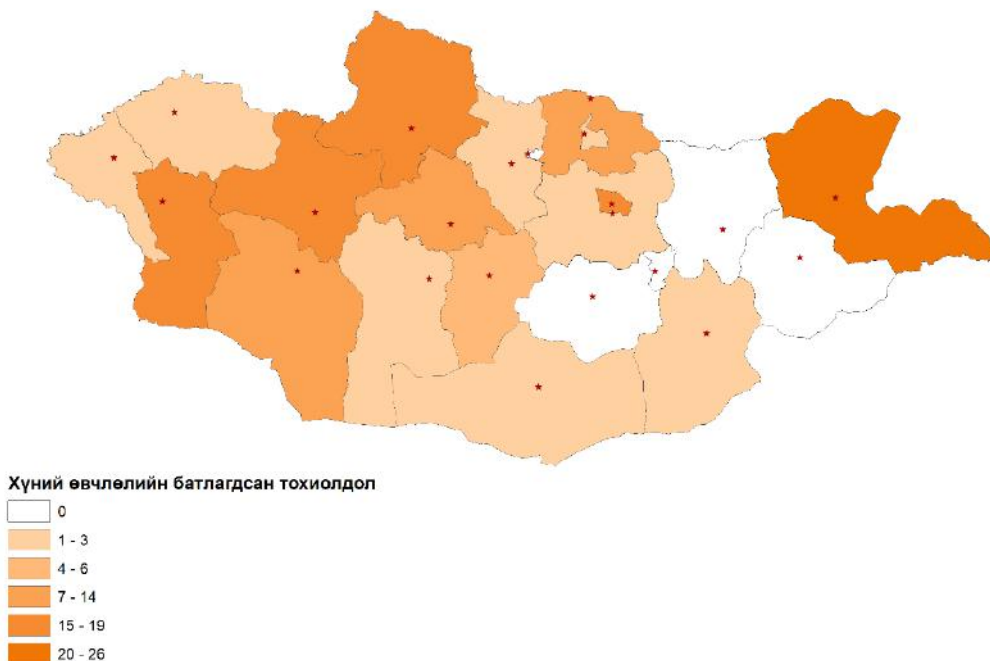
Зураг 9. Мэрэгчийн дуудлага, аймагаар, 2022 он.

2022 January

2022 December

2.3.1. ЗООНОЗЫН ХАЛДВАРЫН ХҮНИЙ ӨВЧЛӨЛИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

Улсын хэмжээнд 2022 онд зоонозын өвчний сэжигтэй тохиолдлын 685 дуудлага бүртгэгдсэнээс 153 буюу 22 хувь нь лаборатори болон тархвар судлалаар онош батлагдсан байна. Энэ онд нийт 7 төрлийн өвчин батлагдсан бөгөөд нийт өвчлөлийн 80 хувийг хачигт риккетсиоз, 11 хувийг хачигт боррелиоз, 5 хувийг хачигт энцефалит, тарваган тахал, боом, хүмхээ, ям өвчнүүд тус тус 1 хувийг эзэлж байна.

Нийт батлагдсан өвчлөлийг аймгаар нь харьцуулж үзэхэд Дорнод аймагт 20-26 буюу хамгийн өндөр, Улаанбаатар хот, Хөвсгөл, Ховд, Завхан аймгуудад 15-19, Говь-Алтай, Архангай, Сэлэнгэ аймгуудад 7-14, Баян-Өлгий,

Өвөрхангай аймагт 4-6, Говь-Сүмбэр, Орхон, Сүхбаатар, Хэнтий аймгуудад өвчлөл бүртгэгдээгүй бол 1-3 тохиолдол бусад аймгуудад бүртгэгдсэн байна.

Зоонозын өвчний батлагдсан тохиолдлоос хачигт риккетсиоз 21 хувь нь Дорноговь аймагт, хачигт боррелиоз 37.5 хувь нь Завхан аймагт, хачигт энцефалит 75 хувь нь Сэлэнгэ аймагт хамгийн өндөр хувьтай бүргэгдсэн байгаа нь тус аймагт оршин сууж буй болон тухайн бүс нутгуудаар зорчиж буй хүн ам хачгаар дамжих халдвараар өвчлөх эрсдэлтэй байгаа нь харагдаж байна (Хүснэгт 6).

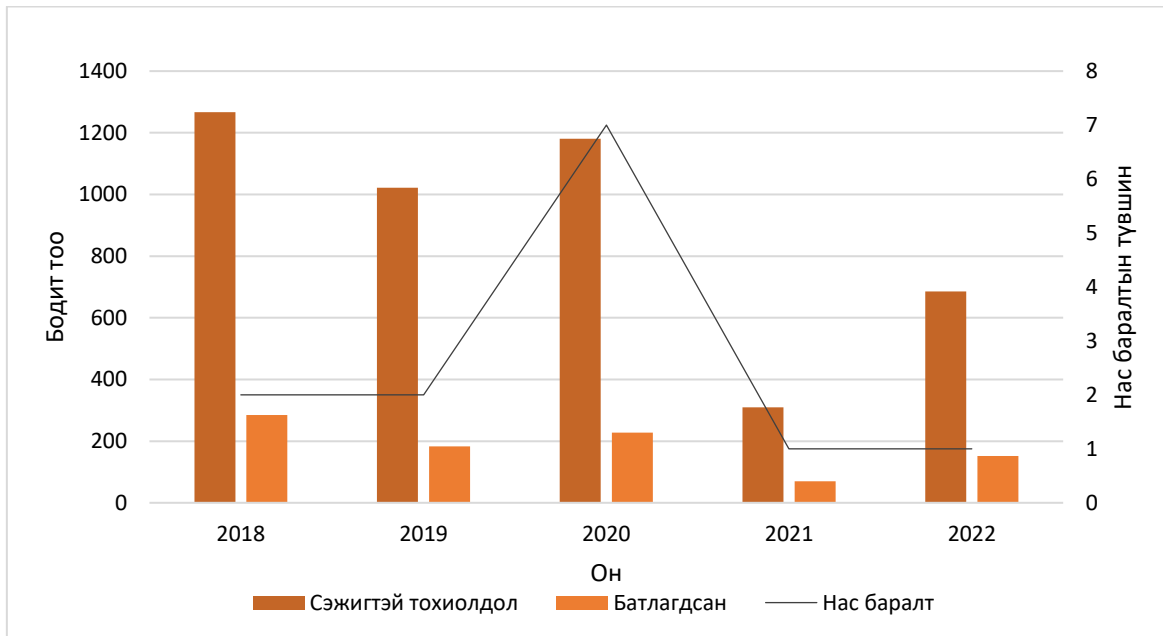
Хүснэгт 6. 2022 онд бүртгэгдсэн зоонозын өвчний төрлөөр, аймгаар

№	Аймаг	Тарваган тахал	Боом	Галзуу	Хачигт риккетсиоз	Хачигт энцефалит	Хачигт боррелиоз	Хумхаа	Бэтэг	ЯМ	Нийт
1	Архангай	0	0	0	13	0	1	0	0	0	14
2	Баян-Өлгий	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
3	Баянхонгор	0	0	0	2	0	1	0	0	0	3
4	Булган	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
5	Говь-Алтай	0	0	0	12	0	0	0	0	0	12
6	Говьсүмбэр	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Дархан-Уул	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
8	Дорноговь	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
9	Дорнод	0	0	0	26	0	0	0	0	0	26
10	Дундговь	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	0	0	13	0	6	0	0	0	19
12	Орхон	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	6	0	0	0	0	0	6
14	Өмнөговь	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0	2	6	3	0	0	0	11
17	Төв	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
18	Увс	0	1	0	2	0	0	0	0	0	3
19	Ховд	2	0	0	11	0	2	0	0	0	15
20	Хөвсгөл	0	0	0	16	0	0	0	0	0	16
21	Хэнтий	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	Улаанбаатар	0	1	0	11	1	3	1	1	1	19
	Улсын дүн	2	2	0	122	8	16	1	0	1	153

Зоонозын өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдлын дүүдлага сүүлийн 5 жилийн байдлаар 2018 онд хамгийн өндөр бүртгэгдэж, сүүлийн жилүүдэд буурсан үзүүлэлттэй байсан бол хүний өвчлөл

өмнөх онд буурч, энэ онд өссөн байна. Харин нас баралтын түвшин сүүлийн жилтэй харьцуулахад ижил үзүүлэлттэй байна (Зураг 10).

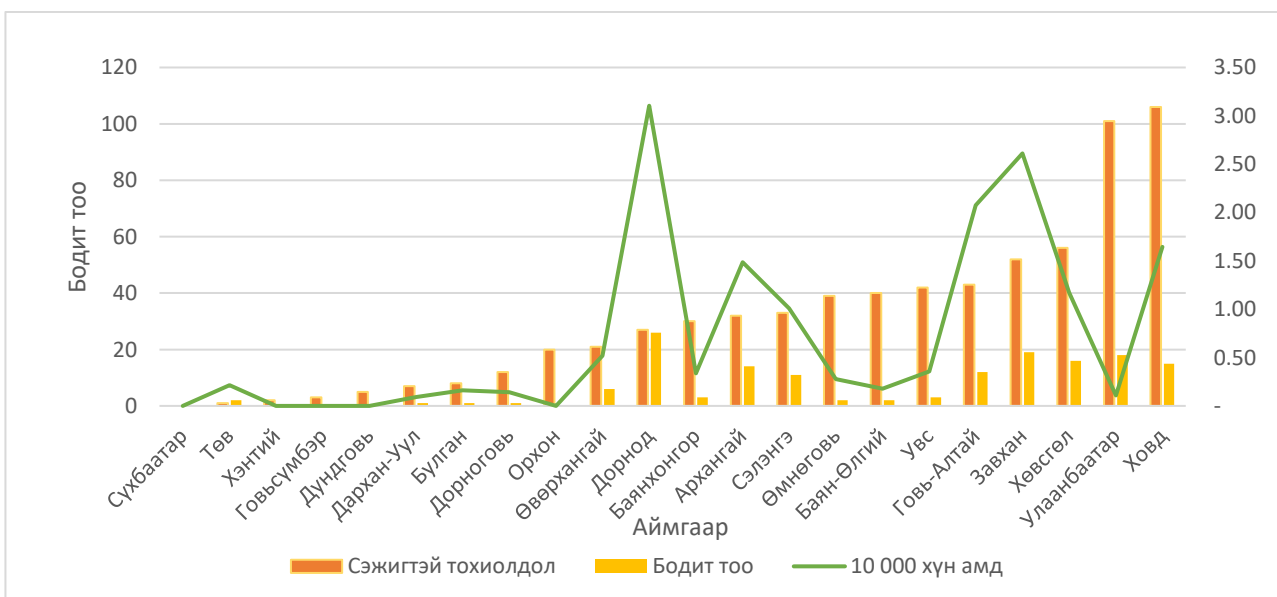
Зураг 10. Зоонозын өвчний сэжигтэй тохиолдол, өвчлөл, нас баралт (сүүлийн 5 жилээр)

Зоонозын өвчний сэжигтэй тохиолдол, батлагдсан тохиолдлыг аймгаар харьцуулж үзэхэд сэжигтэй тохиолдол Ховд аймагт хамгийн өндөр 10,000 хүн амд өвчлөл 1.7 байгаа бол Дорнод аймагт сэжигтэй тохиолдлын 96% нь батлагдаж 10 000 хүн амд өвчлөл 3.1 буюу

хамгийн өндөр байна. Үүнээс харахад цаашид Дорнод аймагт ЗӨСТ байгуулж эрсдэлт бүлгийн хүн амыг зоонозын халдвараас сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллах шаардлагатай байна (Зураг 11).

Зураг 11. Зоонозын өвчний сэжигтэй батлагдсан тохиолдол 10 000 хүн амд аймгаар

Хүснэгт 7. Зоонозын өвчлөл 10 000 хүн амд (Сүүлийн 5 жилээр)

Он	2017		2018		2019		2020		2021		2022		5 жил дундаж
	Б/тоо	10 000	Б/тоо	10 000	Б/тоо	10 000	Б/тоо	10 000	Б/тоо	10 000	Б/тоо	10 000	
Тарваган тахал/A20	1	0.0	0	0.0	2	0.0	6	0.0	1	0.0	2	0.0	2
Боом/A22	1	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	1	0.0	1	0.0	0.6
Хачигт энцефалит/A84	62	0.2	32	0.1	19	0.1	20	0.1	1	0.0	8	0.0	26.8
Хачигт боррелиоз/A69	46	0.1	24	0.1	17	0.1	13	0.0	5	0.0	16	0.0	21
Хачигт риккетсиоз/A77	357	1.1	203	0.6	139	0.4	182	0.5	60	0.2	122	0.4	188.2
Галзуу/A82	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	0.2
Хумхаа/B50	2	0.0	0	0.0	1	0.0	2	0.0	1	0.0	1	0.0	1.2
Барууннил /A92.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0
Денге чичрэг /A90	0	0.0	1	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0.2
Бэтэг /B67	17	0.1	25	0.1	4	0.0	4	0.0	1	0.0	1	0.0	10.2
Ям/ A24	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.0	0
Нийт	486	1.5	285	0.9	183	0.6	228	0.7	70	0.2	153	0.4	250.4

Б/Тоо-Бодит тоо, 10 000-10 000 хүн амд

2022 онд бүртгэгдсэн зоонозын өвчний өвчлөлийн түвшин 10,000 хүн амд 0.4 байгаа нь өмнөх оноос 1.2 дахин өссөн, 5 жилийн дундаас 61 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна. Харин өвчлөлийн тохиолдлыг төрлөөр нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулж үзэхэд хачигт

боррелиоз 3.2 дахин, хачигт риккетсиоз 2 дахин өссөн байна. Энэ онд шинээр ям өвчний тохиолдол 1 бүртгэгдсэн байна (Хүснэгт 7).

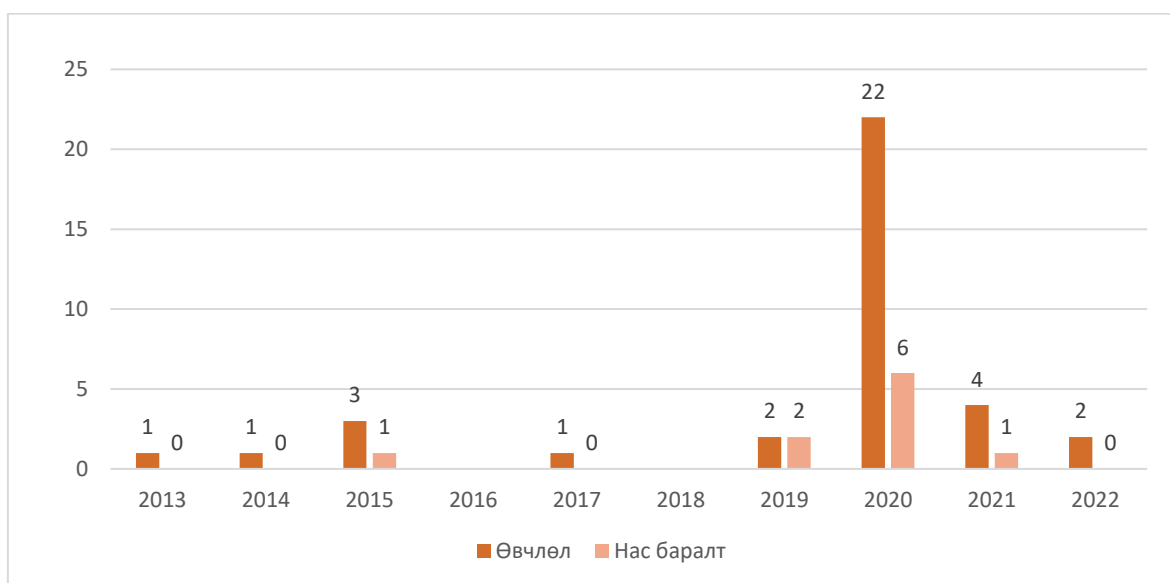
2.3.2. ТАРВАГАН ТАХАЛ

Тарваган тахлын хүний өвчлөлийн мэдээлэл

Монгол улсад 2022 оны байдлаар тарваган тахлын хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдлын 6 дүүдлага бүртгэгдсэний 2 буюу 33.3 хувь нь

батлагдаж, нас баралт бүртгэгдээгүй байна (Зураг 12).

Зураг 12. Тарваган тахлын хүний өвчлөл (сүүлийн 10 жилийн байдлаар)

Тарваган тахлын хүний өвчлөл 1970 оноос хойш Монгол улсад нийтдээ 216 тохиолдол бүртгэгдэж, нийт бүртгэгдсэн өвчлөлийн нас баралтын түвшин 39.3 байна. Тарваган тахал өвчний батлагдсан тохиолдлыг 10 жилээр нь харьцуулж үзэхэд 1990-1999 онд хамгийн өндөр

буюу нийт тохиолдлын 85, 39 хувь нь бүртгэгдэж, нас баралтын түвшин 47.1 хувьтай байна. Харин 2020-2022 байдлаар нийт 7 тохиолдол бүртгэгдэж, нас баралтын түвшин 50 хувьтай байна (Хүснэгт 8).

Хүснэгт 8. Тарваган тахлын батлагдсан тохиолдол, нас баралт, нас баралтын хувь (1970-2022 он)

Он	Тохиолдол	Нас баралт (бодит тоогоор)	Нас баралтын хувь
1970-1979	16	10	62.5
1980-1989	51	14	27.5
1990-1999	85	40	47.1
2000-2009	44	13	29.5
2010-2019	11	5	45.5
2020-2021	7	3	50
Нийт	21	85	39.9

2022 оны 9 сард Ховд аймагт Завхан тарваган тахлын хүний өвчлөлийн 2 тохиолдолын онош батлагдаж, 10,000 хүн амд өвчлөл 0.1 байна. Тарваган тахал сэжигтэй тохиолдлын дуудлага

өмнөх оны мөн үеэс 33.3 хувиар, өвчлөл 50 хувиар тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна (Хүснэгт 9).

Хүснэгт 9. Тарваган тахал өвчний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/

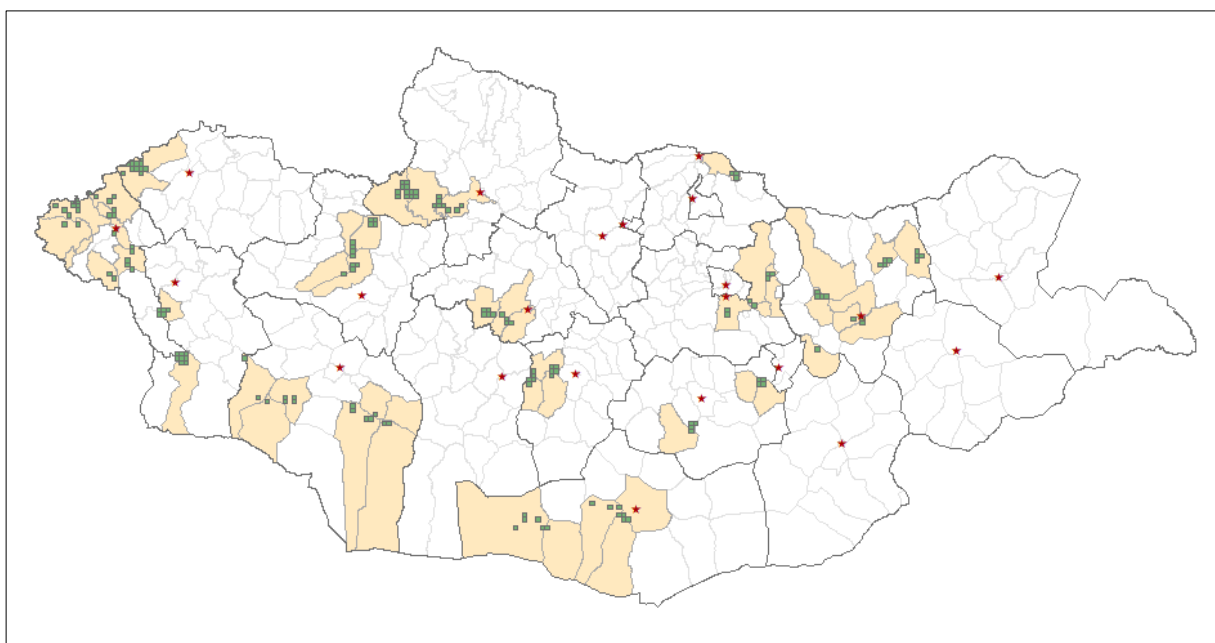
№	Аймаг	А 20 Тарваган тахал /A20				Нас баралт
		Өвчлөл		10 000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0	0	0
2	Баян-өлгий	0	0	0	0	0
3	Баянхонгор	0	0	0	0	0
4	Булган	0	0	0	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-уул	0	0	0	0	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	1	0	0.1	0	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0	0	0
17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	0	0	0	0	0
19	Ховд	0	2	0	0.2	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн		1	2	0	0	0
22	Улаанбаатар	0	0	0	0	0
Улсын дүн		1	2	0	0	0

Тарваган тахлын байгалийн голомт

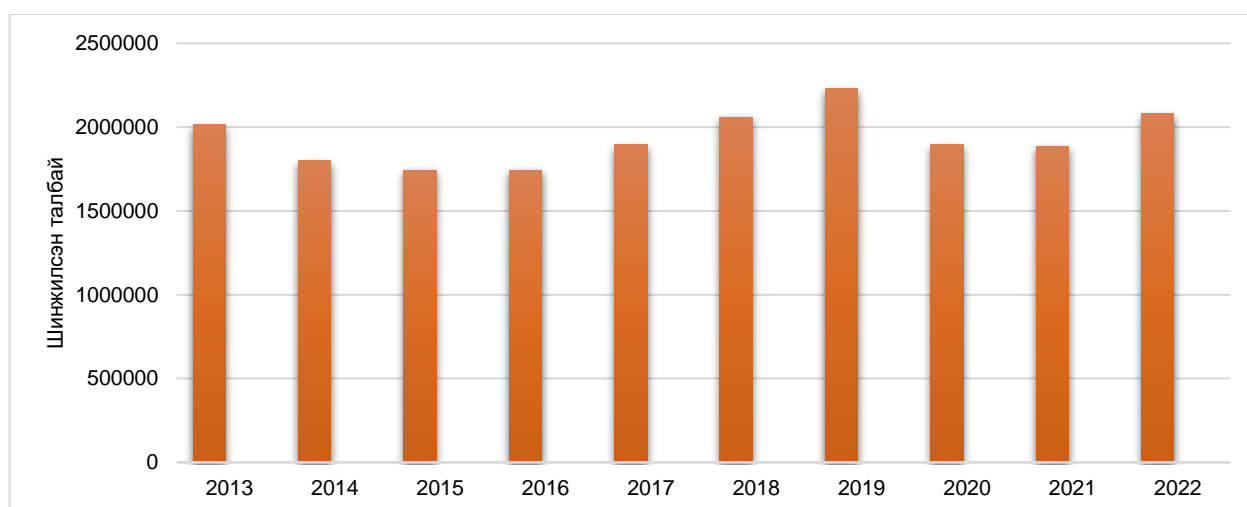
2022 онд ЗӨСҮТ болон ЗӨСТ нь тарваган тахлын байгалийн голомт хяналтын шинжилгээний төлөвлөгөөт ажлын хүрээнд улсын хэмжээнд голомтод аймгийн 82.3% (15), сумдын (63) 45.5%-ийг хамруулсан байна. Шинжилгээнд нийт 2,080,945 га талбайг хамруулж, 2829 мэрэгч

туулай хэлбэртэн, 230 зэм үхдэл, 2274 махчин шувуудын гүлгидас, 7279 гадны шимэгчийг цуглуулан шинжилж 3 аймгийн 6 сумын нутагт хамрагдах байгалийн голомтоос тарваган тахлын өсгөвөр 23, эерэг сорьц 41 тус тус илрүүлсэн байна (Зураг 13).

Зураг 13. Тарваган тахлын байгалийн голомт хяналтын шинжилгээнд хамрагдсан аймаг, сумдаар

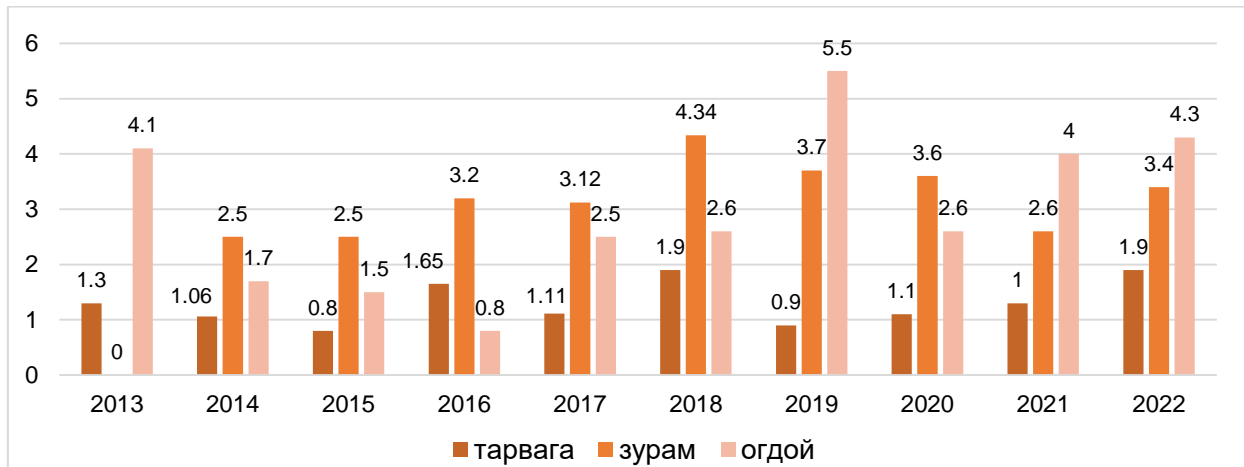
Зураг 14. Тарваган тахлын байгалийн голомт хяналтын шинжилгээ

Монгол улсын хэмжээнд судалгаанд хамрагдсан бүс нутгийн тарваган тахал өвчний үндсэн болон дэд агуулагчийн нягтшил мэрэгч бүрт үзвэл: Монгол тарвага 1 га-д дунджаар 1.9, урт сүүлт зурам 1 га-д 3.4, огдой 1 га-д 4.3, үлийн цагаан

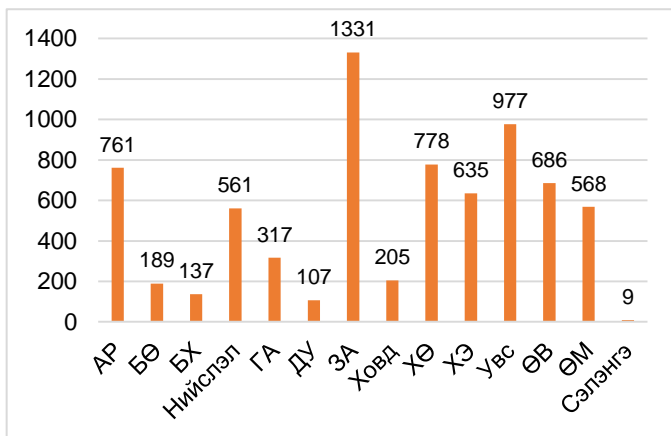
оготно 10.8 тус тус ноогдож байна. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулахад 1 га дах мэрэгчийн нягтшил нь тарвага 0.6%-аар, зурам 0.8%-аар өссөн, харин огдой, үлийн цагаан оготны дундаж нягтшил 1 га-д 10.8 үзүүлэлттэй байна (Зураг 15).

Зураг 15. Мэрэгч амьтдын нягтшил 1 га-д

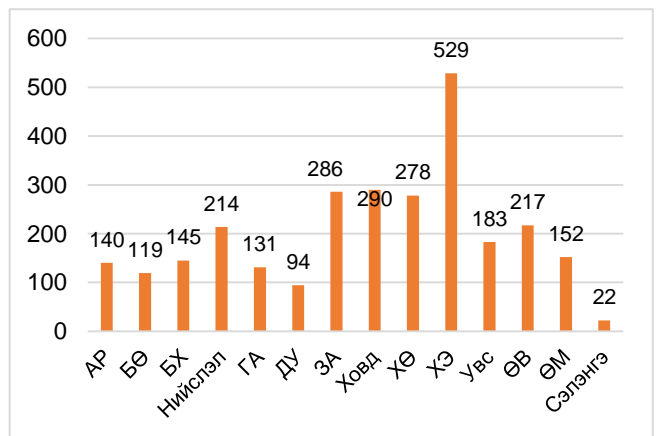

Тарваган тахлыг дамжуулагч болох бүүрэгний хувьд: Олзворлосон нийт мэрэгчийн үс ноолуурт бүүрэгний ноогдоц дунджаар – 2.7, тохиолдоц 34.3% - 66.2%, нүхний амсарт ноогдоц – 0.53%, тохиолдоц – 3.58%, ноохойн ноогдоц – 15.3%, тохиолдоц-72.1%-тай байна. Тарваган тахал

өвчнийг дамжуулагч бүүрэгний ерөнхий нөөц дунджаар тарвага 4.5, урт сүүлт зурам 9.5, чичүүлд 7.2, үлийн цагаан оготно 11.3 ноогдож өмнөх оноос 8-14%-аар өссөн байна (Зураг 16,17).

Зураг 16. Шинжилсэн гадны шимэгч

Зураг 17. Шинжилсэн мэрэгч

Үндсэн агуулагч Монгол тарваганы нягтшил нь газар нутаг бүр харилцан адилгүй алаг цоог тархалттай бөгөөд Увс, Ховд, Баян-Өлгий, Өвөрхангай, Баянхонгор аймгуудын шинжилгээ хийсэн зарим сумдад тоо толгой нь өсөх хандлагатай ба дунджаар 1га-д 2.9-4.6 ноогдож байна. Жижиг мэрэгчийн нягтшил хувьд: урт сүүлт зурам болон огдой нь өмнөх оноос өссөн, харин

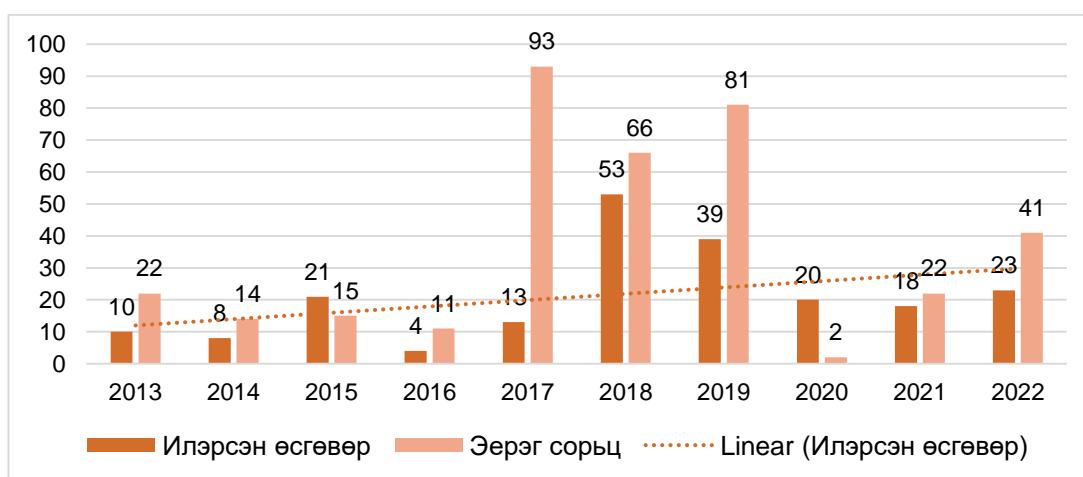
үлийн цагаан огтоны хувьд Төв, Завхан, Хөвсгөл аймгийн нутаг дэвсгэрт 1 га-д дунджаар 7.1-31.7 нягтшилтай байна.

Тарваган тахлын байгалийн голомтын идэвхжил нь мэрэгчдийн нягтшил, халдвар дамжуулах идэвхтэй бүүрэгний тоошилтой шүүд хамаардаг бөгөөд тарваган тахлын өсгөвөр илрэлт болон

хүний өвчлөлийн тохиолдлын тоо хоорондоо шууд хамааралтай байдаг. 2022 онд тарваган тахлын өсгөвөр 95.7% тарваганы үхдэл, болон түүний эд, эрхтнээс, 4.3% нь урт сүүлт зурамны эрхтний булингаас илэрсэн байна (2021 онд тарваганы зэм үхдэлийн эд, эрхтэнээс 100% илэрсэн).

Шинжилгээний дүнд Монгол Алтай дэрлэгүүн голомтод хамаарах Баян-Өлгий, Ховд, Төвийн Алтайн дэрлэгүүн голомтод хамаарах Увс зэрэг 3 аймгийн 7 сумын 9 бичил голомтоос тарваган тахлын нян илэрч, 84,200 га талбай эпизооттой болохыг тогтоогоод байна (Зураг 18).

Зураг 18. Тарваган тахлын өсгөвөр илэрэлт (сүүлийн 10 жилээр)

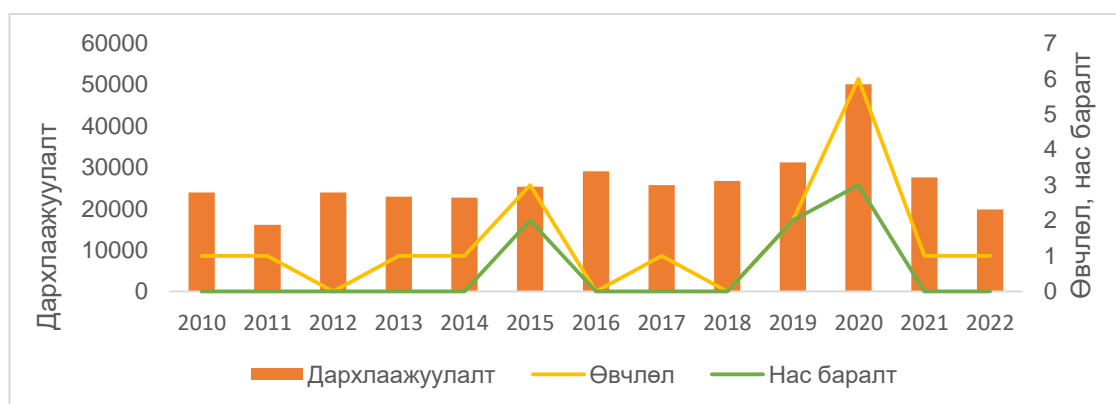

Тарваган тахлын дархлаажуулалт

Тарваган тахлын голомтот нэмэгдэж идэвхжиж байгаатай холбоотой жил бүр хамрагдах хүний тоо нэмэгдэж байна. 2022 оны хувьд захиалгат вакцин нийлүүлэгдээгүй тул ХӨДББН-ийн вакцинаа ЭМС-ын тушаал, албан даалгаврын дагуу хийгдэхээр голомтот нутгууддаа тараасан.

Улсын хэмжээнд тарваган тахлын эсрэг вакциныг 2022 оны 07 дугаар сарын 05 ны өдрөөс 07 дугаар сарын 25-ны хугацаанд зохион байгуулан 13 аймгийн 111 сум, нийслэлийн 7 дүүрэгт 24600 хүн тун вакцин хүргүүлж, (хамралт 89.7%) хамрагдсан байна (Зураг 19).

Зураг 19. Тарваган тахлын дархлаажуулалт 2012-2022 он

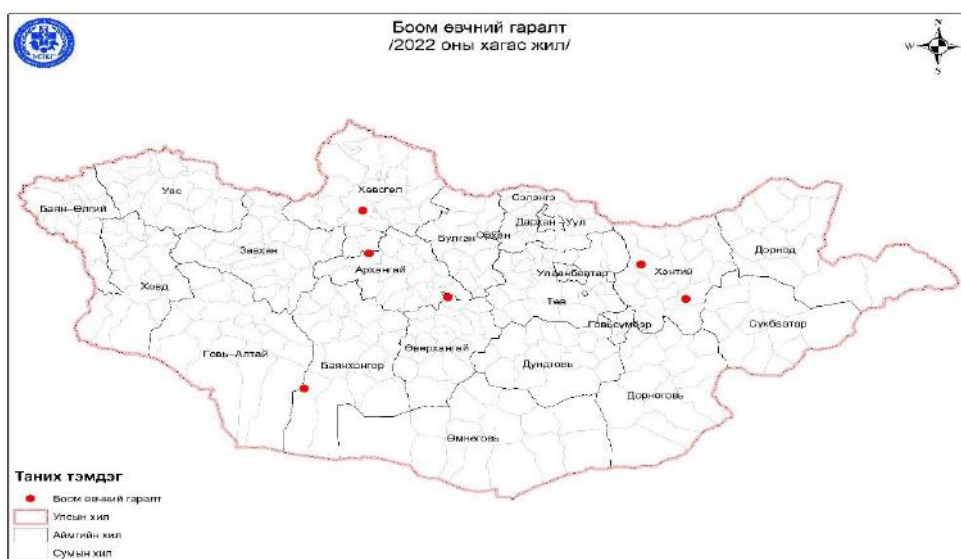

2.3.3. БООМ

Боомын малын өвчлөлийн мэдээлэл

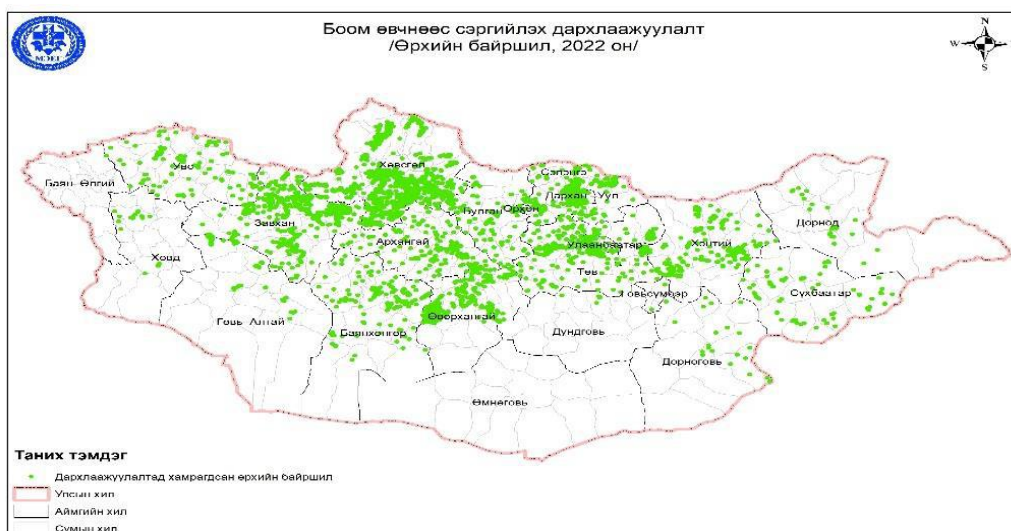
2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар 5 Хэнтий, Хөвсгөл зэрэг аймгуудад тус тус аймгийн 8 суманд 9 голомтод 13 үхэр, 1 ямаа тус бүртгэгдсэн байна. Малын өвчлөл төрлөөр үхэр тус боом өвчлөл бүртгэгдсэн байна. Малын 13 (92.8%) ямаа 1 (7.1%) өвчилсөн байна (Зураг өвчлөлийг Баянхонгор, Өвөрхангай, Орхон, 20).

Зураг 20. Малын боом өвчний гаралт 2022 он эхний хагас жилээр

Хөвсгөл, Хэнтий аймагт боомын малын өвчлөл, давтамж өндөр үзүүлэлттэй байна (Зураг 21).

Зураг 21. Монгол улсад малын боом өвчний дархлаажуулалт 2022 он

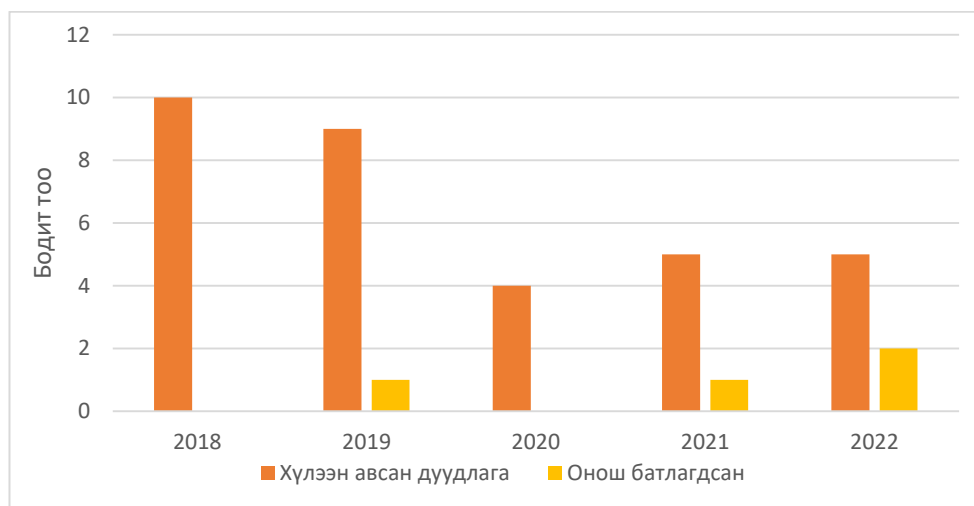
Мэдээллийн эх сурвалж: Мал эмнэлэг үржлийн га

Боомын хүний өвчлөлийн хүлээн авсан дуудлага

2022 онд монгол улсад боомын хүний өвчлөлийн сэжигтэй дуудлага Баянхонгор 1, Дорнод 1, Увс-1, Улаанбаатар 2, нийт 5 дуудлага хүлээн авч лабораторийн шинжилгээ, тархвар судлалаар Увс аймгийн Улаангом сум,

Улаанбаатар хот ХӨСҮТ-д боомын хүний өвчлөлийн тохиолдол батлагдсан байна. Сүүлийн 5 жилд боомын хүний өвчлөлийн тохиолдол жилд 1-2 тохиолдол бүртгэгдэж өвчлөл буурсан үзүүлэлттэй байна (Зураг 22).

Зураг 22. Хүний өвчлөлийн тохиолдол, нас баралт сэжигтэй дуудлагын тоо (2018-2022)

Боомын хүний өвчлөлийн мэдээлэл

2022 онд боомын хүний дуудлага 5 хүлээн авч эмнэлгийн тусламж үзүүлсэн бөгөөд Увс аймаг, Улаанбаатар хот боомын хүний өвчлөлийн тохиол бүртгэгдсэнийг 100% эмчилж

эдгэрүүлсэн тавилан сайтай байлаа. ЗӨСТ шинжилгээнд сорьц авч нян судлал нян харах, ПГУ шинжилгээгээр онош батлагдсан байна (Зураг 23).

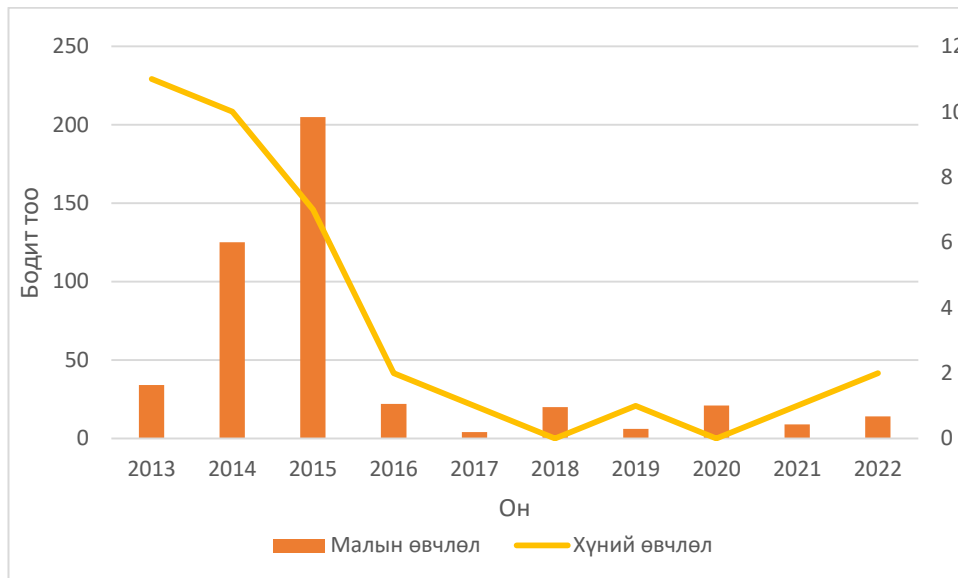
Зураг 23. Боомын хүний өвчлөлийн тохиолдол, нас баралт (2000-2022)

Боомын хүний өвчлөл сүүлийн 10 жил ийн байдлаар малын өвчлөлтэй харьцуулж үзэхэд 2015 онд малын өвчлөл хамгийн өндөр

бүртгэгдсэн бол 2013 онд хүний өвчлөл хамгийн өндөр бүртгэгдсэн байна (Зураг 24).

Зураг 24. Боомын хүн, малын өвчлөлийн тохиолдол (Сүүлийн 10 жилээр)

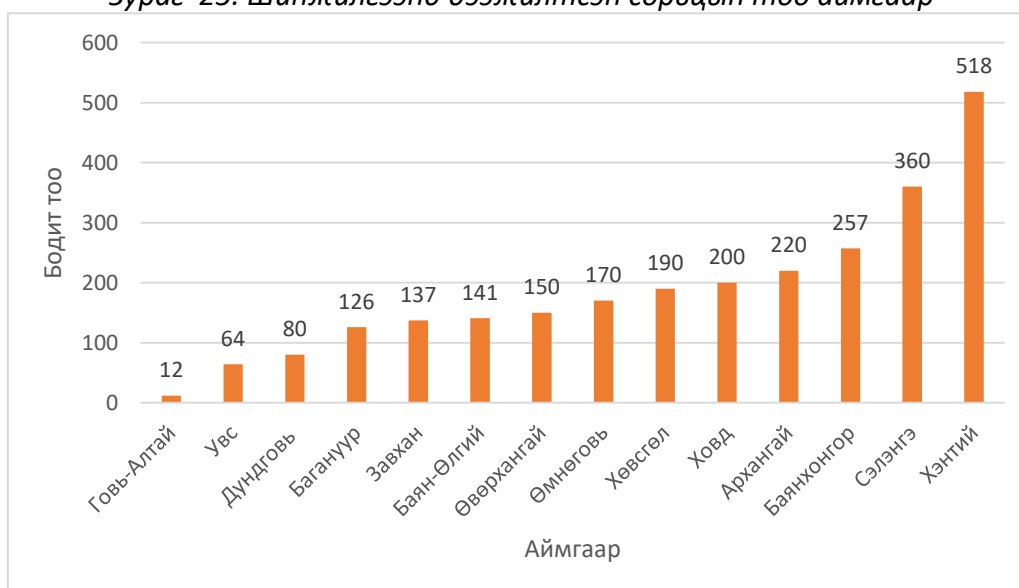
Боомын голомт, хяналтын шинжилгээ

ЭМС-ын 2017 оны А/160 тоот тушаал, ЗӨСҮТ-ийн 2017 оны А/54 тушаалыг үндэслэж боомын байгалийн голомт хяналтын болон тархвар судлалын заалтаар хийгдэх хяналтын шинжилгээг хийж гүйцэтгэсэн байна.

2022 оны календарчилсан төлөвлөгөөний дагуу 14 аймагт 50 сум 5 дүүрэгт 2625 сорьц цуглуулсан нь улсын дундаж 187.5 байна.

Хэнтий, Сэлэнгэ аймгуудад цуглуулсан сорьцын тоо дунджаас дээгүүр, Говь-Алтай, Увс аймгуудад цуглуулсан сорьцын тоо улсын дунджаас доогуур үзүүлэлттэй байна. Нийт дээжилсэн сорьцыг 100% лабораторийн шинжилгээнд хамруулсан. Үүнээс Өвөрхангай аймгийн Хужирт сумын "Хадан гол" гэх газрын хөрснөөс боомын үүсгэгч болох *Bac.Anthraxis 2* өсгөврийг илрүүлсэн байна (Зураг 25) .

Зураг 25. Шинжилгээнд дээжилтсэн сорьцын тоо аймгаар

ДЭМБ-аас 10 мал амьтны өвчлөл бүртгэгдэхэд 1 өвчлөл гарах магадлалтай гэж үзэх бөгөөд, эсрэгээрээ 1 хүний тохиолдол бүртгэгдэхэд

малын дунд өвчлөл байх магадлалтай гэдэг үзэл баримтлал бий. Сүүлийн жилүүдэд хүн, малын өвчлөл харьцангуй буурсан байна (Хүснэгт 10).

Хүснэгт 10. Боомын хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/

	Аймаг	А 22 Боом өвчин /Anthrax				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0	0	0
2	Баян-Өлгий	0	0	0	0	0
3	Баянхонгор	0	0	0	0	0
4	Булган	0	0	0	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говьсүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-Уул	0	0	0	0	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	0	0	0	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0	0	0
17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	1	1	0.1	0.1	0
19	Ховд	0	0	0	0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
	Аймгийн дүн	1	1	0	0	0
22	Улаанбаатар	0	0	0	0	0
	Улсын дүн	1	2	0	0	0

2.3.4. ХАЧГААР ДАМЖИХ ХАЛДВАР

Хачгаар дамжих халдварын хүн, малын тандалт судалгаа

2022 онд 14 аймгийн 43 сумын 299 цэгт хачигт халдварын тандалт шинжилгээг хийж гүйцэтгэсэн байна. Өмнөх онтой харьцуулахад шинжилгээнд хамрагдсан аймгийн тоо 27

хувиар, сумын тоо 2.1 дахин, цэгт газрын тоо 53 хувиар, цуглуулсан хачгийн тоо 14 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна (Хүснэгт 11)

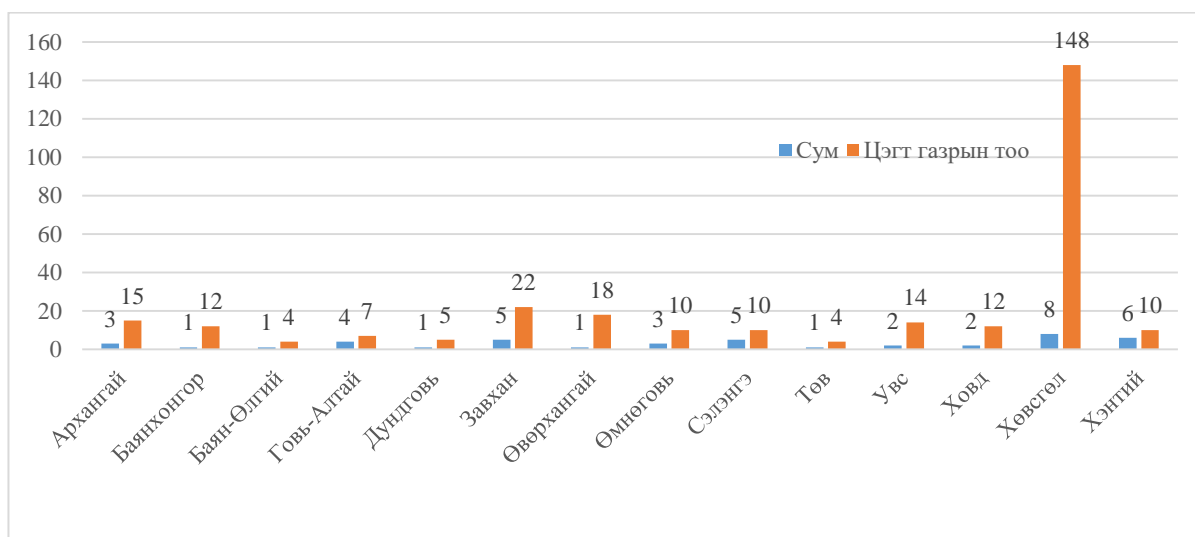
Хүснэгт 11. Хачгаар дамжих өвчний тандалт шинжилгээнд хамрагдсан байдал

Үзүүлэлт	2017	2018	2019	2020	2021	2022	5 жилийн дундаж харьцуулахад	Өмнөх онтой
Аймгийн тоо	12	15	14	13	11	14	7.69%↑	27.27%↑
Сумын тоо	33	46	46	41	20	43	15.59%↑	2.15 дахин ↑
Цэгт газрын тоо	161	213	209	206	195	299	51.77%↑	53.3%↑
Хачгийн тоо	8510	13460	5277	6658	1830	8072	12.94%↑	14 дахин↑

Шинжилгээнд ирүүлсэн хачгийн 55.15%-д хачигт риккетсиоз, 18.54%-д ку чичрэг, 7.04%-д бартонелл; 8.59%-д хачигт риккетсиоз бартонеллын, 58.87%-д ку чичрэг хачигт риккетсиозын хавсарсан халдварын үүсгэгчийн ДНХ тодорхойлогджээ. Шинжилгээнд ирүүлсэн *D.nuttalli* зүйлийн хачгийн 68.19%-ийг эм хүйсийн хачиг эзэлж байсан бөгөөд 96.5% нь бие

гүйцсэн, 85.37% нь цус сороогүй өлөн хачиг байна. *I.persulcatus* зүйлийн хачиг бүгд бие гүйцсэн, 54.49% эм, 87.54% нь цус сороогүй хачиг байв. *H.asiaticum* зүйлийн хачгийн 68.78% эм, бүгд бие гүйцсэн, 79% нь цус сороогүй хачиг байна. Ховд аймгийн ЗӨСТ орон нутагтаа молекул биологийн шинжилгээ хийж үр дүнд хүрсэн (Зураг 26).

Зураг 26. Тандалт судалгаанд хамрагдсан газрууд 2022 он

Хачгаар дамжих халдварт өвчний мэдээлэл

Улсын хэмжээнд 2022 онд бүртгэгдсэн хачгаар дамжих халдварын сэжигтэй тохиолдол нийт 19 аймаг, нийслэлийн 71 сум, дүүрэгт 581 тохиолдол бүртгэгдсэн. Нийт бүртгэгдсэн хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдлын үзүүлэлт өмнөх жилийн 251 үзүүлэлтээс 1.3 дахин өссөн, сүүлийн 5 жилийн дундаж 899 үзүүлэлтээс 65 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Мөн нийт дуудлагын 85 хувь нь (497) хачигт риккетсиоз, 8 хувь нь (49) хачигт энцефалит, 6 хувь нь (35) хачигт боррелиоз тус тус эзэлж байна (Хүснэгт 12).

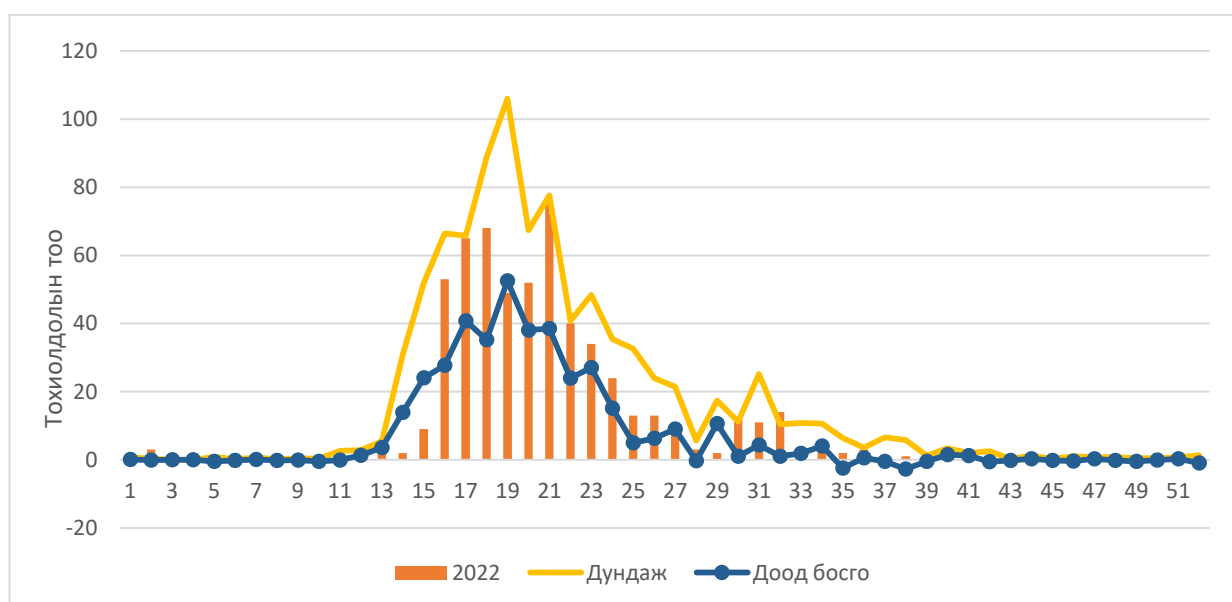
Хүснэгт 12. Хачгаар дамжих халдварт өвчний сэжигтэй дуудлага (төрлөөр)

Өвчний нэр	2017	2018	2019	2020	2021	Дундаж	2022
Хачигт энцефалит	230	181	88	100	29	125.6	49
Хачигт боррелиоз	116	96	77	119	4	82.4	35
Хачигт риккетсиоз	929	822	676	810	218	691	497
Бүгд	1275	1099	841	1029	251	899	581

2022 онд эпидемиологийн долоо хоногийн хувьд тохиолдлын тоо сүүлийн 5 жилийн

дундаж үзүүлэлтээс буурсан ч гарч болох доод босго үзүүлэлтээс өссөн байна (Зураг 27).

Зураг 27. Хачигт халдварын эпидемиологийн 7 хоног

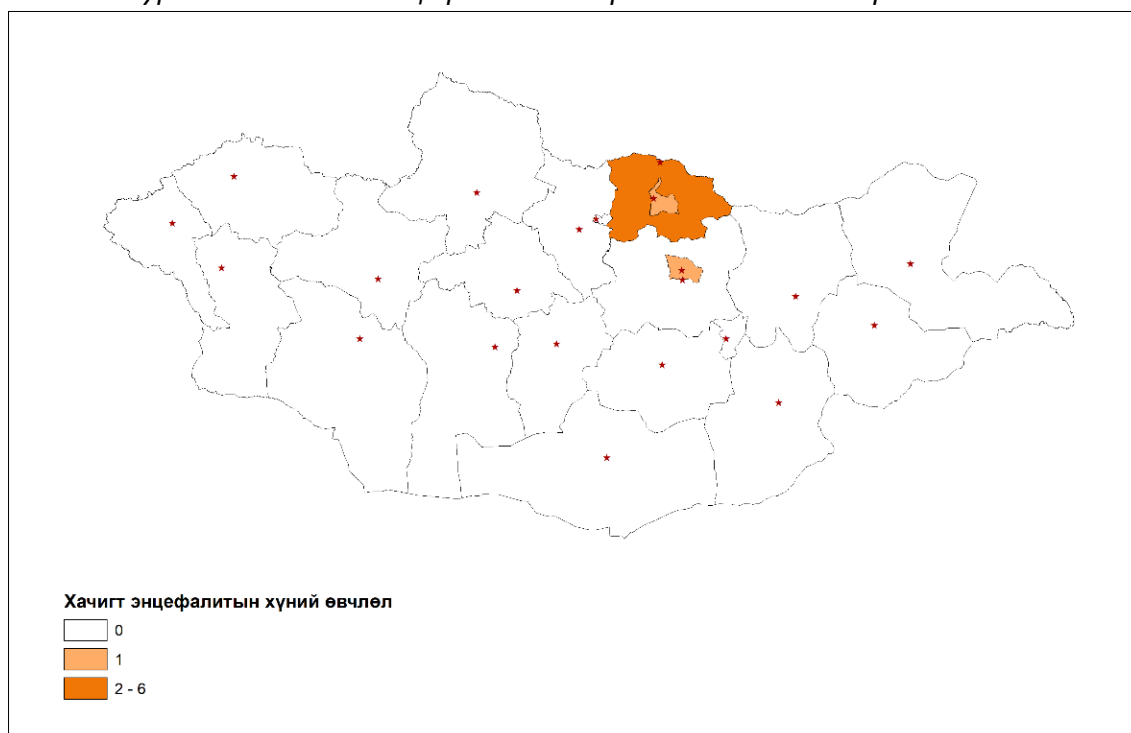

Хачигт энцефалитын хүний өвчлөл

Улсын хэмжээнд хачигт энцефалит өвчний 49 сэжигтэй тохиолдол бүртгэгдсэнээс 16 хувь буюу 8 тохиолдол батлагдсан байна. Нийт батлагдсан тохиолдлоос 75 хувь нь Сэлэнгэ аймагт, 12.5 хувь нь Дархан-Уул аймагт, 12.5 хувь нь Улаанбаатар

хотод тус тус бүртгэгдсэн байна. Үүнээс үзэхэд Сэлэнгэ аймаг нь хачигт энцефалитын халдварын голомтот бүс нутагт хамаарч байна (Зураг 28).

Зураг 28. Хачигт энцефалитийн хүний өвчлөлийн тархалт 2022 он

Нийт хачигт энцефалитаар өвчлөгчид 4, 6, 7-дугаар саруудад хачигт хазуулан халдвар авч, толгой өвдөх-63%, халуурах-75%, дагз хөших-50%, хоолны дуршил бүүрах-38% зэрэг шинж тэмдгүүд түгээмэл илэрч, халдварын нууц үеийн хугацаа 4.8 хоног байна.

Өвчлөгсдийн дундаж нас 40 (19-58 нас), хүйсийн хувьд 62.5% нь эрэгтэй, 37.5% нь эмэгтэйчүүд эзэлж байна. Энэ жил хачигт энцефалитийн хүний өвчлөлийн нас баралт бүртгэгдээгүй байна (Хүснэгт 13).

Хүснэгт 13. Хачигт энцефалит өвчний хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин/2021-2022/

Аймаг		А 84 Хачгаар дамжих вируст энцефалит /Tick-born encephalitis				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0	0	0
2	Баян-өлгий	0	0	0	0	0
3	Баянхонгор	0	0	0	0	0
4	Булган	1	0	0.2	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-уул	1	1	0.1	0.1	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	0	0	0	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	1	6	0.1	0.6	0
17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	1	0	0.1	0	0
19	Ховд	0	0	0	0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн		4	7	0.1	0	0
22	Улаанбаатар	1	1	0	0	0
Улсын дүн		5	8	0.1	0	0

Хачигт энцефалитын эсрэг дархлаажуулалт

Хачигт энцефалитын өвчлөл нэмэгдэж байгаатай холбоотой голомтот нутгийн хүн амыг дархлаажуулалтад хамруулах үйл ажиллагааг эрчимжүүлж голомтот нутгийн зорилтот бүлгийн хүн амыг бүрэн дархлаажуулах зорилго тавин сүүлийн жилүүдэд хамрагдах зорилтот бүлэг болон захиалгыг 1.2 дахин нэмэгдүүлэн ажилласан. 2021, 2022 онд коронавируст

халдвар КОВИД-19 холбоотой хачигт энцефалитын вакцин хамралт өмнөх жилүүдээс бүүрсэн үзүүлэлттэй байна. Нийт 5145 хүн 74.1% хамруулсан. Үүнээс I тунд 3670, II тунд 3208, II тунд 1867, сэргээх тунд 413 байна. Хачигт энцефалитын ийлдэс эмчилгээний зорилгоор 13 хүнд 1000 мл, урьдчилан сэргийлэхээр 90 мл ийлдэс хийгдсэн байна (Зураг 29).

Зураг 29. Хачигт энцефалитын дархлаажуулалт 2005-2022 он

Хачигт риккетсиозын хүний өвчлөл

Улсын хэмжээнд 17 аймагт 59 суманд хачигт риккетсиозын хүний өвчлөл тохиолдол 122 бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 2 дахин өсч, өвчлөлийн түвшин 10 000 хүн амд 0.3, нас баралт бүртгэгдээгүй байна. Хачигт риккетсиозын нийт өвчлөгсдийн 68% (83) эмэгтэй, 32% (83) эрэгтэйчүүд эзэлж байна. Мөн 2-7 дугаар саруудад халдвараар өвчилсөн байгаа бөгөөд 89% нь 4-7 дугаар сард

бүртгэгдсэн байна. Хачиг хазуулсан газарт үрэвсэх 32% (39), халуурах 77% (94), толгой өвдөх 13% (16), булчирхай үрэвсэх 16% (20), цэгчилсэн тууралт 36% (44) хазуулсан газар үрэвсэж тавших 30% (37) зэрэг шинж тэмдэг илэрч нууц үеийн хугацаа 3.9 хоног байна. Өвчлөгчдийн дундаж нас 17 (1-92) байна. (Хүснэгт 14).

Хүснэгт 14. Хачигт риккетсиоз өвчний хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/

№	Аймаг	А 77 Хачигт риккетсиоз /Tick-Borne rickettsioses /				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	4	13	0.4	1.3	0
2	Баян-өлгий	7	2	0.6	0.1	0
3	Баянхонгор	0	2	0	0.2	0
4	Булган	2	1	0.3	0.1	0
5	Говь-Алтай	16	12	2.8	2.0	0
6	Говь-сүмбэр	1	0	0.6	0	0
7	Дархан-уул	2	0	0.2	0	0
8	Дорноговь	0	1	0	0.1	0
9	Дорнод	9	26	1.1	3.1	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	13	0	1.7	0
12	Орхон	1	0	0.1	0	0
13	Өвөрхангай	3	6	0.3	0.5	0
14	Өмнөговь	2	2	0.3	0.2	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	2	0	0.1	0
17	Төв	0	2	0	0.2	0
18	Увс	3	2	0.4	0.2	0
19	Ховд	1	11	0.1	1.2	0
20	Хөвсгөл	2	16	0.1	1.1	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн		53	111	0.3	0.6	0
22	Улаанбаатар	11	11	0	0	0
Улсын дүн		60	122	0.2	0.3	0

Хачигт боррелиозын хүний өвчлөлийн мэдээлэл

2022 онд хачигт боррелиозын хүний өвчлөлийн сэжигтэй 35 дуудлага бүртгэгдэж, 16 тохиолдол

Батлагдаж, 10,000 хүн амд өвчлөл 0 байна (Хүснэгт 15).

Хүснэгт 15. Хачигт боррелиоз өвчний хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин/2021-2022/

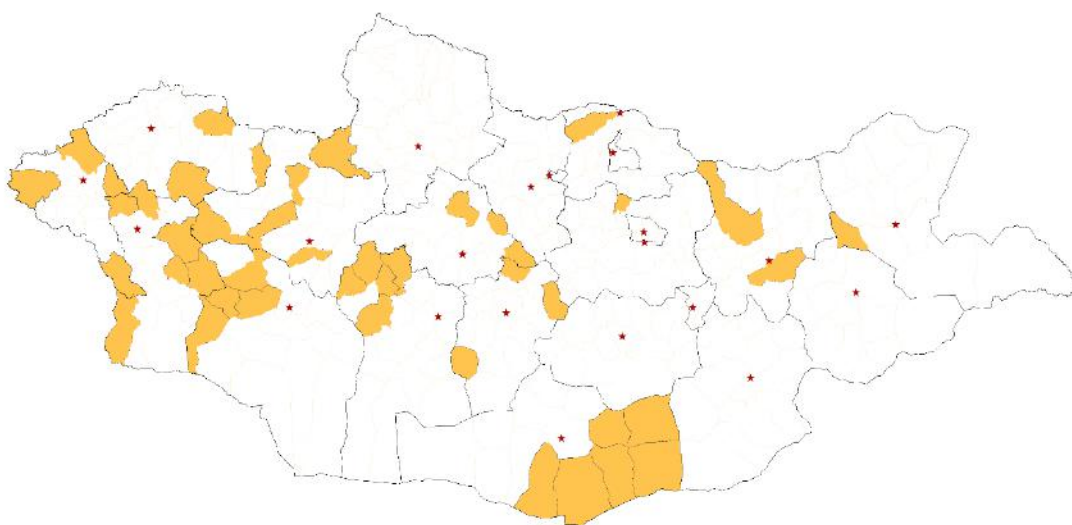
№	Аймаг	А 62.9 Хачигт боррелиоз /Other spirochaetai infections: Lyme diseases/				Нас баралт
		Өвчлөл/бодит тоо/		10,000 хүн амд ноогдох тоо		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	1	0	0.1	0
2	Баян-өлгий	1	0	0.1	0	0
3	Баянхонгор	0	1	0	0.1	0
4	Булган	0	0	0	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-уул	0	0	0	0	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	5	6	0.7	0.8	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	2	3	0.2	0.3	0
17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	0	0	0	0	0
19	Ховд	0	2	0	0.2	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
	Аймгийн дүн	8	13	0	0.1	0
22	Улаанбаатар	3	3	0	0	0
	Улсын дүн	13	16	0	0	0

2.3.5. ГАЛЗУУ ӨВЧНИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Улсын хэмжээнд 2022 онд 14 аймгийн 45 суманд 80 голомт бүртгэгдэж 94 мал, амьтан өвчилсөн байна.

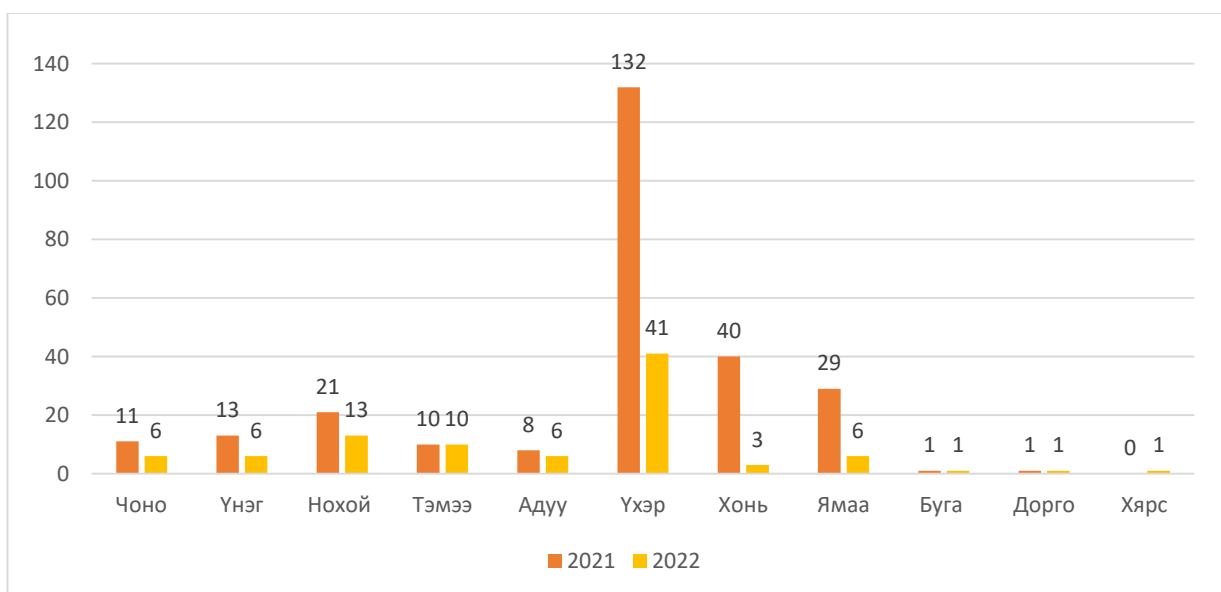
2021 онтой харьцуулахад 2.8 дахин бага гарсан байна (Зураг 30).

Зураг 30. Галзуу өвчний мал, амьтны өвчлөлийн тархалт 2022 он

Галзуу өвчнөөр Ховд аймагт 2022 онд хамгийн их буюу 20 голомт бүртгэгдэж 24 мал, амьтан өвчилсөн байна (Зураг 31).

Зураг 31. Галзуу өвчний гаралт малын төрлөө (2022 оны МЭЕГ-ын мэдээгээр)

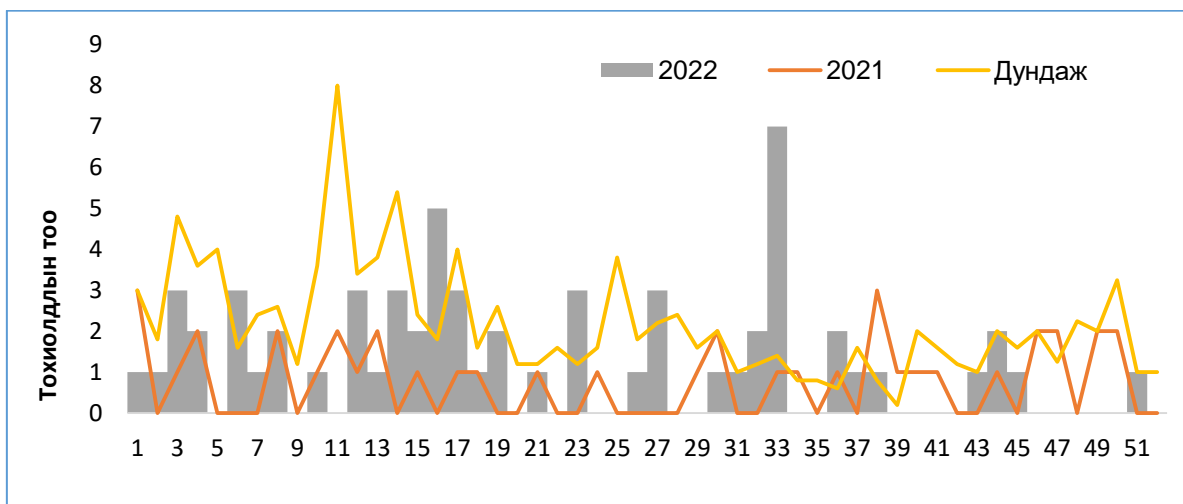

Галзуу хүний өвчлөлийн сэжигтэй тохиолдлын дуудлага

2022 онд галзуу өвчний эрсдэлд өртсөн нийт 65 тохиолдол бүртгэгдсэнээс 24.5% нь эзэнгүй нохой, муур, зэрлэг чононд, 50.8% нь эзэнтэй нохой, мууранд уруулж ноцуулсан тохиолдлууд

эзэлж байна. Өмнөх онтой харьцуулахад 50%-аар өссөн, 5 жилийн дундажтай харьцуулахад 41%-аар буурсан үзүүлэлттэй байна (Зураг 32).

Зураг 32. Галзуугийн хүний өвчлөл эпидемиологийн долоо хоногоор

2022 онд галзуугийн хүний өвчлөл 0 байна (Хүснэгт 16)

Хүснэгт 16. Галзуу өвчний өвчлөл, нас баралт 10 000 хүн тутамд /2021-2022/

№	Аймаг	Галзуу /Rabies/				Нас баралт
		Өвчлөл		10 000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0	0	0
2	Баян-өлгий	0	0	0	0	0
3	Баянхонгор	0	0	0	0	0
4	Булган	0	0	0	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-уул	0	0	0	0	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	0	0	0	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0	0	0

17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	0	0	0	0	0
19	Ховд	0	0	0	0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн		0	0	0	0	0
22	Улаанбаатар	0	0	0	0	0
Улсын дүн		0	0	0	0	0

Галзуугийн эсрэг дархлаажуулалт

Галзуу өвчний сэжигтэй мал, амьтанд уруулж ноцуулж галзуугийн вакцин 6,923 хүн тариулсан. Тендер худалдан авалттай холбоотой тухайн галзуугийн вакцины хомсдол бага зэрэг үүссэн

болно. 15.1% нь вакцин дутуу орхисон байна. Яаралтай захиалгын дагуу мал амьтанд уруулж, ноцуулж, шүлсдүүлсний улмаас 34 хүнд 243 мл галзуугийн ийлдэс хийсэн байна (Зураг 33).

Зураг 33. Галзуугийн вакцинд хамрагдсан 2005-2022 он

2.3.6. ХУМХАА

Хумхаа өвчний сэжигтэй 3 дуудлага бүртгэгдэж 1 тохиолдол онош батлагдан нас барсан байна.

Сүүлийн 5 жилийн дундажтай ижил үзүүлэлттэй байна (Хүснэгт 17).

Хүснэгт 17. Хумхаа өвчний өвчлөл нас баралтын түвшин, 10 000 хүн тутамд /2021-2022/

№	Аймаг	B53 Хумхаа /Malaria/				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0	0	0
2	Баян-өлгий	0	0	0	0	0
3	Баянхонгор	0	0	0	0	0
4	Булган	0	0	0	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-уул	0	0	0	0	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	0	0	0	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0	0	0
17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	0	0	0	0	0
19	Ховд	0	0	0	0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн		0	0	0	0	0
22	Улаанбаатар	1	1	0	0	1
Улсын дүн		1	1	0	0	1

2.3.7. ХОЛЕР

2022 онд холерын өвчлөл 0 байна (Хүснэгт 18).

Хүснэгт 18. Холер өвчний өвчлөл нас баралтын түвшин /2021-2022/

№	Аймаг	A00 Холер /Cholerae/				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0	0	0
2	Баян-өлгий	0	0	0	0	0
3	Баянхонгор	0	0	0	0	0
4	Булган	0	0	0	0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7	Дархан-уул	0	0	0	0	0
8	Дорноговь	0	0	0	0	0
9	Дорнод	0	0	0	0	0
10	Дундговь	0	0	0	0	0
11	Завхан	0	0	0	0	0
12	Орхон	0	0	0	0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14	Өмнөговь	0	0	0	0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0	0	0
17	Төв	0	0	0	0	0
18	Увс	0	0	0	0	0
19	Ховд	0	0	0	0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21	Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн		0	0	0	0	0
22	Улаанбаатар	0	0	0	0	0
Улсын дүн		0	0	0	0	0

Холерын хяналтын шинжилгээний дүн

Улсын хэмжээнд 2022 онд холерын хяналтын шинжилгээг Хөвсгөл аймгаас бусад 13 аймаг, Нийслэлд үйл ажиллагаа явуулдаг холерын халдварын эрсдэлтэй байж болзошгүй 97 байгууллагын 164 цэгт газарт 44 удаа зохион байгуулж, лабораторид суурилсан хяналтыг зохион байгуулсан байна. Холерын хяналтын шинжилгээнд 2425 нэгж

материал цуглуулж сорьцыг шинжилгээ хийхэд холерийн үүсгэгч илрээгүй байна. Энэ онд холерын хяналтын шинжилгээний үзүүлэлтүүдийг өмнөх он болон сүүлийн 5 жилийн дундажтай харьцуулахад хяналтанд хамрагдсан байгууллагын тоо 14.9% - 37.8-аар буурсан байгаа хэдий ч шинжилсэн нийт сорьцын тоо 1.7% - 19.5%-иар тус тус өссөн дүнтэй байна (Хүснэгт 19).

Хүснэгт 19. Холерын хяналтын шинжилгээнд цуглуулан шинжилсэн сорьцын мэдээлэл

№	Аймаг	Холерийн хяналтын шинжилгээ					Бүх сорьц		Өмнөх онтой харьцуулахад	Лабораторийн шинжилгээний дүн
		Цэгт газрын	Ус	Хүнс	Арчдас	бусад	2022 он	2021 он		
1	Завхан	7	2	46	73	-	121	66	45.5%↑	Сөрөг
2	Өвөрхангай	8	20	-	100	-	120	120	=	Сөрөг
3	Хэнтий	115	6	322	396	-	724	622	14.0%↑	Сөрөг
4	Өмнөговь	46	120	30	120	-	270	240	11.1%↑	Сөрөг
5	Сэлэнгэ	6	10	-	-	-	10	6	40.0%↑	Сөрөг
6	Увс	9	4	35	10	-	49	42	14.2%↑	Сөрөг
7	Ховд	7	10	100	100	-	210	210	=	Сөрөг
8	Архангай	9	9	-	301	-	310	280	9.7%↑	Сөрөг
9	Баянхонгор	34	94	71	-	-	165	211	27.8%↓	Сөрөг
10	Баян-Өлгий	4	40	40	120	-	200	150	25.0%↑	Сөрөг
11	Говь-Алтай	3	4	2	-	-	6	4	33.3%↑	Сөрөг
12	Нийслэлийн ЗӨСТ	8	6	45	31	-	82	-	82-оор↑	-
13	Хөвсгөл	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	Дундговь	6	10	-	70	-	80	-	80-аар↑	Сөрөг
15	ЗӨСҮТ	32	33	47	118	-	198	-	198-аар↑	-
Нийт		294	368	738	1439	-	2425	1951	17.5%↑	Сөрөг

Хяналтын шинжилгээнд ус 368, хүнс 738, арчдас лабораторид шинжлүүлсэн. Шинжилгээний 1439 нийт 2425 нэгж материал цуглуулж дүнгээр холерын үүсгэгч илрээгүй байна (Зураг 34).

Зураг 34. Холерын хяналтын шинжилгээнд цуглуулсан материал (төрлөөр)

2022 онд гүйцэтгэсэн холерын хяналтын шинжилгээний үзүүлэлтүүдийг сүүлийн 5 жилийн дундажтай харьцуулахад шинжилсэн нийт сорьцын тоо 2%-иар өссөн, хяналтад хамрагдсан байгууллагын тоо 38%-иар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Мөн өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад шинжилсэн нийт сорьцын тоо 20%-иар өссөн, хяналтанд хамрагдсан байгууллагын тоо 15%-иар тус тус буурсан дүнтэй байна (Хүснэгт 20).

Хүснэгт 20. Холерийн хяналтын шинжилгээний харьцуулсан үзүүлэлт

Он Үзүүлэлт	2017	2018	2019	2020	2021	5 жилийн дундаж	2022	Өмнөх онтой харь- цуулах д	
Хамрагдсан байгууллагын тоо	196	198	152	120	114	156	97	14.9% ↓	
Шинжлэгдэ -хүүн	Ус	632	632	704	600	398	593	368	7.5% ↓
	Хүнс	498	498	565	418	501	496	738	47.3% ↑
	Арчдас	1464	1464	1263	901	1052	1228	1439	36.7% ↑
	Бусад	-	-	-	132	-	26	-	=
Нийт сорьцын тоо	2790	2594	2534	2051	1951	2384	2425	24.2% ↑	

2.3.8. БЭТЭГ

2022 онд бэтэгийн хүний өвчлөл 1 бүртгэгдэж 10,000 хүн ам тутам дах үзүүлэлт 0 байна (Хүснэгт 21).

Хүснэгт 21. Бэтгийн хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/

Аймаг	B67 Бэтэг /Эхинококкоз/				Нас баралт
	Өвчлөл		10,000 хүн амд		
	2021	2022	2021	2022	
1 Архангай	0	0	0	0	0
2 Баян-өлгий	0	0	0	0	0
3 Баянхонгор	0	0	0	0	0
4 Булган	0	0	0	0	0
5 Говь-Алтай	0	0	0	0	0
6 Говь-сүмбэр	0	0	0	0	0
7 Дархан-уул	0	0	0	0	0
8 Дорноговь	0	0	0	0	0
9 Дорнод	0	0	0	0	0
10 Дундговь	0	0	0	0	0
11 Завхан	0	0	0	0	0
12 Орхон	0	0	0	0	0
13 Өвөрхангай	0	0	0	0	0
14 Өмнөговь	0	0	0	0	0
15 Сүхбаатар	0	0	0	0	0
16 Сэлэнгэ	0	0	0	0	0
17 Төв	0	0	0	0	0
18 Увс	0	0	0	0	0
19 Ховд	0	0	0	0	0
20 Хөвсгөл	0	0	0	0	0
21 Хэнтий	0	0	0	0	0
Аймгийн дүн	0	0	0	0	0
22 Улаанбаатар	1	1	0	0	0
Улсын дүн	1	1	0	0	0

2.3.9. КОРОНАВИРУСТ ХАЛДВАР

Улсын хэмжээнд коронавируст (КОВИД-19) халдвар 2022 онд 302018 хүн өвчилж өмнөх оны мөн үеэс 46%-аар буурч, өмнөх оны 1989 нас баралтаас 142 болж 9.1 дахин буурсан байна. Нийт өвчлөл 10 000 хүн амд 885.7 болж өмнөх оны мөн үеэс 53%-аар буурсан байна. Мөн нийт тохиолдлын 59% (177,129) нь Улаанбаатар хотод бүртгэгдсэн байгаа нь улаанбаатар хотод өвчлөл илүү өндөр байгааг харуулж байна. Харин нийт

өвчлөлийг аймгаар нь харьцуулж үзэхэд 59% (19610) нь Өмнөговь аймагт хамгийн өндөр, Дархан-Уул аймагт 0.5% (1651) хамгийн бага хувь бүртгэгдсэн байна. Энэ нь Өмнөговь аймагт хилийн боомтуудын үйл ажиллагаа нээгдэж, хил дамжин гарахад халдварын илрүүлэг шинжилгээ тогтмол хийгдэж байгаатай холбоотой байж болох юм (Хүснэгт 22).

Хүснэгт 22. COVID-19 Коронавируст халдварын өвчлөл, нас баралтын түвшин /2020-2021/

№	Аймаг	Covid-19 Коронавируст халдвар				Нас баралт
		Өвчлөл		10 000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	12860	5213	1366.8	553.4	4
2	Баян-өлгий	11308	2166	1022.5	192.0	1
3	Баянхонгор	17593	7274	1977.7	816.9	2
4	Булган	11945	3004	1928,0	485.0	4
5	Говь-Алтай	13084	6507	2268.6	1125.4	3
6	Говь-сүмбэр	5578	2517	3104.9	1386.8	1
7	Дархан-уул	12762	1651	1193.7	153.2	3
8	Дорноговь	20331	8657	2855.2	1211.5	4
9	Дорнод	19075	7157	2295.8	854.5	0
10	Дундговь	12418	3379	2643.2	720.2	2
11	Завхан	11977	6328	1646.0	870.1	4
12	Орхон	11554	4017	1072.1	369.5	0
13	Өвөрхангай	17478	5310	1510.2	458.8	1
14	Өмнөговь	17702	19610	2515.5	2734.2	4
15	Сүхбаатар	14104	4820	2209.9	745.4	3
16	Сэлэнгэ	15227	7697	1393.3	706.9	2
17	Төв	16252	7472	1744.5	799.4	9
18	Увс	14568	5098	1744.2	606.2	1
19	Ховд	19837	8011	2191.1	879.1	3
20	Хөвсгөл	18680	4304	1376.5	314.6	9
21	Хэнтий	14779	4697	1890.6	594.8	0
	Аймгийн дүн	309112	124889	1756.1	705.3	60
22	Улаанбаатар	252082	177129	1578.2	1080.6	82
	Улсын дүн	561194	302018	1671.4	885.7	142

2.3.10. БРУЦЁЛЛОЗ

Эрүүл мэндийн хөгжлийн төвийн мэдээллээр 2022 онд бруцеллёз хүний өвчлөл 57 бүртгэгдэж өмнөх оны мөн үеэс 76%-аар өсч 10 000 хүн амд 0.2 байна. Нийт өвчлөлийг аймгаар харьцуулж

үзэхэд 2021, 2022 онуудад Дорнод аймагт хамгийн өндөр бүртгэгдэж, 10 000 хүн амд 3.5, 5.6 ногдож байна (Хүснэгт 23).

Хүснэгт 23 .Бруцеллёзийн хүний өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/

	Аймаг	А23 Бруцеллёз /Brucellosis/				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0.0	0.0	0
2	Баян-өлгий	0	2	0.0	0.2	0
3	Баянхонгор	0	2	0.0	0.2	0
4	Булган	0	0	0.0	0.0	0
5	Говь-Алтай	2	0	0.3	0.0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0.0	0.0	0
7	Дархан-уул	0	0	0.0	0.0	0
8	Дорноговь	0	0	0.0	0.0	0
9	Дорнод	29	47	3.5	5.6	0
10	Дундговь	0	0	0.0	0.0	0
11	Завхан	0	4	0.0	0.5	0
12	Орхон	1	1	0.1	0.1	0
13	Өвөрхангай	0	0	0.0	0.0	0
14	Өмнөговь	0	0	0.0	0.0	0
15	Сүхбаатар	0	2	0.0	0.3	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0.0	0.0	0
17	Төв	0	0	0.0	0.0	0
18	Увс	0	2	0.0	0.2	0
19	Ховд	0	0	0.0	0.0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0.0	0.0	0
21	Хэнтий	1	1	0.1	0.1	0
	Аймгийн дүн	33	61	0.2	0.3	0
22	Улаанбаатар	5	6	0.0	0.0	0
	Улсын дүн	38	67	0.1	0.2	0

Эх сурвалж: Эрүүл мэндийн хөгжлийн төв 12 сарын мэдээ

ЗӨСҮТ-д бүртгэгдсэн өвчлөл ороогүй болно

2.3.11. ЯМ

2022 онд ямын өвчлөл 1 бүртгэгдэж, 10 000 хүн амд 0, нас баралт 0, сүүлийн 5 жилд өвчлөл бүртгэгдээгүй байна. (Хүснэгт 24)

Хүснэгт 24 .Ямийн өвчлөл, нас баралтын түвшин /2021-2022/

	Аймаг	А24 Ям				Нас баралт
		Өвчлөл		10,000 хүн амд		
		2021	2022	2021	2022	
1	Архангай	0	0	0.0	0.0	0
2	Баян-өлгий	0	0	0.0	0.0	0
3	Баянхонгор	0	0	0.0	0.0	0
4	Булган	0	0	0.0	0.0	0
5	Говь-Алтай	0	0	0.0	0.0	0
6	Говь-сүмбэр	0	0	0.0	0.0	0
7	Дархан-уул	0	0	0.0	0.0	0
8	Дорноговь	0	0	0.0	0.0	0
9	Дорнод	0	0	0.0	0.0	0
10	Дундговь	0	0	0.0	0.0	0
11	Завхан	0	0	0.0	0.0	0
12	Орхон	0	0	0.0	0.0	0
13	Өвөрхангай	0	0	0.0	0.0	0
14	Өмнөговь	0	0	0.0	0.0	0
15	Сүхбаатар	0	0	0.0	0.0	0
16	Сэлэнгэ	0	0	0.0	0.0	0
17	Төв	0	0	0.0	0.0	0
18	Увс	0	0	0.0	0.0	0
19	Ховд	0	0	0.0	0.0	0
20	Хөвсгөл	0	0	0.0	0.0	0
21	Хэнтий	0	0	0.0	0.0	0
	Аймгийн дүн	0	0	0.0	0.0	0.0
22	Улаанбаатар	0	1	0.0	0.0	0
	Улсын дүн	0	1	0.0	0.0	0.0

2.3.12. ШУВУУНЫ ТОМУУ

Дэлхий дахинд шувууны томуугаар үүсгэгдсэн хүний өвчлөлийн мэдээлэл:

Шувууны томуугийн нийт 16 дэд хэв шинж вирус нь хүнд халдварладаг болохыг тогтоогоод бүртгэгдсэн ба үүний H5N1, H5N6, H5N8, H6N1, H7N4, H7N9, H9N2, H10N8 зэрэг дэд хэв шинжийн байна (Хүснэгт 25).

Хүснэгт 25. Шувууны томуугаар үүсгэгдсэн хүний өвчлөлийн мэдээлэл

Дэд хэвшинж	Нийт тохиолдол	Хамгийн сүүлд бүртгэгдсэн хүний өвчлөлийн тохиолдол
H5N1	2003 оноос хойш А хүрээний H5N1 хүрээний өндөр хоруут томуугаар хүн өвчилсөн 240 тохиолдол бүртгэгдэж, 135 хүн нас барсан.	Камбож улсын өмнөд хэсэг болох Повонг мужид шувууны томуугийн А хүрээний H5N1 вируст халдварын лабораториор батлагдсан 2 тохиолдол бүртгэгджээ. 11 настай охин нас барсан бол түүний аав эмчилгээний дараа давтан шинжилгээгээр сөрөг оношлогсон.
H5N6	2014 оноос хойш нийт хүн өвчилсөн 84 тохиолдол бүртгэгдэж, 33 хүн нас барсан.	H5N6 вирусийн хэв шинжээр БНХАУ-ын Хунань мужийн төв Чанша хотод 54 настай эрэгтэй өвдсөн 1 тохиолдол бүртгэгдсэн байна.
H7N4	2018 оны 2 дугаар сарын 14-нд БНХАУ-д А хүрээний H7N4 вирусээр хүн өвчилсөн зөвхөн 1 тохиолдол бүртгэгдсэн.	
H7N9	2013 оноос хойш шувууны томуугийн А хүрээний (H7N9) вируст халдварын хүний өвчлөлийн нийт лабораториор батлагдсан 1568 тохиолдол бүртгэгдсэнээс 616 нь нас барсан.	2013-2018 хүртэл 5 жилийн хугацаанд БНХАУ-ын Бээжин хот болон бусад 5 мужид шувууны томуугаар өвчилж, эмчлэгдсэн 61 иргэдэд хийсэн тандалт судалгаагаар амьсгалын дутагдал илрүүлэх цээж чагнах, цээжний компьютертомограф, уушгины үйл ажиллагааны сорил хийсэн. Энэхүү халдвар нь өмнө мэдээлж байснаас илүү удаан хугацаанд уушгинд нөлөөлж байгааг тогтоосон ба судалгаагаар уушги гэмтэж, уушгины үйл ажиллагаа алдагдаж байгааг тогтоогоод байна.
H9N2	2015 оноос хойш шувууны томуугийн А хүрээний (H9N2) вирусын хүний өвчлөлийн нийт 84 тохиолдол бүртгэгдсэн.	2022 онд энэхүү хэвшинжийн вирусээр халдвар авсан 8 дахь тохиолдол болж байгаа ба бүгд БНХАУ-д бүртгэгдээд байна. H9N2 вирус нь хоруу чанар бага, энэ өвчнөөр хүн нас барсан тохиолдол бүртгэгдээгүй. Ихэвчлэн хүүхэд өртдөг ба шинж тэмдэг бага илэрдэг.
H6N1	2013 оны 5 дугаар сарын 5-нд БНХАУ-д А хүрээний H6N1 вирусээр хүн өвчилсөн зөвхөн 1 тохиолдол бүртгэгдсэн.	
H10N8	2013 оны 5 дугаар сард БНХАУ-д А хүрээний H10N8 вирусээр хүн өвчилсөн 4 тохиолдол бүртгэгдсэн.	
H5N8	2021 оны 02 сарын 20 нд Оросын өмнөд нутагт шувууны аж ахуйн 7 ажилтан H5N8 вирусээр өвчилсөн 1 тохиолдол бүртгэгдсэн. Бүх хүнд өвчний шинж тэмдэг бага илэрсэн ба хүнээс хүнд дамжсан тохиолдол бүртгэгдээгүй. 2020 оны 10-р сард анх нүүдлийн шувуудад илэрч эхэлсэн ба сарын дараагаас шувууны аж ахуйдад бүртгэгдэж эхэлсэн. Шувуудын намрын нүүдлийн зам дагуу буюу Европын холбооны улсууд, Иран, БНХАУ, Өмнөд Солонгос, Япон зэрэг улс оронд үргэлжлэн бүртгэгдэж эхэлсэн байна.	

Олон улсын хөхтөн амьтны өвчлөлийн мэдээлэл:

А хүрээний H5N1 хэв шинжийн вирусээр Шотланд улсад голын халиу (4), Англи улсад үнэг (4), Испани улсад булга *Neovison vison* (1), АНУ-д баавгай (3) /2022 оны намраас хойш/, *Procyon*

lotor (2), ОХУ-н Дакистаны Каспийн тэнгисийн эрэгт 700 орчим далайн хав /2022 оны 12 сараас/ Дани улсад үнэг (3) тус тус бүртгэгдсэн).

Монгол орны шувууны томуугийн тандалт судалгаа

ЗӨСҮТ болон аймгийн ЗӨСТ-үүд 2021, 2022 онд шувууны томуугийн тандалт судалгааны чиглэлээр дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэв. Үүнд:

1. ЗӨСҮТ-н төвийн бүсийн зарим нууруудын шувууны ажиглалт, говийн бүсийн зарим нууруудын тандалт судалгаа
2. 10 аймгийн ЗӨСТ-н шувууны томуугийн ажиглалт

2022 онд 10 аймгийн ЗӨСТ-үүд шувууны томуугийн тандалт судалгаа хийж, нийт 56 зүйлийн 12,740 шувуу тоолж бүртгэсэн. ЗӨСҮТ-н говийн бүсийн зарим нууруудын тандалт судалгаагаар нийт 62 зүйлийн 1064 шувуу тоолж бүртгэсэн. 2022 онд ЗӨСҮТ нь хаврын шувууны ажиглалтыг Нийслэл, Дундговь аймгийн ЗӨСТ-тэй хамтран хийсэн. Цаашид Сэлэнгэ, Завхан, Өвөрхангай, Увс аймгийн биологич нартай хамтран шувууны ажиглалт хийж, шувуу таних

болон тандалтын зааврыг хэрэгжүүлэх дадлага сургалт шаардлагатай байна. ЗӨСҮТ нь 2022 онд 5 сумын 5 нуур, орон нутгийн ЗӨСТ үүд 18 сумын 29 том жижиг нууранд шувууны ажиглалт хийсэн.

Төвийн Ерөнхий захирлын А/34 тушаалаар батлагдсан шувууны тандалт судалгааны зааврын дагуу шувууны ажиглалт, тандалтыг хийж байна. Тандалтаар нуурын ерөнхий төлөв, экологийн судалгаа хийх, гол, нуурын орчинд амьдарч буй иргэд, мал амьтны бүртгэл хийх, мөн ард иргэдэд зөвлөмж өгч мэдээг илгээж ажилладаг. Цаашид болзошгүй өвчлөлийг эрт илрүүлэх зорилгоор нүүдлийн шувуудыг ажиглалтыг орон нутагт тогтмол хийдэг болох багаж хэрэгслийг нэмэх, мөн сорьц материалд хийх шинжилгээний түргэвчилсэн оношлууртай болох, хүний нөөцийг чадавхижуулах шаардлагатай байна (Хүснэгт 26).

Хүснэгт 26. Шувууны томуугийн тандалт судалгааны нэгдсэн дүн

№	Аймаг	2021 он			2022 он			Тайлбар
		Нийт тоолсон зүйлийн тоо	Нийт бодгалийн тоо	Сорьц материалын тоо, үр дүн	Нийт тоолсон зүйлийн тоо	Нийт бодгалийн тоо	Сорьц материалын тоо, үр дүн	
1	Архангай	23	1314		Хавар 29	Хавар 3388		
2	Баян-Өлгий	5	52		12	320	2022 онд шувуу ажиглалт хийж байх үед Цагааннуур сумын дунд нууранд 2 хун үхсэн.	
3	Баянхонгор	19	6357		Намар 17 Хавар 18	Намар 3247 Хавар 3040	2022 оны намар шувуу ажиглалт хийж байх үед тураг гогойны 9 хуучин зэм таарсан.	
4	Говь-Алтай	6	98		Хавар 17	Хавар 1545	8 ш, шинжилгээ хийгдээгүй байна Их голоос 1 халбаган хушуут үхсэн байхыг олж дээж авсан.	
5	Дундговь	7	846		Хавар 62	Хавар 1136		
6	Завхан				28	2086		
7	Нийслэл	11	1047		Хавар 22	Хавар 2626		
8	Ховд	16	541					
9	Хөвсгөл	25	5733		38	11483	2021 оны тандалтаар халбаган хошуут 2 үхсэн байхыг олж устгалд оруулсан.	
10	Хэнтий							
11	Увс	12	354		16	4800	2021 оны тандалтаар тураг гогой өвчтэй-1 таарсан тухай мэдээлсэн. Зурагаар тодорхойлоход өвчлөөгүй үүрнээсээ дөнгөж ниссэн залуу шувуу байсан.	
12	Өвөрхангай	8	761					
13	Өмнөговь	4	59			114	Шувуу тодорхойлох дадлага сургалт шаардлагатай.	
14	Сэлэнгэ							
	Нийт	58	20363		46	12740		
15	ЗӨСҮТ	51	10432	20 ш, шинжилгээ хийгдээгдсэн, бүгд сөрөг	Хавар 62	Хавар 1064	12 ш, шинжилгээ хийгдээгүй байна 2020 онд 2 удаагийн тандалт хийсэн.	

Монгол орны хэмжээнд хэрэгжсэн төслүүд, түүний үр дүн

Монгол улсад 2003 оноос хойш шувууны томоохон 5-6 төсөл хөтөлбөр хэрэгжсэн байна томуугийн тандалт судалгааны чиглэлээр (Хүснэгт 27).

Хүснэгт 27. Шувууны томуугаар Монгол орны хэмжээнд хэрэгжсэн төслүүд 2022 он

Д/д	Төслийн нэр	Тэжээвэр шувуудад	Нүүдлийн шувуудад
1	ЗӨСҮТ, ОХУ-ын Новосибирскийн вирус судлал, биотехнологийн “Вектор” төвтэй хамтарсан. “Шувууны томуугийн судалгаа” /2003 -2009 онуудад/	Судалгаа хийгдээгүй	Ховд, Увс, Баян-Өлгий аймгийн Цагааннуур, Хар ус нуур, Шар нуур, Ачит нуур, Ховд голын эрэг орчмоос олзворлосон шувуудаас А(Н3N6, Н4N6, Н1N1, Н13, N8) вирусыг тус тус илрүүлжээ (Цэрэнноров нар, 2009).
2	Мэдээллийн дагуу үхсэн шувуудыг шинжилсэн.	Судалгаа хийгдээгүй	2005, 2006, 2009 онд Хөвсгөл, Булган, Архангай, Булган аймгуудын нутагт үхсэн зэрлэг шувуудын дунд Н5N1 Звирус илэрсэн. 24009 онд Архангай аймгийн Дөрөө нуур, 2010 онд Сүхбаатар аймгийн Ганга нуур, 2011 онд Сүхбаатар аймгийн Зэгст нууруудад өндөр хоруу чанартай Н5N1 дэд хэв шинжийн вирусээр үүсгэгдсэн шувууны томуу өвчин оношлогдсон.
3	Шувууны томуугийн тандалт судалгаа /2006/	11 аймгийн 42 нуур	Тандалтын явцад 655 үхсэн, 14 өвчилсөн шувуудыг бүртгэсэн. 3330 шувууны сангас цуглуулсан.Цуглуулсан 120 сорьцоос 5 дээжинд А хүрээний вирус илрүүлсэн.
4	Шувууны томуу, хүний томуугийн цар тахалтай тэмцэх чадавхыг сайжруулах төсөл /2009-2010 он/	Увс, Булган, Орхон, Дархан-Уул, Дорнод, Улаанбаатар хотод 2009 онд 1, 2010 онд 2 давталттайгаар нийт 3 удаагийн тандалтаар 1440 дээж цуглуулж, шинжилгээ хийсэн	2009-2010 онд жилд 2 давталттайгаа нийт 4 удаагийн тандалтыг хийсэн ба 10-11 аймгийн 35-37 сумын 74-76 нуурыг хамруулж нийт 3924 дээж цуглуулсан. 2009 онд мөнгөлөг цахлай, хондон ангир, бор нугас, гангар хун, зэрлэг нугаснаас Н3, Н4, Н10 зэрэг 7 үүсгэгч, 2010 онд гангар хун, хээрийн галуу, мөнгөлөг цахлайнаас Н5, Н3, Н4 зэрэг 7 үүсгэгч илрүүлсэн.

		ба байгалийн халдвар байхгүй. Томуугаас сэргийлэх дархлааны хүчдэл 73-84% тай байв.	76 нууранд хавар намар 185-193 зүйлд хамаарах 195-212 мянган толгой шувуудыг бүртгэсэн. Өвчинд өртөх эмзэг шувууд 86.2% байв.
5	“Нүүдлийн усны шувуудын томуугийн вирусын тандалт ба молекул эпидемиологийн судалгаа” Мал эмнэлгийн сургууль, ХААИС	Судалгаа хийгдээгүй	2017-2018 онуудад Хэнтий аймгийн Биндэр, Дадал, Өмнөдэлгэр, Хурх тосгон, Булган аймгийн Сайхан сум орчмын нууруудаас 1519 шувууны сангасны дээж авч шинжилсэн. Судалгаагаар нүүдлийн усны шувуудад сул хоруу чанартай шувууны томуугийн H3 хэвшлийн вирус эргэлдэж байгааг тогтоосон.
6	ДМАЭМБ-аас санхүүжүүлсэн хоёр дахь төсөл нь Япон улсын Хоккайдогийн их сургуультай хамтран шувууны томуу өвчний чиглэлээр гурван жилийн хугацаанд хэрэгжих ба төслийн үйл ажиллагаа 2016 оны арваннэгдүгээр сарын 28-нд эхэлсэн.	Судалгаа хийгдээгүй	Хөвсгөл аймгийн эрхэл нуур H5 вирусээр үүсгэгдсэн шувууны томуу өвчин оношлогдсон.

2.3.13. ШУМУУЛААР ДАМЖИХ ХАЛДВАР

Дэлхий дээр 3500 орчим зүйлийн шумуул тэмдэглэгдсэнээс Монгол оронд 4 төрлийн 37 зүйлийн шумуул тэмдэглэгдээд байна. Хумхаагийн нутагшмал 106 улсад 2020 онд 243 сая хүн хумхаагаар өвчилснөөс 627 000 хүмүүс нас барсан. Өвчлөгсдийн 70%-ийг 5-аас доош насны хүүхдүүд эзэлж байна (WHO, 2021).

2022 онд дэлхий дахинд Денге чичрэгийн 2 803567 тохиолдол бүртгэгдсэнээс өмнөх оноос

нас баралт 107-оор өссөн үзүүлэлттэй байна (РНАО, 2022). Төвийн захирлын 2020 оны А/79 тоот тушаалыг үндэслэн 2022 онд 10 аймгийн ЗӨСТөв шумуулын тандалтыг төлөвлөн гүйцэтгэлээ. Үүнээс 4 ЗӨСТөвүүд тандалтын шумуулыг ЗӨСҮТөвд ирүүлэн нийт 1937 шумуулд зүйл тодорхойлох, морфологи, физиологи, молекул биологийн шинжилгээ хийгдсэнээс эерэг материал гараагүй болно (Хүснэгт 28).

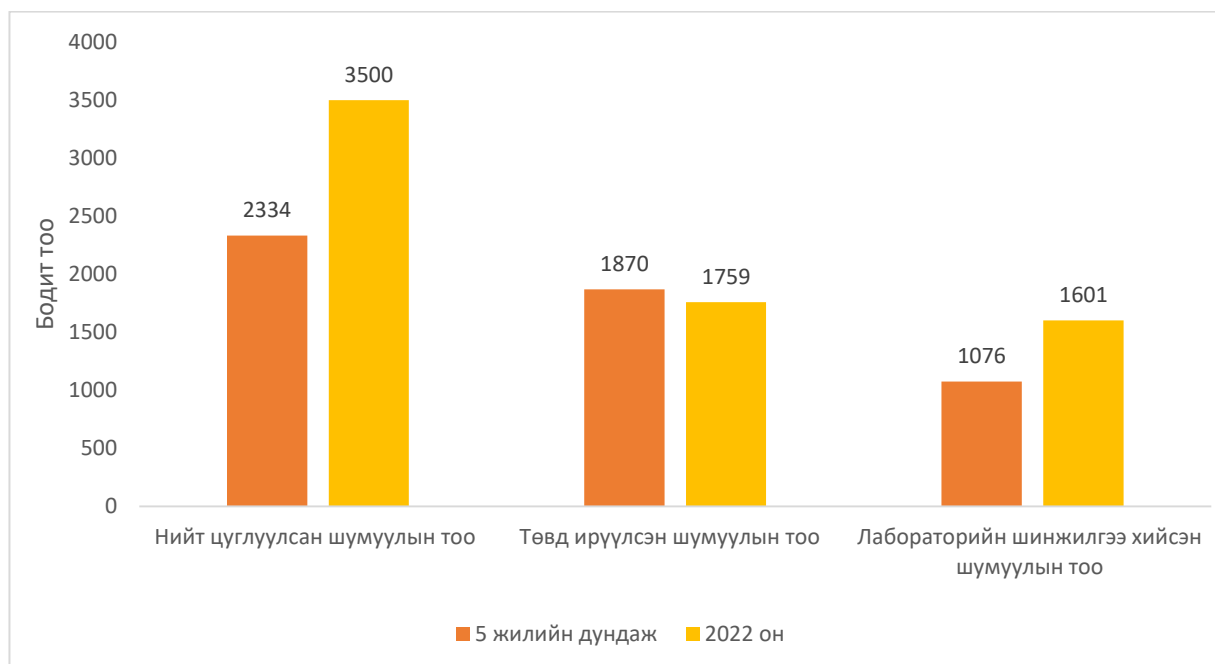
Хүснэгт 28. Шумуулын тандалт сүүлийн 5 жилээр

Он	Аймаг	Сум, дүүрэг	Цуглуулсан шумуул	Төвд ирүүлсэн шумуул	Лаборатори шинжилгээ хийгдсэн	Хариу
2018	8	16 сум, дүүрэг	3541	3297	3297	Бүгд сөрөг
2019	5	11 сум, дүүрэг	2945	2945	0	-
2020	8	13 сум, дүүрэг	1110	600	484	Бүгд сөрөг
2021	9	16 сум, дүүрэг	572	572	0	-
2022	5	8 сум	3500	1937	1601	Бүгд сөрөг

Үндэсний хэмжээнд 2022 онд нийт 9 ЗӨСТ төлөвлөн 10 ЗӨСТ шумуулын тандалт гүйцэтгэсэнээс 4 ЗӨСТ түүвэрлэсэн шумуулыг төвд ирүүлэн лабораторийн шинжилгээ хийгдсэн бүгд сөрөг гарсан. 2022 онд цуглуулсан шумуулын тоо 5 жилийн дунджаас 1,4 дахин өссөн, 5 жилийн дунджаас 1.06 дахин буурсан

үзүүлэлттэй байна. Коронавируст цар тахлын улмаас 2021, 2022 онуудад шумуулын тандалтыг төлөвлөсөн ч гүйцэтгэх төсөв, ажиллах хүч дутагдалтай байсан тул шинжилгээ хийсэн болон төлөвлөсөн аймаг сумын тоо буурсан байна (Зураг 35).

Зураг 35. Шумуулын тандалтын 5 жилийн дунджийг 2022 оны тандалттай харьцуулсан байдал

БҮЛЭГ ГУРАВ. ЛАБОРАТОРИЙН ТУСЛАМЖ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ

3.1. ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЕРӨНХИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ; 2022

2022 онд зоонозын халдварыг вирус судлалын суурин болон явуулын лабораторит нийт 54,931 сорьц шинжилснээс 51,192 молекул биологийн аргаар, 3,610 ийлдэс судлалаар 2,476 нян судлал, нян харах аргаар шинжилж 7,213

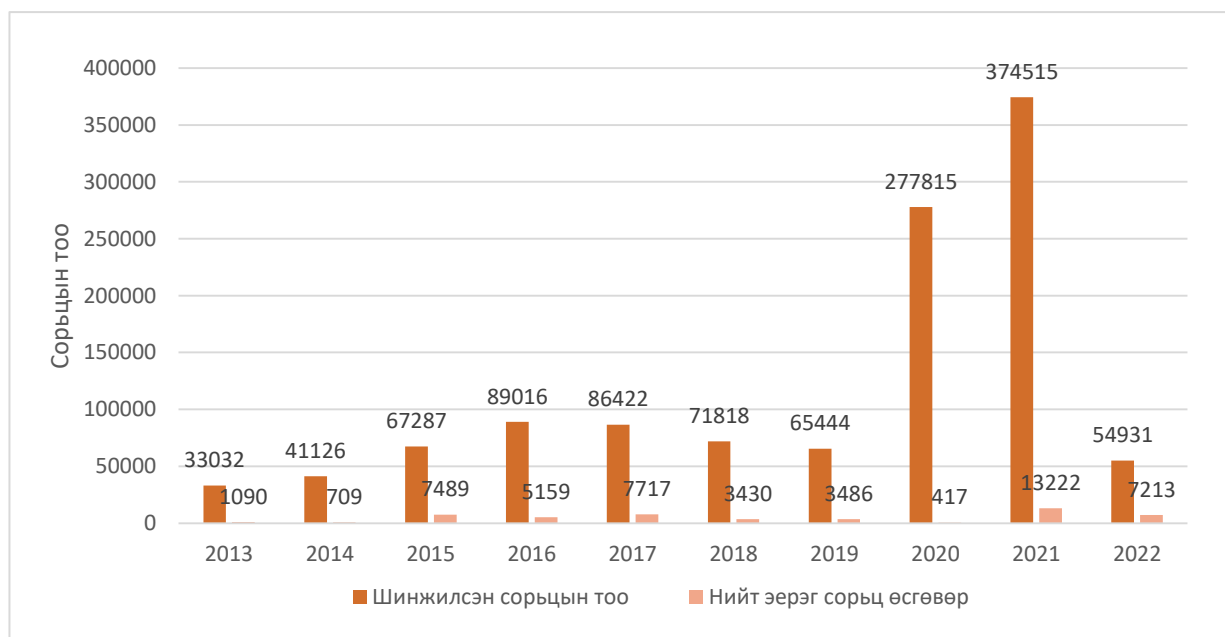
ээрэг сорьц илрүүлж ажилласан байна. Шинжилсэн сорьцын тоо өмнөх оноос 319,584-өөр, эерэг сорьцын тоо өмнөх оноос 48%-аар буурсан байгаа коронавируст халдвар дотоод бүүрсантай холбоотой юм (Зураг 36).

2022 January

2022 December

Зураг 36. 3 Лабораторийн оношилгоо, шинжилгээний тоон үзүүлэл (Сүүлийн 10 жилээр)

Зоонозын өвчний нийт 54,931 сорьцоос 45 хувь нь коронавируст халдвар, 10 хувь хачигт риккетсиоз, 8 хувь хулгана тахал, 6 хувь ку халуурал, 4 хувь хумхаа, 4 хувь денгийн чичрэг,

5 хувь бортинал, 4 хувь япон энцефалит зэрэг халдварууд зонхилох хувийг эзэлж байна (Хүснэгт 29).

Хүснэгт 29. Зоонозын өвчний нэр төрөл сорьцын тоо (2022)

№	Халдварын нэр	2021	2022	№	Халдварын нэр	2021	2022
1	Холер	0	206	15	Хачигт энцефалит	242	1564
2	Тарваган тахал	616	1380	16	Денгийн чичрэг	2	2201
3	Хулгана тахал	1979	4439	17	Баруун нилийн чичрэг	0	0
4	Боом	10	122	18	Крым конг цусархаг чичрэг	0	0
5	Бруцеллөз	14	45	19	Хумхаа	4	2167
6	Эризоплойд	0	1	20	Токсоплазмоз	0	183
7	Хуурмаг сүрье	0	29	21	Бэтэг	5	18
8	Ям	0	4	22	Шувууны томуу	20	
9	Листериоз	27	336	23	Ку халуурал	1979	3547
10	Лептоспироз	0	0	24	Хачигт боррелиоз	2024	1680
11	Хачигт риккетсиоз	2580	5466	25	Гадаад чанарын хяналт	0	14
12	Галзуу	3	1	26	Бортинал	25	2882
13	Эрлихиоз	176	719	27	Япон энцефалит	56	2184
14	Анаплазмоз	176	921	28	COVID-19	364577	24822
		Нийт				374515	54931

Лабораторийн ийлдэс судлалын шинжилгээг 24 халдварын 54,931 сорьцод хийсэн байна. Генетикийн шинжилгээнд 4 төрлийн шинжилгээний аргаар 51,192 сорьц хамруулж ажилласан байна. Үүнээс 29% /15,049/ ПГУ

12% /6,084/ УТ-ПГУ, 11% Бц –ПГУ, 48%-ийг Ут-Бц-ПГУ тус тус эзэлж байна. Ийлдэс судлалын шинжилгээ өмнөх оноос 2.7 дахин өсч, генетик судлалын шинжилгээ 321,643-аар буурсан байна (Хүснэгт 30).

Хүснэгт 30. Лабораторийн шинжилгээ хийсэн арга /сүүлийн 3 жилээр/

№	Өвчний нэр	2020		2021		2022	
		<u>Ийлдэс судлал</u>	<u>Генетик</u>	<u>Ийлдэс судлал</u>	<u>Генетик</u>	<u>Ийлдэс судлал</u>	<u>Генетик</u>
1	Тарваган тахал	306	399	428	44	833	108
2	Хулгана тахал	0	6036	0	1979	0	4439
3	Боом	0	5	0	0	0	16
4	ям	0	0	0	0	0	4
5	Листерияоз	0	0	0	25	0	336
6	Бруцеллөз	10	0	14	0	45	0
7	Хуурмаг сүрьеэ	0	0	0	0	0	29
8	Эризоплойд	0	0	0	0	0	1
9	Бартонелла	0	0	0	0	0	2777
10	Анаплазмоз	0	0	56	120	271	650
11	Эрлихиоз	0	0	56	120	71	648
12	Лептоспироз	5	0	0	0	0	0
13	Хачигт риккетсиоз	992	81	592	1988	1332	4862
14	Галзуу	63	0	0	3	0	1
15	Хачигт энцефалит	149	1	0	0	238	1326
16	Денгийн чичрэг	1	484	0	0	35	2166
17	Баруун нилийн чичрэг	0	484	0	0	0	0
18	Крым конг цусархаг чичрэг	0	427	0	0	0	0
19	Хумхаа	3	486	3	1	1	2166
20	Токсоплазмоз	2	0			183	0
21	Бэтэг	32	0	5		18	0
22	Шувууны томуу	34	0	0	20	0	0
23	Ку халуурал	0	6036	0	1979	51	3496
24	Хачигт боррелиоз	162	6038	70	1954	347	1332
25	Бортинал	0	0	0	25	0	0
26	Гадаад чанарын хяналт	24	2	0	0	0	12
27	Япон энфефалит	0	484	56	0	18	2166
28	COVID-19	315	253600	65	364577	165	24657
29	Нийт	2098	274563	1345	372835	3608	51192

3.2. АРИУТГАЛ ХАЛДВАРГҮЙЖҮҮЛЭЛТИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА; 2022

Ариутгал халдваргүйтгэл, био-үйлдвэрлэлийн тасаг нь зоонозын өвчний лабораторийн тусламж үйлчилгээний үйл ажиллагааны хүрээнд дараах стандарт, техникийн шаардлага, арга зүйн заавар, Эрүүл мэндийн сайдын тушаал, албан даалгавар болон Төвийн захирлын тушаал, журам зааврыг баримтлан ажиллаж байна. Лабораторид ариутгал,

халдваргүйжүүлэлтийн үйл ажиллагаанд жавелион-20,292 таб, устөрөгчийн хэт исэл-45,760 мл, цэнхэр спирт-10,700 мл, этилийн спирт-41800 мл, белизна-3л, сүрфаниос-9,725 мл, просан-933 таб, клорсепт-7,573 таб, кальцигипохлор 59.8 кг тус тус зарцуулсан (Хүснэгт 31).

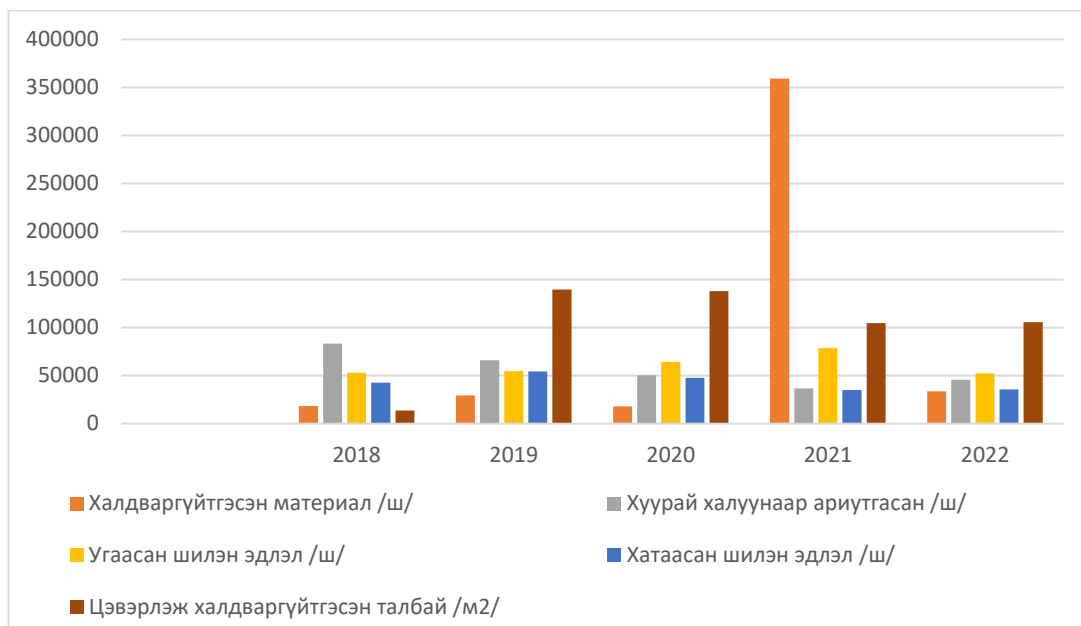
Хүснэгт 31. Ариутгал халдваргүйтгэл, цэвэрлэгээ үйлчилгээний ажлыг өмнөх 5 жилийн дундажтай харьцуулсан байдал

Үзүүлэлт		2017	2018	2019	2020	2021	Өмнөх 5 жил дундаж	2022
Халдваргүйтгэсэн материал /ш/		10858	18146	29281	17862	359519	87133.2	33733
Хуурай халуунаар ариутгасан /ш/		30274	83170	66016	50192	36533	53237	45722
Угаасан шилэн эдлэл /ш/		31195	52968	54711	64341	78738	56390.6	52276
Хатаасан шилэн эдлэл /ш/		24375	42709	54246	47549	34749	40725.6	35637
Цэвэрлэж халдваргүйтгэсэн талбай /м2/		79972	13517	139607	138006	104579	95136.2	172419
Шинжилгээнд бэлтгэсэн	Бөглөө /ш/	8724	3580	6461	4790	6909	6092.8	7715
	Тампон /ш/	5282	3353	5350	5570	2505	4412	5775
	Бор уут /ш/	2065	387	1786	5375	2120	2346.6	2259
	Маск /ш/	621	262	887	606	267	528.6	58

2022 оны тоон үзүүлэлтийг 2021 оны үзүүлэлттэй харьцуулахад Халдваргүйтгэсэн материал 90 хувь, угаасан шилэн эдлэл, 33 хувь, шинжилгээнд бэлтгэсэн маск 78 хувиар тус тус бүүрсан үзүүлэлттэй байгаа хэдий ч хуурай халуунаар ариутгасан материал 25 хувь, хатаасан шилэн

эдлэл 2 хувь, цэвэрлэж халдваргүйтгэсэн талбай 1 хувь, бөглөө 11 хувь, тампон 30 хувь, цаасан уут 6 хувиар тус тус өссөн байна. Бүүрсан үзүүлэлт нь 2021 онд ковидын халдвар өндөр байсантай холбоотойгоор лабораторийн бэлтгэл ажилд хангах ажил их хийгдсэн байна (Зураг 37) .

Зураг 37. Ариутгал халдваргүйтгэл, цэвэрлэгээ үйлчилгээний ажлыг өмнөх 5 жилийн үзүүлэлттэй харьцуулсан байдал

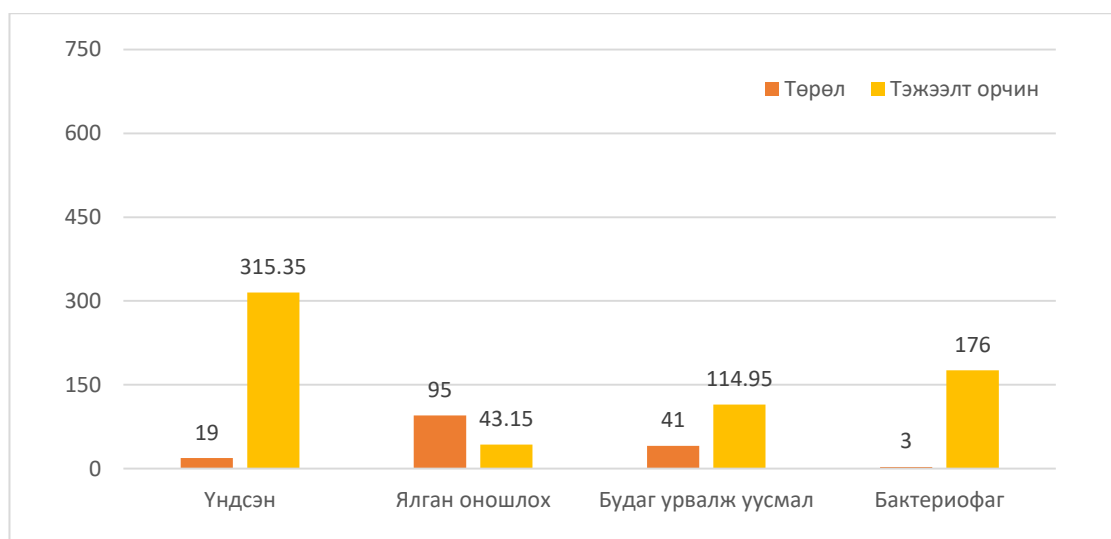
2022 оны жилийн эцсийн байдлаар ЗӨСҮТ болон Говь-Алтай, Ховд, Увс, Архангай, Баян-Өлгий, Завхан, Хэнтий, Нийслэл, Баянхонгор, Хөвсгөл, Сэлэнгэ, Дундговь, Өмнөговь, Өвөрхангай, Говь-Алтай, Төв аймгуудын ЗӨСТ-үүдийн захиалгыг нэгтгэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх календарчилсан төлөвлөгөө гарган албаны даргаар батлуулж, төлөвлөгөөний дагуу дараах бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн байна. Үүнд: 19

төрлийн 315, 35 л үндсэн тэжээлт орчин, 95 төрлийн 43.15 л ялган оношлох тэжээлт орчин, 41 төрлийн 114.95 л будаг урвалж уусмал, 3 төрлийн 176 мл бактериофаг, 5 төрлийн 5,740 ш будаг шингээсэн цаас, 14 төрлийн 140 ширхэг нүүрс ус шингээсэн цаас зэргийг тус тус бэлтгэн нийт 14 аймгийн ЗӨСТ-ийн захиалгын дагуу 100%-ийн гүйцэтгэлтэй бүтээгдэхүүнийг нийлүүлж ажилласан байна. (Хүснэгт 32).

Хүснэгт 32. 2017-2022 оны биоүйлдвэрлэлийн лабораторид үйлдвэрлэсэн биобэлдмэлийн тоон үзүүлэлт

№	Тэжээлт орчин	хэмжих нэгж	Он					Өмнөх 5 жил дундаж	2022
			2017	2018	2019	2020	2021		
1	Үндсэн	литр	1369	1165.6	1408	909.8	745.4	1119.64	834,175
2	Ялган оношлох	литр	217	218.92	361	252.673	360.5	1121.8	337,404
3	Будаг, урвалж	литр	607	490.865	508	537.619	508.49	530.44	411,62
4	Нян залгиур	мл	514	760	540	500	96	482	595
5	Будаг шингээсэн цаас	ширхэг	18408	11846	5300	9820	6530	10380.8	8145

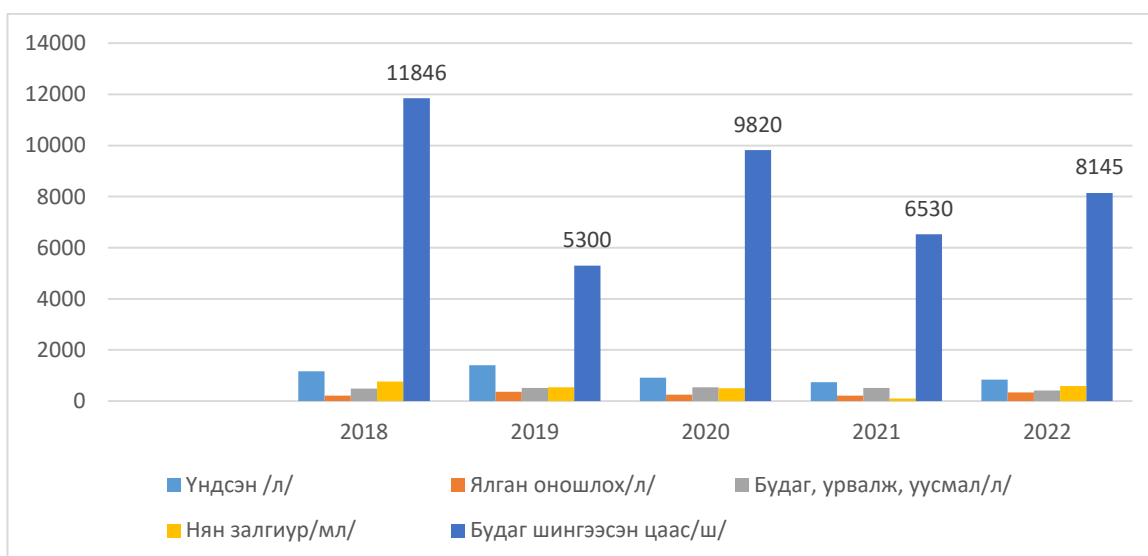
Зураг 38. ЗӨСТ-үүдэд нийлүүлсэн тэжээлт орчин 2022 он

Сүүлийн 5 жилийн дундажтай харьцуулахад үндсэн тэжээлт орчин, будаг, урвалж, уусмал, будаг шингээсэн цаас үйлдвэрлэл бүүрсан хэдий

ч 2021 оны үйлдвэрлэлтэй харьцуулахад 11-58.5 хувиар өссөн үзүүлэлтэй гарсан байна (Зураг 39).

Зураг 39. Сүүлийн 5 жилд үйлдвэрлэсэн үндсэн, ялган оношлох, будаг, урвалж, уусмалын хэмжээг харьцуулсан үзүүлэлт

БҮЛЭГ ДӨРӨВ. СУРГАЛТ, СУРТАЛЧИЛГАА

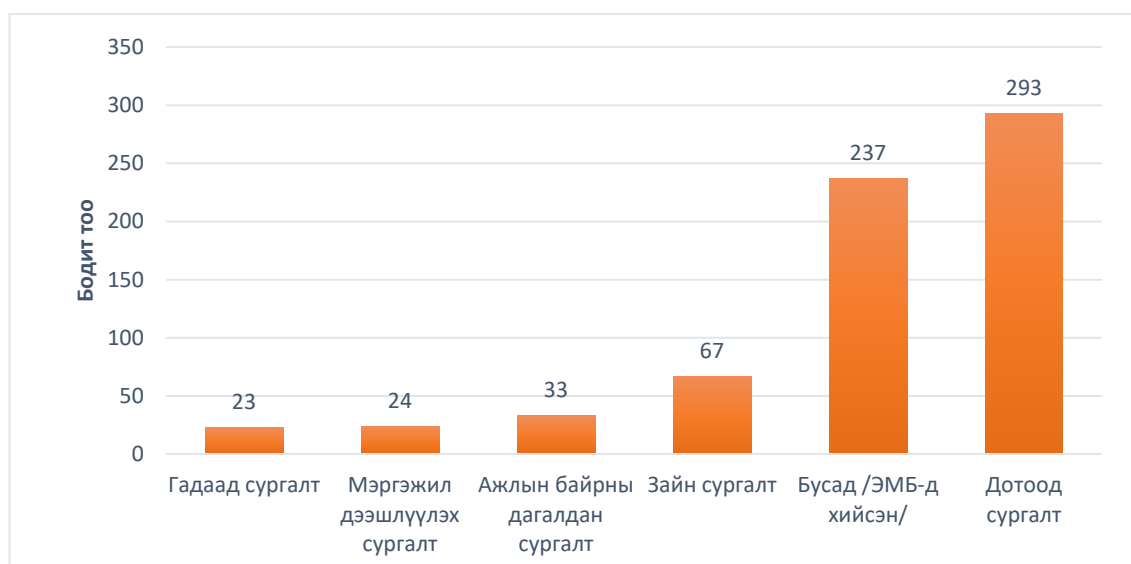
4.1. СУРГАЛТ СУРТАЛЧИЛГААНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА; 2022

4.1.1. ЭМНЭЛГИЙН МЭРГЭЖИЛТНИЙ СУРГАЛТ

2022 оны байдлаас ЗӨСҮТ нь гадаад сургалт 23 удаа, дотоод сургалт 293, мэргэжил дээшлүүлэх 24, ажлын байрны дагалдан 33, зайн

сургалт 67 Бусад /ЭМБ хийсэн/ 237 удаа зохион байгуулан ажилласан байна (Зураг 40).

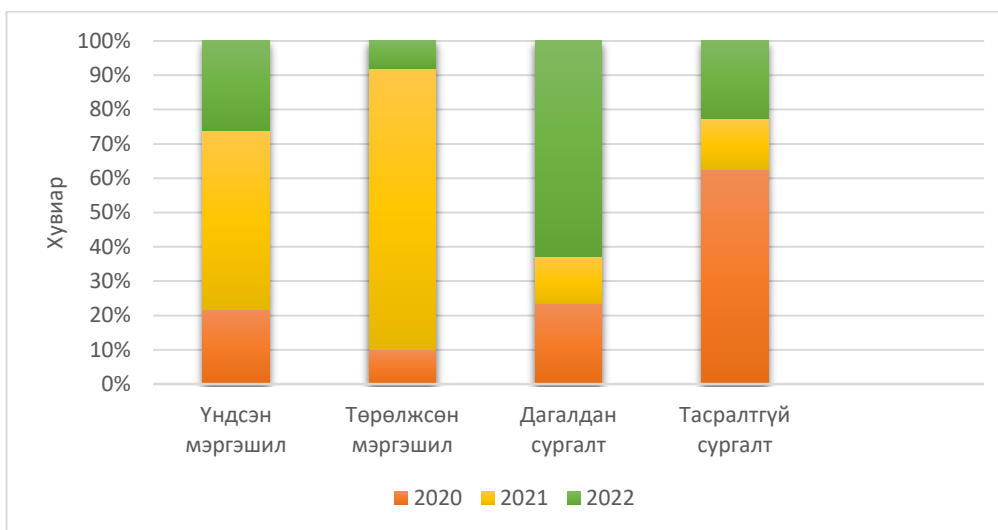
Зураг 40. Эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийн сургалт (2022 он)

Нийт сургалтыг төрлөөр нь сүүлийн 3 жилээр харьцуулж үзэхэд төрөлжсөн мэргэшилийн сургалт 2021 онд 80%, дагалдан сургалт 2022

онд 60%, тасралтгүй сургалт 2020 онд 60% тус тус хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна (Зураг 41).

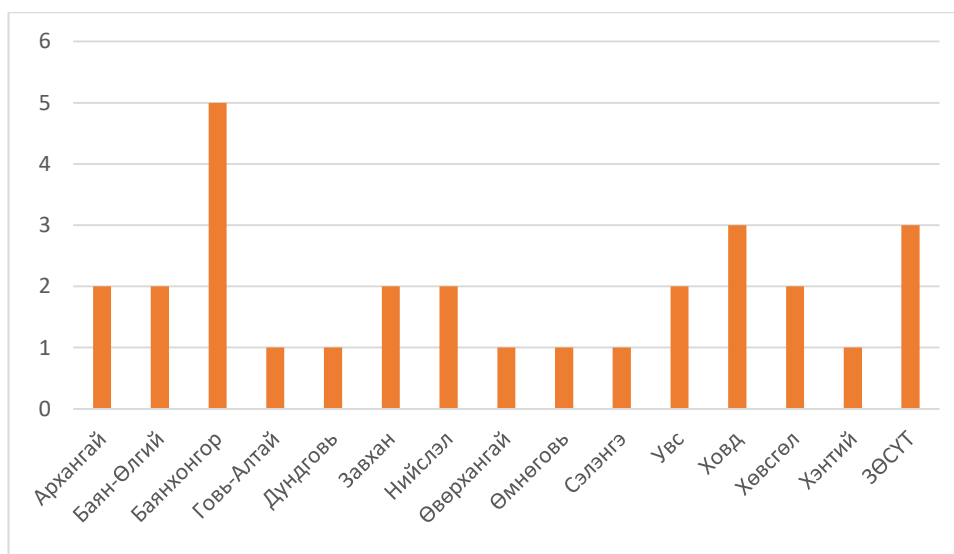
Зураг 41. Эмч эмнэлгийн сургалт төрлөөр /Сүүлийн 3 жил/

Зоонозын өвчин судлалын чиглэлээр үндсэн мэргэшлийн сургалтад хамрагдалтыг ЗӨСТ төвтэй аймгаар харьцуулж үзэхэд Баянхонгор аймаг хамгийн өндөр буюу 5 хүнийг хамруулсан

бол Говь-Алтай, Дундговь, Өвөрхангай, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Хэнтий зэрэг аймгууд тус тус 1 хүнийг хамруулсан байна (Зураг 42).

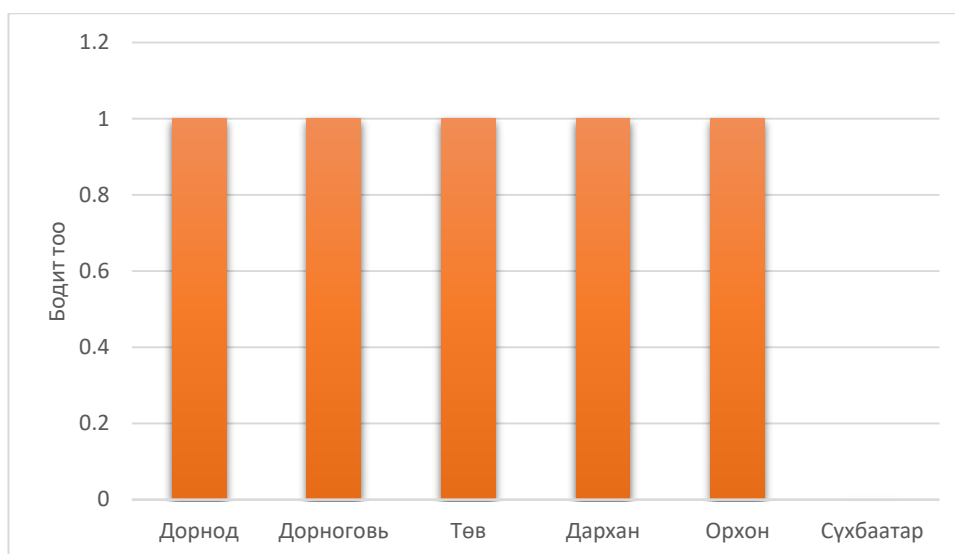
Зураг 42. Үндсэн мэргэшилээр суралцагчдын тоо ЗӨСТ-тэй аймгаар /Сүүлийн 5 жил/

Зоонозын өвчин судлалын чиглэлээр үндсэн мэргэшлийн сургалтад хамрагдалтыг ЗӨСТ-гүй аймгаар харьцуулж үзэхэд Сүхбаатар аймгаас

бусад аймагт үндсэн мэргэшлийн сургалтад хамрагдсан мэргэжилтэн тус тус 1 мэргэжилтэн байна (Зураг 43).

Зураг 43. Үндсэн мэргэшилээр суралцагчдын тоо ЗӨСТ-гүй аймгаар

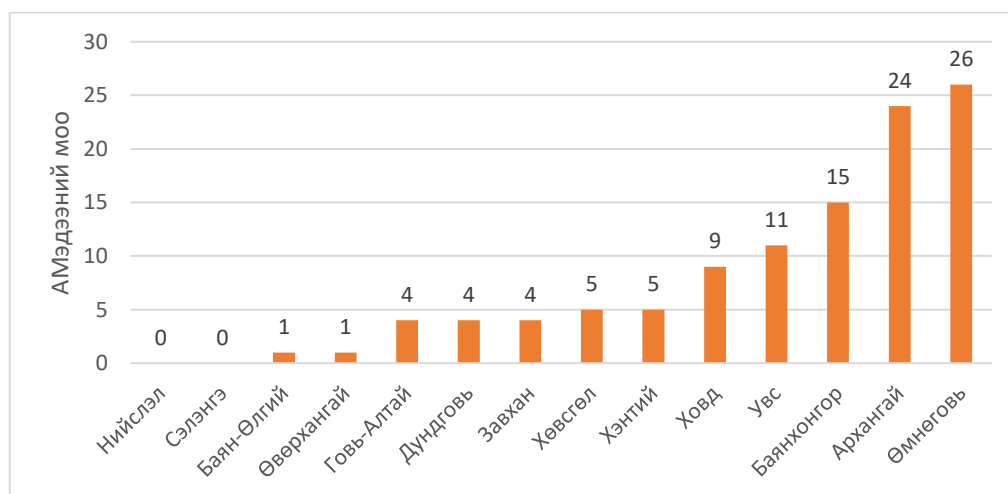
4.1.2. ОЛОН НИЙТЭД ЧИГЛЭСЭН СУРГАЛТ СУРТАЛЧИЛГАА

2022 онд зоонозын өвчин судлалын үндэсний төвийн цахим хуудсанд нийт 301 мэдээ нийтэлж хандалт 129321, хамгийн их нийтэлсэн мэдээ цаг үеийн мэдээнүүд байна. Нийт мэдээнээс 55% нь ЗӨСҮТ, 45% нь орон нутгийн ЗӨСТ-өөс иргэдэд зориулсан зоонозын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх зөвлөгөө, мэдлэг олгох мэдээлэл, байгууллагын үйл ажиллагааны цаг үеийн мэдээ, мэдээллийг нийтэлсэн байна.

Өмнөх оноос хандалт 2.3 дахин нэмэгдэж, нийтлэсэн мэдээ 9.1 хувиар буурсан байна (Зураг 44).

Нийт нийтлүүлсэн мэдээг аймгаар харьцуулж үзэхэд Архангай, Өмнөговь аймгууд өндөр үзүүлэлттэй байна. Харин Нийслэл, Сэлэнгийн ЗӨСТ-үүд мэдээ, мэдээлэл нийтлүүлээгүй байна.

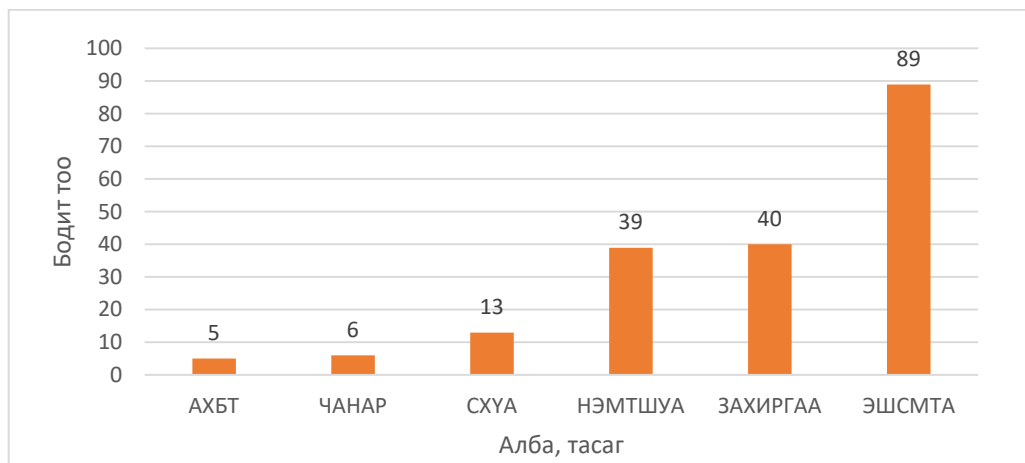
Зураг 44. Аймаг, нийслэлийн ЗӨСТ-ийн мэдээ нийтлүүлсэн байдал

Харин энэ онд ЗӨСҮТ-ийн нийтлэсэн нийт 109 мэдээ, мэдээллийг харьцуулж үзэхэд Эрдэм шинжилгээ сургалт мэдээлэл

технологийн алба хамгийн их буюу 89 мэдээг нийтлүүлсэн байна (Зураг 45).

Зураг 45. ЗӨСҮТ-ийн нийтэлсэн мэдээ, алба, тасгаар

Энэ онд нийт 22 мэдээллийн сайт, 10 телевизтэй хамтран 80 удаа зоонозын халдвар, байгууллагын үйл ажиллагааны талаар мэдээ, мэдээллийг хүн амд хүргэсэн байна. Байгууллагын фэйсбүүк хуудасны дагагчийн тоо 2022 онд 18,333 өмнөх жилийнхээс 34 хувиар өссөн үзүүлэлттэй, нийт 511 мэдээ нийтэлж 990,536 хандалт буюу өмнөх жилийн үзүүлэлтээс 59 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Хандалтыг үзүүлэлтийг сараар ангилж үзэхэд зоонозын халдварт өвчний идэвхтэй буюу 3-7

сарын хандалтууд 100000-аас дээш хандалттай байна. Үүнээс харахад сошиал орчинд өвчлөлийн улиралчлалтай холбоотойгоор мэдээ, мэдээлэл түгээж ажилласан байна. Цаашид зоонозын өвчний талаар болон байгууллагын үйл ажиллагааг цахим орчинд илүү дүнтэй түгээж, хандалтыг нэмэхийн тулд мэдээ, мэдээллийг цаг тухай бүрт нь нийтэлж, богино хэмжээний чанартай контент бэлтгэн бүүст хийж түгээх нь чухал байна.

4.1.3. ФЭЙСБҮҮК ПЭЙЖ ХУУДАСНЫ МЭДЭЭ, МЭДЭЭЛЭЛ

Зоонозын өвчин судлалын үндэсний төвийн www.facebook.com/nczd.gov фэйсбүүк хуудсанд 511 мэдээ нийтэлж хандалт 990536 байна. Нийтэлсэн мэдээллийг ангилбал: Байгууллагын дотоод үйл ажиллагаатай холбоотой 190, зоонозын өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх инфографик 312, видео 8-ийг тус тус эзэлж байна. Мөн фэйсбүүк хуудсанд нийтэлсэн мэдээллийг байгууллагаар ангилж

үзэхэд ЭМЯ 52, ДЭМБ 3, ЗӨСҮТ 452, НЭМҮТ 3-ийг тус тус эзэлж байна.

Харин нийт нийтэлсэн мэдээллийг өвчнөөс ангилж үзэхэд боом 28, бруцеллиоз 8, бусад 173, бэтэг 11, галзуу 53, сармагчны цэцэг 11, тарваган тахал 46, токсоплазмоз 6, хумхаа 10, шувууны томуу 11, шумуул 3-ийг тус тус эзэлж байна.

7 зөвлөмж

10 телевизтэй хамтран 80 удаа.

8 видео бичлэг

22 олон нийтийн мэдээллийн сайтаар 76 удаа

312 инфографик

511 мэдээ нийтэлж, хандалт 990,536 байна.

Цахим орчинд мэдээ мэдээлэл түгээсэн байдал: Шинээр хийсэн инфографик

2022 онд шинээр тарваган тахал 6, шумуул 2, хумхаа 4, шувууны томуу 1, бэтэг 5, галзуу 7, сармагчны цэцэг 5, токсоплазмоз 2, боом 5 нийт

37 инфографик шинээр хийж олон нийтэд түгээсэн байна.

4.1.4. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДАД ЗОХИОН БАЙГУУЛСАН СУРГАЛТ

2022 онд орон нутгийн ЗӨСТ-үүд давхардсан тоогоор нийт 321 ЭМБ, 172 гаруй хил хамгаалах болон бусад байгууллагын нийт 34467 иргэд, ажилтан, албан хаагчдад зоонозын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх сургалт сурталчилгааг зохион байгуулж ажилласан байна. Сургалтаар 8,562 хүнд үхүүлга яриа, 26,633 мянга гаруй зурагт хуудас бүхий зөвлөмжийг тарааж мэдлэг мэдээлэл өгсөн.

Зоонозын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл зөвлөгөөг иргэд сонсогчдод хүргэх зорилгоор орон нутгийн телевизээр 18 удаагийн нэвтрүүлэг бэлтгэн хүргэсэн. ЗӨСТ-үүдийн байгууллагын цахим хаягаар 55607 удаагийн 10-20 төрлийн мэдээлэл зөвлөмжийг бэлтгэж нийтлүүлсэн нийт байршуулсан мэдээ мэдээллийн хандалт 8,000 гаруй хуваалцаж бусдад түгээсэн 55,00 орчим байна (Хүснэгт 33).

Хүснэгт 33. Сургалт, сурталчилгааны үйл ажилагаа 2022 он

ЗӨСТ Үзүүлэлт		Архангай	Багануур	Баянхонгор	Баян-Өлгий	Говь-Алтай	Өвөрхангай	Өмнөговь	Увс	Ховд	Хэнтий	Хөвсгөл	Дундговь	Завхан	Сэлэнгэ	ЗӨСҮТ	Нийт	
Сургалт	Эмнэлгийн байгууллагын тоо	77		27		11		120				19	20		22	25	321	
	Сургалт хичээлийн тоо			33	22		40		5	24	287	20		6	3		434	
	Бусад байгууллагын тоо	49			9			100		113			10				281	
	Хамрагдсан нийт хүн			15328	995	1018	960	3476		7350	3737	280	462			861	34467	
	Хичээл заасан цаг			85			30.5	203									3185	
	Танхим			27	14		6									21	68	
	Цахим				1		3								1	2	7	
Ухуулга	лекц	Удаа							5	46		20				25	96	
		Хамрагдсан хүний тоо	1927		2307								462				4696	
	Яриа	Удаа				21					65	401						487
		Хамрагдсан хүний тоо	4903		972	1460						3059		600				10994
Хэвлэлийн сурталчилгаа	ТВ ярилцлага	6			17		4		6			2		4		12	47	
	Фб, вэб сайт	100	140				10	821	157	323	12519	57		225	10	279	14416	
	бусад																	
	Хандалт	2800			4627							836					8263	
	Тараасан зурагт хуудасны тоо	4448	523	2207	2740	1000	6532	23707		11050		540		4680	2540	320	55607	
	Видео	8					5					3		4	2		18	